

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

THE POTENTIALITY DEVELOPMENT OF THE MORAL TEACHING MONKS
IN THE SCHOOLS OF BANG KHONTHI DISTRICT,
SAMUTSONGKHAM PROVINCE

พระครูสมุห์ประมวล ปภสฺสโร (นาคะเวช)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

พระครูสมุทรประมวณ ปภสฺสโร (นาคะเวช)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Potentiality Development of the Moral Teaching Monks
in the Schools of Bang Khonthi District,
Samutsongkhram Province

Phrakhrusamu Pramual Pabhassaro (Nakhawet)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์เรื่อง
“การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหากังวาล อธิธมโม, ผศ. ดร.)

กรรมการ

(รศ. พล.ท. ดร.วีระ วงศ์สรรค์)

กรรมการ

(รศ. ดร.สุรพล สุยะพรหม)

กรรมการ

(พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตโต, ผศ. ดร.)

กรรมการ

(พระสมุทรวชิรโสภณ, ดร.)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตโต, ผศ. ดร.

ประธานกรรมการ

พระสมุทรวชิรโสภณ, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูสมุห์ประมวล ปกสสโร)

- ชื่อสารนิพนธ์** : การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม
- ผู้วิจัย** : พระครูสมุห์ประมวล ปภสฺสโร (นาคะเวช)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์**
- : พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต, ผศ. ดร., พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
  - : พระสมุทรวชิโรโสภณ, ดร., พธ.บ (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม (๒) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม (๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๑๘ รูป/คน โดยสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระสอนศีลธรรมที่สอนก็จะสอนตามเนื้อหาของหลักสูตรเป็นหลัก ซึ่งในเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ก็จะมีตัวชี้วัด ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ต้องสอนให้เกิดการเรียนรู้ในระดับง่าย ๆ และพัฒนาขึ้นในระดับที่สูงขึ้น โดยการหมั่นฝึกฝนให้ปฏิบัติบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความเคยชินเป็นการปลูกฝังให้ให้มองเห็นคุณค่าประโยชน์ และความสำคัญที่ได้จากการปฏิบัติจริง ด้านการเป็นผู้สอนหรือบทบาทธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน พระผู้ทำหน้าที่สอนก็สอนตามเนื้อหาของหลักสูตรของแม่กองธรรมสนามหลวงในแต่ละชั้นที่กำหนดไว้ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน โดยบูรณาการนำสื่อการสอนวิถีโสมาช่วยเสริมในการดูแลและทำความเข้าใจในเนื้อหาของศีล โดยควบคุมกาย วาจา ใจไม่ให้ไปเบียดเบียนผู้อื่น สอนให้รู้และเข้าใจในการมีจิตและสมาธิที่ตั้งมั่น เพื่อให้การทำงานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และปัญหาเป็นการนำเอาความรู้ที่ได้เรียนที่ได้ศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นในทางที่ถูกต้อง

๒. ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขาดการบูรณาการสื่อการสอนให้เข้ากับเนื้อหาที่สอน ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ พระสอนศีลธรรมขาดทักษะความรู้ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็กนักเรียน บรรยายภาคีในการปฏิบัติไม่มีความพร้อม มีเสียงรบกวนสมาธิในการเรียน ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอนที่สามารถจูงใจเด็กได้ ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่เด็กนักเรียน จำกัดด้านระยะเวลาในการเรียนส่วนใหญ่ทางโรงเรียนจะจัดให้พระเข้าไปสอนเพียงอาทิตย์ละ ๑ คาบเท่านั้น ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน การพัฒนาสื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมยังไม่ทันสมัย ขาดความน่าสนใจ ขาดการบูรณาการสื่อการสอนอื่น ๆ เข้ามาร่วมในการช่วยสอน

๓. แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจะต้องบูรณาการสื่อการสอนให้เข้ากับเนื้อหาที่สอนตามหลักสูตร ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ผู้สอนควรวางแผนการสอนและจัดกิจกรรมให้เด็กมีการฝึกปฏิบัติอยู่เรื่อย ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจและบรรยายภาคีในการสอน ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่เด็กนักเรียน ควรให้ทางโรงเรียนมีการจัดเวลาในการสอนเพิ่มขึ้น ให้มีความเหมาะสม สื่อในการสอนรูปแบบใหม่ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ผู้สอนควรเตรียมตัวก่อนการสอนให้มากขึ้น พัฒนาสื่อการสอนให้หลากหลายให้เข้ากับผู้เรียนและเข้ากับเนื้อหาในการสอน

Research Paper Title : The Potentiality Development of the Moral Teaching Monks in the Schools of Bang Khonthi District, Samutsongkhram Province

Researcher : Phrakhrusamu Pramual Pabhassaro (Nakhawet)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phrakhrusangharak Songphan Jayadhatto, Asst. Prof. Dr., B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

: Phra Samutrawachirasophon, Dr., B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation : July 22, 2019

Abstract

The thesis entitled “the potentiality development of the moral teaching Monks in the schools of Bang Khonthi district, Samutsongkhram province” consisted of 3 objectives: (1) to study the general conditions of the potentiality of the moral teaching monks in the schools of Bang Khonthi district in Samutsongkhram province, (2) to study problems affecting the potentiality of the moral teaching monks in the schools of Bang Khonthi district in Samutsongkhram province, and (3) to study ways for the potentiality development of moral teaching monks in the schools of Bang Khonthi district in Samutsongkhram province. This was qualitative research with the data collected from 18 key informants. The in-depth interview was used as the research instrument to collect and analyze data.

From the study, it was found as the following:

1. From studying the general conditions of the potentiality of the moral teaching monks in the schools of Bang Khonthi district in Samutsongkhram province, it was found as follows: In teaching Buddhism subject, the moral teaching monks mainly taught the contents according to the Basic Education Core Curriculum, in which the indicator was included in the contents of the learning unit; In leading students to practice meditation, the moral teaching monks should begin the teaching from the basic to an advanced level and let the students practice meditation regularly in order for them to get used to it and to develop them to see the values, benefits, and importance of the practice; In teaching or reviewing the Dhamma

studies for students, the moral teaching monks should follow the contents according to the Sanam Luang National Dhamma Studies Examination Curriculum as designed for each year; In teaching Buddhism subject for integrating into the daily lives, the moral teaching monks should use the video teaching materials to support the understanding of Morality (*Sīla*) by controlling the body, speech and mind in order not to harm or take advantages of the others. Including, the understanding that a stable mind and concentration could lead to success in work and with wisdom, students could apply the knowledge for the benefits of themselves and others in the right way.

2. From studying the problems affecting the potentiality of the moral teaching monks in the schools of Bang Khonthi district in Samutsongkhram province, it was found as follows: The problem in teaching Buddhism subject according to the basic education core curriculum was a lack of the integration of teaching materials with the contents of teaching; The problems in leading students to practice meditation were the lack of skills, knowledge, and competencies of moral teaching monks to build motivation for students, the lack of readiness of the atmosphere for practicing as there was noise disturbing the concentration of the students, and the lack of the teaching techniques and methods of teachers to persuade the students; The problem in teaching or reviewing the Dhamma studies for students was the limit of the time of the study as the schools arranged the moral teaching monks to teach only 1 lesson per week; The problem in teaching Buddhism subject for integrating into daily lives was the outdated teaching materials as the materials were not interesting and with a lack of integration with other teaching materials to assist with the teaching.

3. The ways for the potentiality development of the moral teaching monks in the schools of Bang Khonthi district in Samutsongkhram province, it was found as follows: In teaching Buddhism subject according to the basic education core curriculum, the moral teaching monks should integrate the teaching materials with the contents of the curriculum; In leading students to practice meditation, the moral teaching monks should plan and organize activities that involved the practice of meditation for motivating students and creating a good atmosphere of teaching; In teaching or reviewing the Dhamma studies for students, the moral teaching monks should encourage the schools to extend more the time of the study; In teaching Buddhism subject to integrate into the daily lives, the moral teaching monks should

prepare the teaching in advance, and develop the teaching materials to be more various adapting to the students and consistent with the contents of the teaching.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม” สำเร็จลงได้ด้วยดีต้องขอขอบพระคุณในความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ได้แก่ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตฺโต, ผศ. ดร., และพระเดชพระคุณพระสมุทรทวชิรโสภณ, ดร. ที่ให้คำปรึกษาช่วยเหลือการปรับปรุงแก้ไข สารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบพระคุณและอนุโมทนาขอบคุณ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งได้แก่ พระเดชพระคุณ พระปิฎกโกศล, ดร., พระมหากังวาล ธีรธมฺโม, ผศ. ดร., พระครูวิสุทธาสนันท์คุณ, ดร., พระครูวาทิตวโรดม, ดร. และดร.ปณณธร เขียวชัยพลฤษ์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย พร้อมทั้งคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์

ขอขอบพระคุณและอนุโมทนาขอบคุณ คณะกรรมการสอบป้องกันสารนิพนธ์ พระมหากังวาล ธีรธมฺโม, ผศ. ดร. ประธานกรรมการ, รศ. พล.ท. ดร. วีระ วงศ์สรรค์ กรรมการ, รศ. ดร.สุพล สุธะพรหม กรรมการ, พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตฺโต, ผศ. ดร. กรรมการ, และพระเดชพระคุณพระสมุทรทวชิรโสภณ กรรมการและเลขานุการ ที่กรุณาให้คำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ในการสอบป้องกันสารนิพนธ์สำเร็จด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน ๑๘ รูป/คน ที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย รวมทั้งผู้เขียนหนังสือทุกเล่มที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่คณะสังคมศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อนึ่ง หากมีข้อบกพร่องใด ๆ ปรากฏอยู่ในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป และคุณความดีอันใดที่เกิดจากการศึกษาในครั้งนี้ขอน้อมถวายเป็นธรรมบูชาให้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คุณบิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ผู้มีพระคุณทุกท่านและหากสารนิพนธ์ฉบับนี้มีประโยชน์ใด ๆ ขอประโยชน์นั้นจงสำเร็จแก่ผู้อ่านทุกท่าน ตลอดจนการนำไปใช้เพื่อพัฒนาชีวิตตน สังคมและประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

พระครูสมุทรประมวล ปภสฺสโร (นาคะเวช)

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๖
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ	๒๔
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๒๗
๒.๔ พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย	๓๒
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๔
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๑
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๒
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก	๕๒
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๓
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๗
๔.๑ สภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม	๕๗
๔.๒ ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม	๖๕
๔.๓ แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม	๗๓
๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๘๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	๘๕
๕.๑ สรุป	๘๕
๕.๒ อภิปรายผล	๘๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๒
บรรณานุกรม	๙๔
ภาคผนวก	๑๐๑
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ	๑๐๒
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์	๑๐๘
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์	๑๒๗
ภาคผนวก ง ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์	๑๒๙
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๘

สารบัญภาพ

ภาพ

หน้า

๒.๑ แสดงความหมายและองค์ประกอบตามแนวคิดของ

David C.McClelland

๒๖

๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๕๑

๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๘๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพของสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบัน ชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤตอันน่าเป็นห่วงจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล โดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้บุคคลและสังคมรวมทั้งโครงสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่าง ๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ^๑ ก่อให้เกิดปัญหามานานัปการ โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียน เช่น ปัญหาสุขภาพจิต เกิดความเครียดและปรับตัวไม่ได้ การฆ่าตัวตาย ปัญหา่วงละเมิดสิทธิ การกลั่นแกล้งรังแก ความรุนแรง และการทารุณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหา ยาเสพติด การไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนและอาชีพ เป็นต้น^๒ การเกิดปัญหาดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ และกระบวนการในการบริหารงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศไทยโดยเฉพาะด้านการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเยาวชน อันเป็นอนาคตของชาติ รากฐานของการพัฒนาประเทศต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพของประชากรภายในประเทศเป็นสำคัญ^๓

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้เห็นความสำคัญในเรื่องการพัฒนาเยาวชน จึงได้ดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยแรกเริ่มพระสอนธรรมในโรงเรียนที่เข้าไปสอนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประมาณ ๖๐๐ รูป ภายหลังต่อมาจากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และมีการประชุมร่วมกัน พบว่า กระทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระสอนศีลธรรม ไปสอนในโรงเรียนเฉพาะที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป ได้มีแนวคิดว่าจะขยายพระสอนศีลธรรม ให้เข้าไปสอนโรงเรียน เพื่อให้

---

^๑คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๓๕.

^๒เจริญ ภักดีวานิช, การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ก.

^๓สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙), (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

สอดคล้องกับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ คือ ๑ ตำบล ต่อ ๑ พระสงฆ์ โดยจะขยายเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๐๐ รูป เป็นการนำร่อง เพื่อให้สาธุชนทั่วประเทศเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ผู้เรียนได้แก่ เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนพระสงฆ์ ให้มากขึ้นเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ตามเป้าหมาย^๕ โดยในภาพรวมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นโครงการที่มีประโยชน์ต่อสังคมไทย พระสอนศีลธรรมจะเป็นผู้ที่จะต้องให้เยาวชนเข้าสู่ธรรมะ ซึ่งเป็นงานที่ยากลำบากในสังคมไทยปัจจุบัน หากพระสอนศีลธรรมปฏิบัติงานได้ดีเป็นที่ศรัทธาของเยาวชนตลอดจนถึงผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง จะได้รับการยกย่องจากสังคม ในทางกลับกันหากพระสอนศีลธรรมไม่สามารถสร้างศรัทธาได้ ก็จะทำให้ภาพพจน์ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเสียหายและมีผลกระทบต่อการสนับสนุนของรัฐบาล มหาเถรสมาคมและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับได้ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปัจจุบันมีพระสอนศีลธรรมจำนวน ๒๔,๐๐๐ รูป และจะต้องเพิ่มจำนวนขึ้นจนเพียงพอต่อความต้องการของสถานศึกษา การบริหารจัดการโครงการนี้จึงมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น หากไม่มีการปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นก็จะพบกับปัญหาและอุปสรรคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้จะใช้เวลาแต่ก็ต้องเริ่มดำเนินการตั้งแต่นี้ เป็นต้น^๕

กรมการศาสนาได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่น ๆ โดยได้โอนภาระงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อได้รับมอบภารกิจโครงการพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนพร้อมทั้งงบประมาณมาแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์ คือ นักเรียนได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจาก พระสอนศีลธรรม โดยตรง และคุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ จึงได้เตรียมแผนปฏิบัติการรองรับการดำเนินการ โครงการพระสอนศีลธรรม อย่างเป็นระบบ และได้ดำเนินการประสานงานกับคณะสงฆ์ สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการฯ และจัดอบรมถวายความรู้เพิ่มประสิทธิภาพพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อสร้างศักยภาพในการทำงานให้เป็นที่ยอมรับของสถานศึกษา และเพื่อ ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง พร้อมกับมีความ

---

^๕สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.krupra.net/new/index.php?url=krupra> [๖ มกราคม ๒๕๖๑].

^๕สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **แผนยุทธศาสตร์พระสอนศีลธรรมในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: หจก.เซนปรีนติ้ง, ๒๕๕๙), หน้า ๒๔.

ประเพณีที่ดีงามอย่างเป็นระบบ โดยจัดแผนการดำเนินการให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีกระบวนการบริหารโครงการ^๖

จากการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรม ปรากฏว่า มีปัญหาด้านงบประมาณบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาที่มีจำกัด ขณะเดียวกันคำตอบแทนพระสอนศีลธรรมประจำเดือนต่อรูปน้อยจึงขาดแรงจูงใจ และความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบที่มหาวิทยาลัยกำหนดขึ้น ทิศทางการพัฒนาบุคลากรทั้งพระสอนศีลธรรม และบุคลากรภายในไม่ชัดเจน อีกทั้งการพัฒนาที่ดำเนินการอยู่ก็ไม่ได้มีการกำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพสำหรับวัดพัฒนาการของบุคลากร ไม่มีระเบียบรองรับการศึกษาต่อของพระสอนศีลธรรมที่ผ่านหลักสูตร ป.สศ. และไม่มีแนวทาง หรือเป้าหมายการยกระดับพระสอนศีลธรรมที่ผ่านหลักสูตร ป.สศ. ไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในการจัดการเรียนการสอน ไม่มีระบบการสร้างแรงจูงใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ระบบสวัสดิการของบุคลากรส่วนภูมิภาคไม่เอื้อต่อการสร้างแรงจูงใจ หรือความมั่นคงในอาชีพ ระบบประเมินผลการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยไม่มีประสิทธิภาพ^๗

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ในฐานะผู้วิจัยเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรม สืบไป

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ สภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร

๑.๒.๓ แนวทางพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร

^๖สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, แผนยุทธศาสตร์พระสอนศีลธรรมในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙), หน้า ๕.

^๗สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, แผนแม่บทสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๖๐-๒๕๖๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑๐-๑๑.

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบาง คนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบาง คนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาตามแนวคิด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ กำหนดบทบาทหน้าที่การเป็นพระสอนศีลธรรม ๔ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
๒. ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ
๓. ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน
๔. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน^๔

๑.๔.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๓ กลุ่ม จำนวน ๑๘ รูป/คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ พระสังฆาธิการ จำนวน ๖ รูป

กลุ่มที่ ๒ พระสอนศีลธรรม จำนวน ๖ รูป

กลุ่มที่ ๓ บุคลากรโรงเรียน/สถานศึกษาในพื้นที่ จำนวน ๖ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

---

^๔สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือพระสอนศีลธรรม ปีงบประมาณ ๒๕๖๐, (นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปริ้นติ้ง, ๒๕๖๐), หน้า ๔.

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึงเดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมเป็นระยะเวลา ๙ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ด้วยกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่พระสอนศีลธรรมในอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

ศักยภาพ หมายถึง ชีตความสามารถ ในทักษะ ความรู้ ทศนคติ ค่านิยม คุณลักษณะส่วนบุคคล และแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน เป็นที่พึงประสงค์ ทำให้มีประสิทธิภาพหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ของพระสอนศีลธรรมในอำเภอบางคนที่ ที่ทำให้ผู้อื่นได้เห็นได้รับรู้เป็นที่ประจักษ์

พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระภิกษุที่ได้ผ่านการอบรมตามกระบวนการ ขั้นตอนการคัดสรรตามหลักเกณฑ์ และทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนในอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพหรือคุณสมบัติของพระภิกษุที่ได้รับมอบหมายให้เข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ในอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ๔ ด้าน คือ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่ักเรียน และด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบสภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖.๒ ได้ทราบปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖.๓ ได้ทราบแนวทางพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖.๔ ผลการวิจัยครั้งนี้จะได้นำเสนอเจ้าคณะพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำข้อมูลไปเป็นข้อมูลในการส่งเสริมงานการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่จังหวัดสมุทรสงคราม” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพ
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- ๒.๔ พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

จากการศึกษาค้นคว้า “แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา” จากเอกสารวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้ประมวลสาระสำคัญไว้ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนา

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า “ความหมายของการพัฒนา” จากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ จึงได้ประมวล สาระสำคัญไว้ ดังนี้

การพัฒนา ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนให้มีความสุขมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม^๑

การพัฒนา โดยความหมายจากรูปศัพท์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตองงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ซึ่งความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่น ๆ^๒

---

^๑สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๔.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

การพัฒนา ในความหมายทั่วไป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดคุณภาพดี
กว่าเดิม

การพัฒนา ในความหมายของนักเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ความเจริญเติบโต แต่เป็นความ
เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตามเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการเน้นความหมายเชิงปริมาณ
คือ การเพิ่มขึ้นหรือการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น ๆ

การพัฒนา นักพัฒนาบริหารศาสตร์ได้ให้ความหมายของ การพัฒนา เป็น ๒ ระดับ คือ
ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงใน
ตัวระบบการกระทำให้ดีขึ้นอันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพเพียงด้านเดียว ส่วนความหมาย
อย่างกว้างนั้น การพัฒนา เป็น กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทั้งด้าน
คุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นไปพร้อม ๆ กัน ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว การ
พัฒนา ในความหมายของนักพัฒนาบริหารศาสตร์จะมีขอบข่ายกว้างขวางกว่าความหมายจากรูปศัพท์
ความหมายโดยทั่วไป และความหมายทางเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวมาแล้ว เพราะหมายถึง การ
เปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งในด้านคุณภาพ (ดีขึ้น) ปริมาณ (มากขึ้น) และสิ่งแวดล้อม (มีความ
เหมาะสม) ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

การพัฒนา ในความหมายของนักเทคโนโลยี หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัย
ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

การพัฒนา ในความหมายของนักวางแผน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการ
เตรียมการของมนุษย์ไว้ล่วงหน้า ในลักษณะของแผนและโครงการ แล้วบริหารหรือจัดการให้เป็นไป
ตามแผนและโครงการจนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

การพัฒนา ในความหมายของการปฏิบัติการนี้เป็นความหมายต่อเนื่องจากความหมาย
ทางการวางแผนโดยมุ่งเน้นการนำแผนและโครงการไปดำเนินการอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง
เพราะถึงจะมีแผนและโครงการแล้วแต่ถ้าหากไม่มีการนำไปปฏิบัติการพัฒนา ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

การพัฒนา ในความหมายของนักสังคมวิทยา โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของ
สังคม คือ มนุษย์ กลุ่มทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมาย
ในทางพระพุทธศาสนา คือ การเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มีความสุข และมีลักษณะ
เช่นเดียวกับความหมายทางการวางแผน คือ ด้วยวิธีการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและ
มีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผน เรียกว่า การบริหารและการจัดการนั่นเอง^๓

โดยรูปศัพท์ของคำว่า การพัฒนา มาจากภาษาอังกฤษว่า Development ซึ่งความหมาย
จากรูปศัพท์โดยรวมจึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความ เจริญเติบโตองงามและดี

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒-๔.

ขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ^๔ เป็นกระบวนการที่นำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไปในทิศทางที่มี การวางแผนและกำหนดเป้าหมายไว้ การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้มีคุณค่า และเป็นไปตามขั้นตอน เพราะฉะนั้นการพัฒนาเป็นกระบวนการทำให้ เจริญก้าวหน้าหรือการ เปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่พึงปรารถนา การพัฒนาเป็นทั้งสื่อ (Media) และ จุดหมายปลายทาง (End)^๕ การพัฒนา หมายถึง การดำเนินการใด ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการ ปฏิบัติงานซึ่งรวมถึงงานที่รับผิดชอบอยู่ในปัจจุบัน และงานอื่นที่ได้รับมอบหมายในอนาคต^๖

สรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและดำเนินงานโดยมนุษย์ ไปสู่ความเจริญซึ่งเกิดจากความตั้งใจหรือมีเจตนาของการกระทำเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไป ในทางที่ดีขึ้นไปสู่ทิศทางที่ปรารถนาที่มีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายไว้

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า “แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา” จากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ จึงได้ ประมวล สาระสำคัญไว้ ดังนี้

การพัฒนาเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่ง (A discourse) ซึ่งได้รับความสนใจจากนักวิชาการ อย่างกว้างขวาง โดยมีการศึกษาวิจัย วิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์ในหลายประเด็น ขณะเดียวกัน การ พัฒนาเป็นกระบวนการ (Process) ที่ได้รับการตีค่าในระดับสูงส่งผลให้สิ่งที่ตรงกันข้ามกับ กระบวนการนี้ไม่ได้รับการตีค่าและผลที่ตามมาจึงกลายเป็น “ความด้อยพัฒนา” สิ่งที่ตรงกันข้ามกับ แนวคิดของ “การพัฒนา” ที่อาจมีคุณค่าสูงยิ่งยากที่จะประเมินคุณค่าหลายอย่าง เช่น ภูมิปัญญา ท้องถิ่น เป็นต้น แต่เพราะการพัฒนาเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับค่านิยมสมัยใหม่ สิ่งที่ตรงข้ามกับ ความสมัยใหม่จึงได้รับการประเมินค่าในระดับต่ำ หรืออาจจะไม่มีค่าควรแก่การศึกษาและใช้ ประโยชน์ เลยก็ได้ ซึ่งการพัฒนาไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม มีแนวคิดที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. การพัฒนาเป็นกระบวนการ (Process) การพัฒนาเป็นกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ ปัญหาและความต้องการของมนุษย์ รวมทั้งศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหาและความต้องการ ของ มนุษย์ทุกด้านอย่างเป็นบูรณาการและอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะเริ่มต้นตั้งแต่วิธีการ ครอบคลุม และระดับประเทศชาติในที่สุด

๒. การพัฒนาเป็นวิธีการ (Method) การพัฒนาประกอบด้วยวิธีการในการจัดการ ระบบ ทรัพยากรต่าง ๆ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการเพื่อให้การพัฒนามีความต่อเนื่อง วิธีการ

---

^๔สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

^๕จันทน์ อติวัฒนสิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๑.

^๖ดร.สาคร สุขศรีวงศ์, **การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท จี.ที.ไซเบอร์ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗๔.

พัฒนานี้รวมเอาการสร้างองค์การพัฒนา และเสริมสร้างทักษะและความรู้ของประชาชนใน สังคมโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละท้องถิ่น

๓. การพัฒนา คือ การเคลื่อนไหว (Movement) การพัฒนามีลักษณะเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ จึงมีความเกี่ยวข้องกับการระดมความร่วมมือทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลด้อยโอกาสในการแสดงความคิดเห็น สะท้อนปัญหาความต้องการพื้นฐานร่วมกัน รวมทั้งร่วมกันคิดและแก้ปัญหาดังกล่าว เหล่านี้ขณะเดียวกันการพัฒนามีความจำเป็นที่จะให้กลุ่มบุคคลภายใต้โครงการพัฒนาต่าง ๆ เข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของตน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนกลุ่มบุคคล ซึ่งจะต้องมีการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นและทัศนคติไปในทางก้าวหน้าและสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะความรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาด้วย

๔. การพัฒนา คือ การจัดทำโครงการหรือโปรแกรม (Project or Program) โครงการหรือโปรแกรมเป็นการปฏิบัติการอย่างหนึ่งของการพัฒนาสังคม โครงการพัฒนาต่าง ๆ ทำให้วัตถุประสงค์ของการพัฒนาเป็นจริงขึ้นมาได้ โครงการพัฒนาที่ได้รับผลสำเร็จจะต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาประกอบด้วย บุคคลทุกระดับชั้น นับตั้งแต่กลุ่มผู้นำ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ จนถึงกลุ่มรักษาความสะอาดและรักษาความสงบเรียบร้อยในองค์การ

๕. การพัฒนา คือ การให้โอกาส (Opportunity) การให้โอกาสแก่บุคคลในการพัฒนาชีวิต สังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่จำเป็น คนที่จะได้รับโอกาสมากยิ่งขึ้น คือ คนยากจน หรือคนด้อยโอกาส ยิ่งด้อยโอกาสมากที่สุดยิ่งควรได้รับโอกาสมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะช่วยให้การได้รับ สิทธิมากขึ้นในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) และการพัฒนาคุณภาพของคน^๗

สรุปได้ว่า พัฒนาเป็นกระบวนการที่ได้รับการตีค่าในระดับสูง แต่สิ่งที่ไม่ได้รับการตีค่านั้นอาจมีคุณค่าสูงยิ่งยากที่จะประเมินคุณค่าหลายอย่าง เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แต่การพัฒนาไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม มีแนวคิดที่สำคัญ ๕ ประการ คือ (๑) กระบวนการศึกษาวิเคราะห์ (๒) วิธีการ ในการจัดการระบบทรัพยากร (๓) มีลักษณะเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ (๔) โครงการ หรือโปรแกรม เพื่อการปฏิบัติการ และ (๕) ให้โอกาสแก่บุคคลในการพัฒนา ชีวิต สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

^๗ ชัยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, วาทกรรมการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: วิชาษา, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

๒.๑.๓ องค์ประกอบการพัฒนา

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า “องค์ประกอบการพัฒนา” จากเอกสารทางวิชาการต่าง จึงได้ประมวล สาระสำคัญไว้ ดังนี้

การพัฒนาเป็นหน้าที่ของการวางแผนและการจัดการ ซึ่งสามารถเขียนเป็นสูตรคำนวณได้ ดังนี้

$$D = F (P+M)$$

เมื่อ D = Development คือ การพัฒนา

F = Function คือ หน้าที่

P = Planning คือ การวางแผน

M = Management คือ การบริหารงานหรือการจัดการ

ดังนั้น การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้จะต้องประกอบไปด้วยการวางแผนที่ดี มีการบริหารงาน และการจัดการอย่างเป็นระบบ ทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ^๔

องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์ประกอบพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนมีจำนวน ๓ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้มีมากขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและอนุรักษ์ทรัพยากรพื้นฐานให้มั่นคง

๒. ด้านสังคม มีการจัดสรรความเท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากรที่เป็นตัวชี้วัดพื้นฐานที่เพียงพอและจำกัดจำนวนประชากร

๓. ด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องเติบโตอย่างเหมาะสมไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและความสมดุลในระบบนิเวศ

องค์ประกอบดังกล่าวเป็นส่วนของการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาการพัฒนา การพัฒนาการอนุรักษ์การฟื้นฟูระบบนิเวศ การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาและการอนุรักษ์ทางสังคมและวัฒนธรรม และการพัฒนาทางการเมือง การพัฒนาทุกด้านมีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกันไม่สามารถแยกประเด็นการพัฒนาด้านใดออกไปได้ จึงเป็นลักษณะของการบูรณาการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ต้องอาศัยกลไกสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากประชาชนย่อมรู้ปัญหาและความต้องการในพื้นที่ของตนได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่จากภายนอก การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการสร้างความเป็นเจ้าของในกิจกรรมการพัฒนาร่วมกัน

---

^๔ อัจฉรา โพธิยานนท์, การศึกษากับการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: เทคนิคปรีณติง, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑.

ทั้งนี้บนพื้นฐานของความรู้เทคนิควิชาการที่ถูกต้องประกอบการตัดสินใจ ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศโดยมีการแนะนำให้คำปรึกษาจากวิชาการที่ถูกต้อง การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาชุมชนอย่างมีความสมดุลโดยมีปัจจัยหลักที่สำคัญ คือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม^๙

วิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาของมนุษย์ล้วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ซึ่งได้มีวิวัฒนาการตามลำดับ ดังนี้

๑. การพัฒนาในสภาพที่มนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ
๒. การพัฒนาที่มนุษย์พยายามเอาชนะธรรมชาติ
๓. การพัฒนาที่มนุษย์เอาชนะธรรมชาติและนำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์

ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น (Better Change) ช่วยเพิ่มอัตราเร็วในการทำกิจกรรมหรือการผลิตให้รวดเร็วขึ้น (Better Speed) และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น (Better Life) กว่าเดิมทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ^{๑๐}

หากพิจารณาในแง่ของหลักการสำหรับการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาทุกขั้วร้อน แต่ละครั้งก็จะมียุทธศาสตร์ประกอบ ๕ ประการ ตามลำดับ คือ

๑. การระบุและวิเคราะห์ปัญหาทุกขั้วร้อน
๒. การกำหนดและวิเคราะห์ปัญหาเป้า
๓. การกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์
๔. การสร้างหน่วยระบบทำงาน
๕. การจัดการทรัพยากร^{๑๑}

การพัฒนาต้องเลือกสรรวัตถุดิบที่ดี คือ คนเป็นทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพเพื่อประสิทธิผลของงาน^{๑๒} และการพัฒนาทุกอย่างจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก่อนแล้วจะต้องมีสิ่ง

^๙ดร.สรยุทธ จันสุข, องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/314886> [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑].

^{๑๐}วิรัช วิวัชรนิภาวรรณ, ความหมายของการพัฒนา คำที่มีความหมายใกล้เคียง และแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔), หน้า ๓-๘.

^{๑๑}เฉลิม บุรีภักดี และคนอื่น ๆ, ชุดการศึกษาค้นคว้าวิชา ๒๕๕๓๑๐๑ ทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนา, (เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓), หน้า ๓.

^{๑๒}พิภพ วังเงิน, พฤติกรรมองค์กร, (กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น, ๒๕๔๗), หน้า ๔๗.

อื่นหรือลักษณะอื่นเข้ามาผสม จึงจะเรียกการเปลี่ยนแปลงนั้นว่าการพัฒนา โดยมีลักษณะที่ประกอบเข้ามานั้น คือ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า^{๑๓}

หากพิจารณาในแง่ของกระบวนการพัฒนามีกระบวนการ รวม ๖ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การระบุปัญหา (Identify the Problem) เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการระบุปัญหาได้ถูกต้องหรือไม่ ย่อมมีผลต่อการดำเนินการในขั้นต่อ ๆ ไปของกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการตัดสินใจด้วย ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรระมัดระวังมิให้เกิดความผิดพลาดในการระบุปัญหาขององค์การ ทั้งนี้ ผู้บริหารควรแยกแยะความแตกต่างระหว่างอาการแสดง (Symptom) ที่เกิดขึ้นกับตัวปัญหาที่แท้จริงเสียก่อน เช่น กรณียอดขายของบริษัทลดลง ซึ่งมีสาเหตุมาจากคุณภาพสินค้าต่ำ จะเห็นว่า การที่ยอดขายลดลง เป็นอาการแสดง และปัญหาที่ต้องแก้ไขได้แก่ การที่คุณภาพสินค้าต่ำ ดังนั้น ผู้บริหารที่ชาญฉลาดต้องคอยสังเกตอาการแสดงต่าง ๆ ที่ต้องรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นต่อการค้นหาสาเหตุของอาการแสดงเหล่านั้น จึงจะนำไปสู่การระบุปัญหาที่แท้จริงได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

๒. การค้นหาทางเลือก (Generate Alternatives) ซึ่งทางเลือกเหล่านั้นควรเป็นทางเลือกที่มีศักยภาพและมีความเป็นไปได้ ในการแก้ปัญหาให้น้อยลงหรือให้ประโยชน์สูงสุด ตัวอย่าง เช่น กรณีที่องค์การประสบปัญหาเวลาการผลิตไม่เพียงพอ ผู้บริหารอาจพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ เช่น เพิ่มการทำงานกะพิเศษ เพิ่มการทำงานล่วงเวลาโดยใช้ตารางปกติ เพิ่มจำนวนพนักงาน หรือไม่ทำอะไรเลย เป็นต้น ในการพัฒนาทางเลือกผู้บริหารขอความคิดเห็นจากนักบริหารอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จทั้งภายในและภายนอกขององค์การ ซึ่งอาจใช้วิธีปรึกษาหารือเป็นรายบุคคล หรือจัดการประชุมกลุ่มย่อยขึ้น ข้อมูลที่ได้รับจากบุคคลเหล่านั้นเมื่อผนวกพร้อมกับสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์และประสบการณ์ของตนเอง จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาทางเลือกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. การประเมินทางเลือก (Evaluate Alternatives) โดยจะนำเอาข้อดีและข้อเสียของแต่ละทางเลือกมาเปรียบเทียบกับกันอย่างรอบคอบ และควรวิเคราะห์ทางเลือกในสองแนวทาง คือ ทางเลือกนั้นสามารถนำมาใช้จะเกิดผลต่อเนื่องอะไรตามมา เพราะทางเลือกบางทางเลือกที่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดขององค์การก็อาจทำให้เกิดผลต่อเนื่องที่ไม่พึงประสงค์ตามมา เช่น ทางเลือกหนึ่ง ของการเพิ่มผลผลิต ได้แก่ การลงทุนติดตั้งระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งจะช่วยให้แก้ปัญหาได้ แต่อาจมีปัญหากับการลดลงของขวัญกำลังใจของพนักงานในระยะต่อมา เป็นต้น

๔. การทำการตัดสินใจ (Make the Decision) เมื่อผู้บริหารได้ทำการ วิเคราะห์และประเมินทางเลือกต่าง ๆ แล้ว ผู้บริหารควรเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของแต่ละทางเลือกอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเดียว ทางเลือกที่ดีที่สุดควรมีผลเสียต่อเรื่องในภายหลัง

^{๑๓} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: เอมีเทรดดิ้ง, ๒๕๔๑),

น้อยที่สุดและให้ผลประโยชน์มากที่สุด แต่บางครั้งผู้บริหารอาจตัดสินใจเลือกทางเลือกแบบประนีประนอม โดยพิจารณาองค์ประกอบที่ดีที่สุดของแต่ละทางเลือกนำมาหาผลสมผสานกัน

๕. การปฏิบัติตามการตัดสินใจ (Implement the Decision) เมื่อผู้บริหารได้ทางเลือกที่ดีที่สุดแล้ว ก็ควรมีการนำผลการตัดสินใจนั้นไปปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรกำหนดโปรแกรมของการตัดสินใจ โดยระบุถึงตารางเวลาการดำเนินงานงบประมาณและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ ควรมีการมอบหมายอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน และจัดให้มีระบบการติดต่อสื่อสารที่จะช่วยให้การตัดสินใจเป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้ผู้บริหารควรกำหนดระเบียบวิธี กฎ และนโยบาย ซึ่งมีส่วนสนับสนุนให้ดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๖. การประเมินผลและการป้อนกลับ (Evaluate the Results and Provide Feedback) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการตัดสินใจ ได้แก่ การสร้างระบบการควบคุมและการประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ข้อมูลย้อนกลับจะช่วยให้ผู้บริหารแก้ปัญหาหรือทำการตัดสินใจใหม่ได้โดยได้ผลลัพธ์การปฏิบัติที่ดีที่สุด^{๑๔}

สรุปได้ว่า การพัฒนามีองค์ประกอบสำคัญตามลำดับ คือ ระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา กำหนดเป้าหมาย สร้างระบบทำงาน และการทำงาน และจัดทรัพยากรเข้าไปใช้ในระบบทำงาน กล่าวได้ว่า การพัฒนาเกิดจากการวางแผนที่ดี การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสิ่งที่จำเป็นประการแรก คือ การกำหนดปัญหาและกำหนดทิศทางของความเปลี่ยนแปลง ที่ต้องการให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาสิ่งใด ๆ ย่อมอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของธรรมชาติ และมีมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนา

๒.๑.๔ การพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” จากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ จึงได้ประมวลสาระสำคัญไว้ ดังนี้

คำว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน มาจากคำศัพท์ว่า “Sustainable” ที่แปลว่า ความยั่งยืน เป็นคำที่มาจากภาษาละติน คือ “Sus-Tenere” ซึ่งหมายถึงการส่งเสริมหรือสนับสนุน (Uphold) การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จึงเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการของประชาชนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความต้องการของตนเอง^{๑๕}

^{๑๔} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๐-๑๐๓.

^{๑๕} World Commission on Environment and Development, **Our Common Future**, (New York, Oxford University: Great Britain R. Clay Ltd., 1987), p. 43.

การพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธ คือ การพัฒนามนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ด้าย การพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อนจึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผล คือ ระบบแห่งไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา^{๑๖} อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ยั่งยืนและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เกิดจากการพัฒนาแบบแยกส่วน เช่น การพัฒนาแต่เศรษฐกิจแยกส่วนจากสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้สังคมและสิ่งแวดล้อมเกิดวิกฤตตามมา ก็ส่งผลกลับไปยังเศรษฐกิจ เพราะทุกอย่างเชื่อมโยงกัน นั่น คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมต้องบูรณาการเข้ามาสู่วัตถุประสงค์เดียวกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม^{๑๗} การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงต้องเป็นการพัฒนา ดังนี้

๑. เป็นการพัฒนาที่ดำเนินไป โดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต

๒. เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็นองค์รวม มองว่า การจะทำได้ต้องคำนึงถึงผลกระทบจะเกิดกับสิ่งอื่น ๆ ดังนั้น การพัฒนาแนวนี้ จึงยึดหลักความรอบคอบ และค่อยเป็นค่อยไป

๓. การพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ระบุว่าต้องปฏิรูประบบเทคโนโลยี เพียงแต่ต้องคำนึงถึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย^{๑๘}

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า คือ มีทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีการช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยกัน การดูแลจากผู้นำเครือข่าย การมีฐานทรัพยากรของตนเอง ผ่านปัจจัยกระบวนการที่ประกอบด้วยการจัดการเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Management) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) และการจัดการทรัพยากร (Resource Management)^{๑๙}

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาแบบยั่งยืน ในฐานะที่เราเป็นพุทธศาสนิกชนและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยนั้น เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า เราอยากเห็นสังคมไทยที่มีลักษณะเป็นแบบนี้ คือ สังคมที่มีความเป็นปึกแผ่น มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางด้าน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชาติ มีความมั่นคง สงบสุข มีสันติ เป็นสังคมที่ผู้คนอยู่กันอย่างมีความสุข

^{๑๖}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓๘.

^{๑๗}สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, (ปทุมธานี: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๑๔.

^{๑๘}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, โครงการพัฒนาดัชนีชีวิตการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗.

^{๑๙}สมบูรณ์ ขาวชายโงะ และธวัชชัย กุณวงศ์, “คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”, ในวารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๕๕), หน้า ๕.

ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจรุ่งเรืองและมั่นคง เป็นสังคมที่มีสมรรถภาพ มีเสถียรภาพ มีความเสมอภาค มีความยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความเมตตากรุณา เคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน โดยมีหลักธรรมทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต การจะเกิดสังคมอย่างที่กำลังมาข้างหน้า นั้น เราจะต้องร่วมมือกันพัฒนา โดยเน้นการพัฒนาที่ถูกหลัก นำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้

ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืน

การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่มีความมั่นคง ได้รับผลดีทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เป็นการพัฒนาที่มีใช้ได้รับผลดีทางหนึ่ง แต่อีกทางหนึ่งมีผลเสีย หรือเป็นการพัฒนาที่ไม่มีผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรของชนรุ่นต่อไปในอนาคต ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา การพัฒนาที่ยั่งยืน ก็คือ การส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในเขตพื้นที่ริมชายฝั่งทะเล ซึ่งแต่เดิมผู้คนที่อยู่ริมฝั่งทะเลในหลาย ๆ จังหวัดมีอาชีพประมง มีสภาพแวดล้อมที่เป็นป่าชายเลน อุดมสมบูรณ์ ถึงแม้จะไม่ร่ำรวย แต่ก็พออยู่พอกินแบบเศรษฐกิจพอเพียง ต่อมา มีการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเพื่อการส่งออก ซึ่งขณะนั้นกุ้งกุลาดำมีราคาดี ป่าชายเลนจึงถูกบุกรุกแปลงสภาพเป็นนาุ้ง ชาวประมงก็เปลี่ยนฐานะมาเป็นเจ้าของนาุ้งแทน ผู้เลี้ยงกลุ่มแรกประสบผลสำเร็จได้กำไรดี เนื่องจากสภาพแวดล้อมยังอุดมสมบูรณ์ น้ำยังไม่เน่าเสีย ผลจากการขายกุ้งได้ราคาดี ดึงดูดให้ผู้คนจำนวนมากเข้าไปทำนาุ้ง ป่าชายเลนจึงเปลี่ยนสภาพไป ระบบนิเวศป่าชายเลนเกิดวิกฤต เมื่อมีการเลี้ยงกุ้งมากธรรมชาติก็ฟื้นฟูไม่ทัน โดยเฉพาะปัญหาน้ำเสียกุ้งตายมากตัวมีขนาดเล็กทำให้ผู้เลี้ยงกุ้งจำนวนมากขาดทุน ขณะเดียวกันกุ้งก็มีราคาต่ำ เพราะปริมาณผลผลิตมีมาก ผู้เลี้ยงหลายรายจึงต้องเลิกกิจการไป แต่ผลที่ตามมาคือ สภาพป่าชายเลนที่เคยอุดมสมบูรณ์แทบไม่มีเหลือให้เห็น สัตว์น้ำชายฝั่งก็ค่อย ๆ สูญพันธุ์ไป ชาวประมงจับสัตว์น้ำได้น้อยก็ส่งผลต่อเศรษฐกิจของครอบครัว พื้นที่นาุ้งก็ถูกปล่อยทิ้งร้างนำไปใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ เพราะดินมีความเค็มสูง

พุทธธรรมกับการพัฒนาแบบยั่งยืน

ในการพัฒนาแบบยั่งยืน มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถจะนำมาประยุกต์ใช้หลายหลักธรรม ซึ่งจะขอกล่าวบางหลักธรรมเพื่อความเข้าใจพอสังเขป ทั้งนี้จึงเข้าใจว่า สภาพตัวบุคคล ชุมชน หรือสิ่งที่จะพัฒนานั้น แต่ละแห่งมีพื้นฐาน มีเหตุปัจจัยแตกต่างกันไป การจะเลือกนำหลักธรรมใดมาประยุกต์จึงต้องพิจารณาให้รอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน เช่น ยาชานานหนึ่ง คนไข้คนหนึ่งกินแล้วหาย แต่กับคนไข้อีกคนหนึ่งกินแล้วไม่หายก็เป็นได้

การพัฒนาให้เป็นผลแบบยั่งยืนนั้น สามารถปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้ดังนี้

๑. พัฒนาตนเอง มีปรัชญาของนักพัฒนากล่าวไว้ว่า “จะปลูกพืชก็ต้องเตรียมดิน จะกินก็ต้องเตรียมอาหาร จะพัฒนาการก็ต้องเตรียมคน จะพัฒนาคนอื่นเราก็ต้องพัฒนาตนเองก่อน” ตัวอย่างนี้ก็จะเห็นได้ชัดเจนว่า ก่อนที่พระพุทธองค์จะทรงส่งพระสาวกจาริกไปเผยแผ่ พระธรรมคำสั่งสอน พระพุทธองค์ทรงเข้มงวดพระสงฆ์สาวกให้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่นี้ โดยเฉพาะการใช้ความอดทนต่อความยากลำบาก การมีวัตรปฏิบัติที่งามพร้อม เพราะถ้าพระสงฆ์ สาวกยังดูแลตนเองยังพัฒนาตนเองไม่ได้ ย่อมยากที่จะไปช่วยพัฒนาพุทธบริษัท

การพัฒนาตนในทางพระพุทธศาสนา มีอยู่ ๔ ด้าน ดังนี้

- พัฒนากาย (ภาวติกาย) ต้องมีปัจจัย ๔ สมบูรณ์ คือ ไม่ขาดแคลน แต่ไม่ได้หมายความว่า จะต้องมียืนล้อ และต้องมีสภาพแวดล้อมที่ดี แต่หากอยู่ ท่ามกลางศึกสงคราม การพัฒนาก็จะทำได้ยาก

- พัฒนาศีล (ภาวตศีล) เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข เป็นผู้มีความเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทั้งการกระทำ และคำพูด

- พัฒนาจิต (ภาวตจิต) เป็นผู้ที่มีจิตใจสงบ มั่นคง ไม่ปล่อยจิต ให้ฟุ้งเฟ้อ หลงมัวเมาไปกับกิเลสตัณหาต่าง ๆ ผู้ที่มีจิตสงบย่อมเป็นผู้ที่หน้าตาแจ่มใส มีบุคลิกภาพเป็นที่ประทับใจของผู้อื่น

- พัฒนาปัญญา (ภาวตปัญญา) มีปัญญารู้แจ้งเห็นจริงในชีวิตและโลก อย่างชัดเจน สามารถนำสติปัญญามาปรับใช้ ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. พุทธวิธีในการพัฒนา การพัฒนาสิ่งใดก็ตามจะให้เห็นผลอย่างยั่งยืนนั้นไม่สามารถจะทำได้โดยง่าย บางอย่างต้องใช้เวลาดูแลคอยด้วยความอดทน รวมไปถึงต้องมีเทคนิควิธีในการสื่อสารทำความเข้าใจกับผู้อื่น ในทางพระพุทธศาสนาจะใช้แนวทางการพัฒนาอยู่ ๒ แนวทาง ดังนี้

- แนวการพัฒนาเชิงลบ (ปหานะ) สอนให้ละสิ่งที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมต่าง ๆ สิ่งที่จะเป็นอุปสรรคขัดขวางความเจริญ เช่น สอนให้ละกิเลส ละอบายมุข ละโลก โกรธ หลง

- แนวการพัฒนาเชิงบวก (ภาวนา) สอนให้เจริญคุณธรรมความดีต่าง ๆ เช่น สอนให้มีความเสียสละ มีความสามัคคี มีความขยัน ประหยัด มัธยัสถ์ เป็นต้น

๓. หลักพุทธธรรม ที่จะนำมาปรับใช้ให้การพัฒนาให้มีผลแบบยั่งยืนนั้น มีอยู่หลายหลักธรรม เช่น

๓.๑ หลักอริยสัจ เพื่อจะได้ช่วยให้เห็นแนวทางในการพัฒนาได้ชัดเจนขึ้น ประกอบด้วย

ทุกข์ ต้องเข้าใจเป็นเบื้องต้นว่า อะไร คือ ทุกข์ หรือปัญหาของเรา ของสังคม ถ้าไม่เข้าใจจะพัฒนาได้ยาก จึงต้องเน้นการพัฒนาที่ให้ท้องถิ่นหรือชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมให้มาก เพราะคนในชุมชนย่อมรู้ว่าทุกข์หรือปัญหาของตน คือ อะไร

สมุทัย อะไร คือ เหตุของปัญหา เช่น เกษตรกรทำนาไม่ได้ผล อะไรเป็นสาเหตุ เช่น ขาดแคลนน้ำ ขาดเงินทุนหมุนเวียน หรือพื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์

นิโรธ ปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ไขได้หรือไม่ คำตอบส่วนใหญ่ของปัญหาหลาย ๆ ปัญหา ก็ คือ สามารถแก้ไขได้ เช่น ถ้าขาดแคลนน้ำก็จัดระบบชลประทานเข้าไป ถ้าขาดเงินทุนหมุนเวียน ก็จัดหาแหล่งเงินกู้ใช้คืนระยะยาว คัดดอกเบี้ยในอัตราต่ำหรือไม่คิดเลย

มรรค ทางแก้ไข คือ อะไร หนทางในการแก้ไขย่อมมีอยู่หลายแนวทาง จากการแก้ไขปัญหาของหลายชุมชน พบว่าบางครั้งการแก้ไขปัญหาย่อยโดยใช้ภูมิปัญญาไทยกลับได้รับผลดีอย่างยิ่ง เช่น ชุมชนบางแห่งมีความยากจน เพาะปลูกไม่ออกงาม ทางราชการใช้วิธีการแก้ปัญหามากมาย

ก็ยังไม่สัมฤทธิ์ผล ทั้ง ๆ ที่ลงเงินลงแรงไปมาก แต่ชาวบ้านได้ใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยร่วมมือกันปลูกป่ารอบ ๆ หมู่บ้าน คำนึงความอุดมสมบูรณ์ให้กลับคืนสู่ธรรมชาติ ไม่ก็ปีต่อมาหมู่บ้านแห่งนั้นก็สามารถเพาะปลูกพืชผลได้งอกงาม อาหารการกินอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านก็มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขตามสมควรแก่สภาพ โดยไม่ต้องแก้ปัญหาตามแบบตะวันตก ที่จะต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีสมัยใหม่

นอกจากนี้ การจะพัฒนาโดยใช้มรรควิธีนั้น ยังต้องคำนึงถึงทางสายกลางด้วย โดยยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา เพราะในสังคมและในชุมชน ประกอบด้วยชนหมู่มาก ต่างคนต่างจิตใจ จะต้องรู้จักรวมขอมประสานผลประโยชน์ การแก้ปัญหาจึงจะสำเร็จลุล่วงไปได้

๓.๒ หลักอิทธิบาท คือ หลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ การจะพัฒนาสิ่งใดให้ประสบความสำเร็จได้อย่างยาวนานและยั่งยืน บุคคลที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องนำหลักอิทธิบาทมาประยุกต์ใช้ ดังนี้

ฉันทะ มีความพอใจรักใคร่พร้อมที่จะทุ่มเทกายใจร่วมพัฒนา เพราะถ้าใจไม่รักที่จะทำไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องส่วนรวม การพัฒนานั้นก็จะสัมฤทธิ์ผลได้ยาก

วิริยะ ความเพียร คือ มีความขยันมุ่งมั่นที่จะทำการพัฒนาโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ การพัฒนาหลายด้านที่ผ่านมาในสังคมไทยที่ไม่สำเร็จก็เพราะผู้ดำเนินการขาดความเพียร ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ ทำให้ไม่ตลอดรอดฝั่ง ล้มเลิกกลางทาง

จิตตะ มีความเอาใจใส่ใฝ่การทำงานทุกอย่างรวมไปถึงการพัฒนา ถ้าผู้ที่จะทำมีความสนใจเพียงชั่วคราว ไม่เอาใจใส่ตรวจสอบ ไม่ขยันหมั่นติดตาม ทำเรื่องนี้ที่แล้วข้ามไปทำเรื่องโน้นที่อย่างนี้ย่อมจะพัฒนาสิ่งใดให้ยั่งยืนเห็นผลตลอดต่อเนื่องไปได้ยาก

วิมังสา รู้จักใคร่ครวญหาเหตุผล คือ รู้จักใช้ปัญญาสอบสวน การกระทำทุกอย่างเป็นไป ไม่ได้ที่จะขาดอุปสรรค แต่อุปสรรคนั้นเราจะต้องก้าวผ่านไปให้ได้ การพัฒนานั้นแม้ผู้ทำมุ่งมั่น แต่ถ้าไม่รู้จักใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาย่อมจะทำให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จได้ ยากหรือได้ผลไม่เต็มร้อย

๓.๓ หลักทิวฐัมมิกัตถประโยชน์ มนุษย์ปุถุชนทั่วไปย่อมคาดหวังว่า การพัฒนาจะทำให้ตนมีความสุข ความเจริญ มีทรัพย์สินเงินทอง มีเกียรติยศ เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมที่จะนำไปใช้พัฒนาบุคคลให้ถึงประโยชน์ในปัจจุบันได้ ก็ คือ ทิวฐัมมิกัตถประโยชน์ ประกอบด้วย

อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ว่าจะทำสิ่งใดก็จะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ทุ่มเทแรงใจแรงกายทำอย่างเต็มที่ มีความอดทนต่อความยากลำบากต่าง ๆ ไม่ยอมแพ้อุปสรรค เป็นคนที่มีลักษณะ “เคยท้อ แต่ไม่เคยถอย”

อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา กล่าว คือ ต้องรู้จักรักษาทรัพย์สินเงินทองตลอดจนถึงทรัพยากรต่าง ๆ ของแผ่นดินให้คงเหลืออยู่ไม่ใช้จนหมด ตัวอย่างที่ เห็นได้ชัดก็ คือ ทรัพยากรสัตว์น้ำที่ลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเน้นรายได้จากการจับสัตว์น้ำ แต่ให้ความสนใจการทำนุบำรุงเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำน้อยเกินไป

กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี หมายถึง ถ้าเป็นคนก็ต้องรู้จักเลือกคบเพื่อนที่ดี ไม่คบคนพาล ถ้าเป็นชุมชน ชุมชนแห่งนั้นก็ต้องรู้จักเลือกคบชุมชนที่มีใจรักการพัฒนา ผู้คนไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข

สมชีวิตา รู้จักเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ใช่จ่ายฟุ้งเฟ้อตามกระแสบริโภคนิยม การพัฒนาประเทศในปัจจุบันที่ไม่สามารถกระทำได้แบบยั่งยืน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้คนขาดคุณธรรมข้อนี้ ดังจะเห็นได้ว่าหลายคนที่มีรายได้ต่อเดือนไม่มากนัก แต่กลับซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ราคาแพงมาใช้พกพา โดยเชื่อว่าแสดงถึงความเป็นคนทันสมัย บางคนหนักขึ้นไปอีกไปขอกู้เงินเพื่อนำมาซื้อรถยนต์ขับ ทั้ง ๆ ที่ความจำเป็นในการใช้รถจริง ๆ ในแต่ละวันแทบจะไม่มี

๓.๔ หลักอัตถะ การจะพัฒนาให้เกิดผลแบบยั่งยืนนั้น ควรนำหลักธรรมอัตถะ ๓ ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาอย่างยิ่ง กล่าว คือ การจะพัฒนาอะไรก็ตามจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่าประโยชน์ที่จะได้รับเป็นไปตามหลักการนี้หรือไม่ ได้แก่

ทฤษฎีมิกัตถะ หมายถึง การพัฒนาย่อมจะต้องได้ผลเร็วในปัจจุบัน การเห็นผลช้าย่อมสร้างความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลอื่นได้ยาก เพราะผู้คนจำนวนมากต้องการเห็นผลงานที่เป็นรูปธรรมโดยทันที ใช้เวลารอคอยได้บ้างแต่ต้องไม่นานมาก

สัมปรายิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์เบื้องต้น การจะตัดสินใจพัฒนาอะไรด้วยวิธีการอื่นใด นอกจากจะเห็นผลในปัจจุบันนี้แล้ว ภายหน้าก็จะต้องได้รับผลนั้นด้วย เช่น การรักษาสีงแวดล้อมให้มีความบริสุทธิ์ปราศจากมลพิษ บุคคลในสังคมปัจจุบันย่อมจะได้รับผลประโยชน์ในทันที ขณะเดียวกันการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีก็ย่อมจะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่าง ๆ นานาให้แก่ผู้คนรุ่นต่อไปของสังคมในอนาคตด้วย

ปรมัตถะ หมายถึง ประโยชน์อย่างยิ่ง ประโยชน์สูงสุด (ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง บรรลู่สุ่นิพพาน) การพัฒนาจะไม่ยั่งยืนถ้าดำเนินการพัฒนาไปแล้วได้รับผลไม่เต็มที่ ได้รับเพียงเล็กน้อยหรือเป็นประโยชน์เฉพาะบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น ดังเราจะเห็นได้ว่าในบางพื้นที่ที่มีความคิดจะสร้างเขื่อนขนาดเล็ก กักเก็บน้ำชาวบ้านที่ทำอาชีพประมงได้รับประโยชน์ก็สนับสนุน แต่ชาวบ้านบางส่วนที่มีอาชีพทำนาพากันต่อต้าน เพราะน้ำจะไปท่วมที่นาของตน จึงนำไปสู่ความขัดแย้งของชาวบ้าน ทั้ง ๒ อาชีพ กรณีอย่างนี้ถึงแม้การสร้างเขื่อนจะมีประโยชน์ แต่ก็สร้างได้ยากเพราะไม่ใช่ประโยชน์สูงสุด

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นแนวทางอย่างหนึ่งว่า การจะพัฒนาผู้คน ชุมชน สังคม ให้มีผลการพัฒนาอยู่แบบยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องใช้การพัฒนาแบบบูรณาการ หรือเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมจึงจะเห็นผลแบบยั่งยืน ตัวอย่างเช่น การปราบปรามยาบ้า ถ้าเพียงแค่จับกุมผู้ค้ายาบ้าไปขังคุก ย่อมจะได้ผลเพียงชั่วขณะเท่านั้น เพราะจะเกิดผู้ค้ารายใหม่เข้ามาแทนที่ การจะแก้ปัญหาให้ได้ผลจึงต้องใช้มาตรการหลากหลายไปพร้อม ๆ กัน ทั้งการเผยแพร่ความรู้เรื่องมหันตภัยของยาบ้าให้ประชาชนได้รับรู้ ลงโทษผู้ผลิตและผู้ค้าอย่างรุนแรง รวมทั้งการยึดทรัพย์ กวดขันจับกุมอย่างสม่ำเสมอ ห้ามซื้อขายวัตถุเคมีที่จะนำไปใช้ในการผลิต ประสานงานกับคนในชุมชนเพื่อช่วยกันปราบปราม สร้างอาชีพใหม่ให้แก่ผู้ที่เคยค้ายาบ้า นำตัวผู้เสพไปรักษาให้หาย เป็นต้น

อันที่จริง การพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อให้มีผลอย่างยั่งยืนนั้น พระพุทธเจ้าทรงดำเนินการมาก่อนแล้วเกือบ ๒,๖๐๐ ปี ดังจะเห็นได้จากทรงชี้แนวหลักธรรมเพื่อให้บุคคลได้นำไปเลือกใช้ให้สอดคล้องกับจิตของตน ให้เหมาะกับฐานะหรือเหมาะกับสถานการณ์หลากหลายหลักธรรม

ทั้งนี้ พึงเข้าใจว่า การจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาแบบยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องใช้หลักธรรมหลาย ๆ หลักธรรม ผสมผสานกันไป เสมือนหนึ่งเรามีเครื่องมืออุปกรณ์หลาย ๆ อย่างให้เลือกใช้เพื่อจะได้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ส่วนจะใช้หลักธรรมใดนั้นก็ให้พิจารณาเลือกเอาตามความเหมาะสม

การพัฒนาในปัจจุบันมีแนวคิดซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า จะต้องเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่ให้ผลประโยชน์ทั้งในปัจจุบัน ในเบื้องต้น และเป็นประโยชน์สูงสุด อันเป็นผลมาจากการค้นพบว่า แท้จริงแล้วการพัฒนาบางอย่างในอดีตที่เคยมีความเชื่อว่ามีผลดีมาก ๆ นั้น กลับก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมหาศาลในปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้ จึงมีการเสนอแนวคิดหลักการที่จะนำไปสู่การพัฒนาบุคคล ชุมชน สังคม อย่างยั่งยืน ซึ่งแนวคิดและวิธีการหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางก็คือ การพัฒนาตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ที่เน้นให้ความสำคัญแก่การพัฒนาคนเป็นหลัก เพราะพระพุทธศาสนาถือว่า ถ้าหากผู้คนในสังคมส่วนใหญ่เป็นคนดี สังคมนั้นก็ย่อมจะดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข ซึ่งพระพุทธศาสนาก็มีหลักธรรมมากมายให้พุทธศาสนิกชนนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคน ตลอดจนถึงนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมด้วย^{๒๐}

สรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดจากการบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างขีดจำกัดของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมาแยกส่วนกัน เป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนในอนาคต วิ่งตามกระบวนการนี้ จึงอาศัยทุนทางสังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรเป็นปัจจัยนำเข้า ผ่านกระบวนการทางการจัดการ โดยอาศัยเทคนิคการจัดการเชิงยุทธศาสตร์การจัดการความรู้ และการจัดการทรัพยากร จึงจะเกิดผลผลิตที่ยั่งยืนได้ แต่มุมมองของพระพุทธศาสนานั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดจากการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา คือ กระบวนการศีล สมาธิ และปัญญา โดยครบองค์ประกอบ เท่านั้น

^{๒๐}วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรณปก, พระพุทธศาสนา ม. ๖, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๒-๑๗๑.

๒.๑.๕ การพัฒนาตามมุมมองของพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า “การพัฒนาตามมุมมองของพระพุทธศาสนา” จากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ จึงได้ประมวล สาระสำคัญไว้ ดังนี้

การพัฒนา ในคำว่า ภาวนา ซึ่งหมายถึง การทำให้มีขึ้น การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ และการพัฒนา^{๒๑}

ตามทฤษฎีของพุทธศาสนา การพัฒนา ตรงกับคำว่า “ภาวนา” ซึ่งหมายถึง การทำให้เจริญงอกงาม ถึงอย่างไรก็ตามคำว่า “การพัฒนา” ในที่นี้เป็นคำที่กำหนดให้มีคุณค่า และตามหลักการของพุทธศาสนา การพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน ๔ ทาง คือ

๑. การพัฒนาทางด้านกายภาพ (Physical Development) เป็นกระบวนการสร้าง ความเจริญงอกงามทางร่างกาย การฝึกอบรมร่างกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งภายนอกด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งภายนอกเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมเจริญงอกงามและกำจัดให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญไป สิ่งภายนอกที่มีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์ก็คือ อารมณ์ภายนอกทั้ง ๕ ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส จุดมุ่งหมายของการพัฒนาในข้อนี้ก็คือ การทำให้บุคคลรู้จักวิธีการเกี่ยวข้องกับอารมณ์ภายนอกทั้ง ๕ อย่างนี้ อย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เจริญก้าวหน้าสูงขึ้น

๒. การพัฒนาทางด้านศีลธรรม (Moral Development) เป็นกระบวนการฝึกอบรมให้บุคคลมีศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่บุคคลอื่นสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดีมีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อบุคคลอื่น

๓. การพัฒนาทางด้านจิตใจหรือทางอารมณ์ (Spiritual or Emotional Development) เป็นความพยายามที่จะฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งให้มีความมั่นคงและมีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีความเมตตา มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน มีสมาธิ มีความสดชื่นเบิกบาน มีความสงบสุข แจ่มใส เป็นต้น การพัฒนาจิตใจบางที่เรียกว่า การพัฒนาอารมณ์

๔. การพัฒนาทางด้านสติปัญญา (Intellectual Development) เป็นกระบวนการฝึกอบรมให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ผู้ที่มีความรู้เท่าทัน เห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาพของมัน สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระและบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสเศร้าหมอง และทำตนให้ปลอดพ้นจากความทุกข์ ทำให้ตนมีความสุข สามารถแก้ไขปัญหามากมาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถทำให้ตนอยู่เหนือปัญหา เหนือความขัดแย้งและพัฒนาส่วนรวมให้มีความสงบ มีความเสมอภาค และมีความเป็นประชาธิปไตยอย่างมีคุณภาพ^{๒๒}

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘๖-๒๘๗.

^{๒๒} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖-๑๖๔.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์น่าจะแตกต่างจาก คำว่า การพัฒนามนุษย์ สองคำนี้ไม่เหมือนกันทีเดียวในเวลานี้เราเน้นการพัฒนามนุษย์เราต้องเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำว่าพัฒนามนุษย์ที่ห่างจากคำว่าพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคนในฐานะเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่ง เราควรหันมาสนใจในการพัฒนามนุษย์มากกว่าเมื่อเราพัฒนาเขาเหล่านั้นได้แล้วก็เหมือนกับเป็นทุน เป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อไป^{๒๓}

สรุปได้ว่า ในทางพระพุทธศาสนา ปรากฏมีคำว่า ภาวนา มีความหมายตรงกับคำว่า พัฒนา ซึ่งได้แก่การพัฒนาคนไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายหรือจิตใจก็ตาม แนวทางการพัฒนาของพระพุทธศาสนามีการพัฒนากาย ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงโดยการฝึกอบรมกายทำให้คุณภาพชีวิตให้เจริญก้าวหน้า การพัฒนาศีล เป็นการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยการฝึกอบรมควบคุมกาย วาจาไม่ให้ประพฤติดเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ให้เกิดความเดือดร้อนและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ด้วยดี การพัฒนาจิตใจ เป็นการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงดีงาม และมีความสุข การพัฒนาปัญญา ฝึกอบรมให้รู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอเพื่อให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลก

๒.๑.๖ การพัฒนาตามมุมมองศาสตร์สมัยใหม่

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า “การพัฒนาตามมุมมองศาสตร์สมัยใหม่” จากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ จึงได้ประมวล สาระสำคัญไว้ ดังนี้

คำว่า พัฒนา ในภาษาไทยตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Development^{๒๔} การพัฒนาตามทฤษฎีสมัยใหม่ เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น จะเป็นการเน้นความเจริญทางวัตถุเพราะโครงสร้างทางกายภาพขั้นพื้นฐานและด้านสังคม เป็นการพัฒนาซึ่งมีทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า^{๒๕} ซึ่งเป็นพัฒนาในลักษณะของการพัฒนาองค์การ (Organization Development) โดยเฉพาะ

กระบวนการพัฒนาองค์การ (Organization Development) จึงเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้ในการบริหารและพัฒนาองค์การเพื่อให้องค์การสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง พร้อมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์การอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม โดยที่แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาองค์การ คือ

- เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผน กล่าว คือ จะต้องมีการตรวจวินิจฉัยปัญหาองค์การอย่างมีระบบเพื่อให้ได้สาเหตุที่แท้จริงและนำไปสู่การแก้ไข

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด), ๒๕๔๒, หน้า ๒,

^{๒๔} ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, วาทกรรมการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: วิชาสา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๒๕} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ, หน้า ๑๙.

- เป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทุกระบบที่ประกอบกันเป็นองค์การ มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงทุกองค์การ
- การพัฒนาองค์การต้องอาศัยความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์ และใช้ศิลปะในทุกขั้นตอนของการแปลงเปลี่ยน
- เป็นการดำรงไว้ซึ่งดุลยภาพของทุกระบบ ให้สามารถร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลถึงการพัฒนาองค์การให้ทันกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก
- เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปในลักษณะประสานสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการเป็นขั้นตอน
- เป็นกลวิธีเปลี่ยนแปลงในลักษณะเสริมสร้างด้วยการให้การศึกษาอบรมเพื่อนเติมหลายรูปแบบเพื่อบุคคลเปลี่ยนแปลงค่านิยม ความเชื่อในการทำงาน ความรู้สึกในคุณค่าของคน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ
- เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ข้อมูลเป็นพื้นฐาน
- เป็นกระบวนการที่อาศัยประสบการณ์เป็นพื้นฐานความเชื่อว่าประสบการณ์สอนคน ปัญหาที่นำมาพิจารณาจึงเป็นปัญหาจากการปฏิบัติอยู่จริง
- ใช้กระบวนการกลุ่มในการดำเนินงาน โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในองค์การจะไม่ประสบผลสำเร็จเลย ถ้ากลุ่มไม่มีการเปลี่ยนแปลงโดยมีกระบวนการพัฒนาองค์การ^{๒๖}

การพัฒนาองค์การยังเป็นวิธีการที่เป็นระบบในการสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายสำคัญ ๒ ประการ คือ เป้าหมายกระบวนการ (Process Goals) มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการในการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างบุคคล เช่น การตัดสินใจ การติดต่อสื่อสาร การแก้ปัญหาและการจัดการความขัดแย้งระหว่างสมาชิก เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกสามารถปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การ และเป้าหมายผลลัพธ์รวม (Outcomes Goals) การพัฒนาองค์การจะให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติงาน (Task Performance) ขององค์การ โดยมุ่งพัฒนาความสามารถในการปรับตัวขององค์การให้สามารถดำเนินงานภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม โดยใช้เทคนิคในระดับต่าง ๆ ขององค์การเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามต้องการดังกล่าวนี้ โดยทั่วไปกระบวนการในการพัฒนาองค์การจึงมี ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การวินิจฉัย (Diagnosis) เป็นขั้นตอนเริ่มในการพัฒนาองค์การ ภายหลังจากการรับรู้ปัญหา โดยกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการแก้ไขปัญหารวมทั้งปรับปรุงพฤติกรรมของระบบโดยอาศัยความรู้จากการวิจัยและเทคนิคการพัฒนาองค์การประกอบกัน

๒. การปฏิบัติ (Active Intervention) ผู้ทำหน้าที่พัฒนาองค์การดำเนินพัฒนาองค์การโดยประยุกต์วิธีการต่าง ๆ ตามแผนการที่กำหนด เพื่อให้พัฒนาองค์การดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓.

ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพโดยการวัดและประเมินความก้าวหน้าของแผนการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อที่จะปรับปรุงให้การดำเนินงานมีความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๓. การเสริมแรง (Reinforcement) ผู้ทำหน้าที่พัฒนาองค์การต้องทำการประเมินผลการดำเนินงานว่าประสบผลตามที่ต้องการเพียงใด ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงให้การดำเนินการเหมาะสมกับสถานการณ์ จากนั้นทำการเสริมแรงและทำพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงให้คงตัว (Refreezing) เพื่อให้พฤติกรรมที่ต้องการคงอยู่ต่อเนื่อง โดยไม่ผันแปรหรือย้อนกลับสู่สภาวะเดิม เนื่องจากความเฉื่อยที่เกิดจากความเคยชินของบุคคลหรือกลุ่ม ตลอดจนติดตามผล (Follow Up) เพื่อทำการปรับปรุงและเสริมแรงให้ระบบที่ต้องการคงอยู่อย่างต่อเนื่อง^{๒๗}

รูปแบบของการพัฒนาองค์การตั้งอยู่บนพื้นฐานของรูปแบบการเปลี่ยนแปลงในช่วงระหว่างขั้นของการละลายพฤติกรรม (Refreezing) ส่วนการเปลี่ยนแปลง (Change) จะถูกแนะนำอย่างระวังผ่านการเข้าแทรกที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อสถานการณ์ที่องค์การเผชิญอยู่หรือเพื่อความเหมาะสมกับสภาพขององค์การในขณะนั้น และสุดท้าย การติดตามผลอย่างเป็นระบบเป็นคงสภาพพฤติกรรมหรือสถานการณ์ที่พึงปรารถนาขององค์การ^{๒๘}

การพัฒนาองค์การเป็นกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะขององค์การอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้า และจะเน้นกระทำในส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและกระบวนการของกลุ่มบนรากฐานแห่งความร่วมมือร่วมใจ โดยอาศัยเครื่องมือทางพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์เข้าช่วยในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้และดำรงไว้เพื่อประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความมีสุขภาพสมบูรณ์ขององค์การ^{๒๙} ซึ่งต้องอาศัยการจัดการ (Management) หรือกระบวนการประสานกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน^{๓๐} ทั้งที่เป็นตัวคนและวัตถุให้สามารถประสานเข้าด้วยกันและสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^{๓๑} เพื่อทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๒} การจัดการเป็นศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ^{๓๓}

^{๒๗} ญาณัฐพันธ์ เขจรนันท์, พฤติกรรมองค์การ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑), หน้า ๒๖๕-๒๖๙.

^{๒๘} ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, คู่มือองค์การแห่งความเป็นเลิศ, (กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

^{๒๙} สายหยุด ใจสำราญ และสุภาพร พิศาลบุตร, การพัฒนาองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เอกสารและตำรา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๙), หน้า ๔๙.

^{๓๐} P.Robbins Stephen and M. Coulte, **Management**, 7^{ed}, (New Jersey: Prentice Hall: International Lnc., 2002), p. 6.

^{๓๑} ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖.

^{๓๒} ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

^{๓๓} สัมพันธ์ ภูไพบูลย์, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: พัทธอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

สรุปได้ว่า การพัฒนาในทัศนะของศาสตร์ตะวันตกเน้นพัฒนาผลผลิตโดยให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้า ที่เรียกว่า ทรัพยากรทางการบริหาร ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจัดการองค์กรทุกองค์การภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน โดยมีกฎ ระเบียบ หรือกติกาในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นการออกแบบองค์การที่ดีที่สุด สามารถใช้ได้กับการพัฒนาทุกสถานการณ์ และมีลักษณะเป็นพลวัตร คือ ต้องเคลื่อนไหวไปตามสภาพปัจจัยทั้งภายนอกและภายในองค์การ กล่าว คือ เป็นกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะขององค์การอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้า หรือกล่าวได้ว่า การพัฒนาทฤษฎีสมัยใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้นเป็นการปรับปรุงสมรรถนะ โดยมีทิศทางของการเปลี่ยนแปลงกำหนดไว้ล่วงหน้า เน้นความเจริญทางวัตถุ โดยเฉพาะโครงสร้างทางกายภาพขั้นพื้นฐานและด้านสังคม เป็นการพัฒนาซึ่งมีทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาในลักษณะของการพัฒนาองค์การ (Organization Development)

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพ

จากการศึกษาค้นคว้า “แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพ” จากเอกสารวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้ประมวลสาระสำคัญไว้ ดังนี้

คำจำกัดความของศักยภาพไว้หลายคำและมีคำที่เรียกแตกต่างกันออกไปหลายคำบางท่านเรียกว่า “ขีดความสามารถ” บางท่านเรียกว่า “สมรรถนะ” บ้างถึงแม้ว่าจะเรียกแตกต่างกันออกไป แต่ก็ล้วนแล้วแต่มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Competency” ทั้งสิ้น^{๓๔} ความหมาย Competency หมายถึง ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristic or Attributes) ที่ทำให้บุคคลผู้นั้นทำงานในความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าผู้อื่น^{๓๕} และได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ศักยภาพ คือ กลุ่มของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และพฤติกรรมนิสัยที่พึงประสงค์ (Attributes) ที่เกี่ยวข้องกันซึ่งมีผลกระทบต่องานหลักของตำแหน่งงานหนึ่ง ๆ โดยกลุ่มความรู้ทักษะและคุณลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่งงานนั้น ๆ และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับและเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา^{๓๖}

^{๓๔} สุกัญญา รัตมีธรรมโชติ, แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based Learning, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘), หน้า ๑๓.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

^{๓๖} สุกัญญา รัตมีธรรมโชติ, “Competency: เครื่องมือการบริหารที่ปฏิเสธไม่ได้”, Productivity, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๕๓ (พฤศจิกายน – ธันวาคม, ๒๕๔๗): ๔๘.

คุณลักษณะทั้งในด้านทักษะความรู้และพฤติกรรมของบุคคลซึ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติงานในตำแหน่งหนึ่ง ๆ ให้ประสบความสำเร็จสรุปแล้วศักยภาพ คือ ความรู้ทักษะและพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการทำงานของบุคคลให้ประสบผลสำเร็จสูงกว่ามาตรฐานทั่วไป^{๓๗}

ศักยภาพ คือ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมเป็นกลุ่มพฤติกรรมที่องค์กรต้องการจากข้าราชการเพราะเชื่อว่าหากข้าราชการมีพฤติกรรมการทำงานในแบบที่องค์กรกำหนดแล้ว จะส่งผลให้ข้าราชการผู้นั้นมีผลการปฏิบัติงานดี และส่งผลให้องค์กรบรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการไว้ ตัวอย่างเช่น การกำหนดสมรรถนะการบริการที่ดี เพราะหน้าที่หลักของข้าราชการ คือ การให้บริการแก่ประชาชนทำให้หน่วยงานของรัฐบรรลุวัตถุประสงค์ คือ การทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน องค์ประกอบในการพัฒนาบุคลากรประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก ได้แก่

๑. กลุ่มความรู้ (Knowledge) คือ ความสามารถอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้องและชัดเจนแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ รู้ความหมาย รู้ขั้นตอน รู้ประยุกต์ใช้

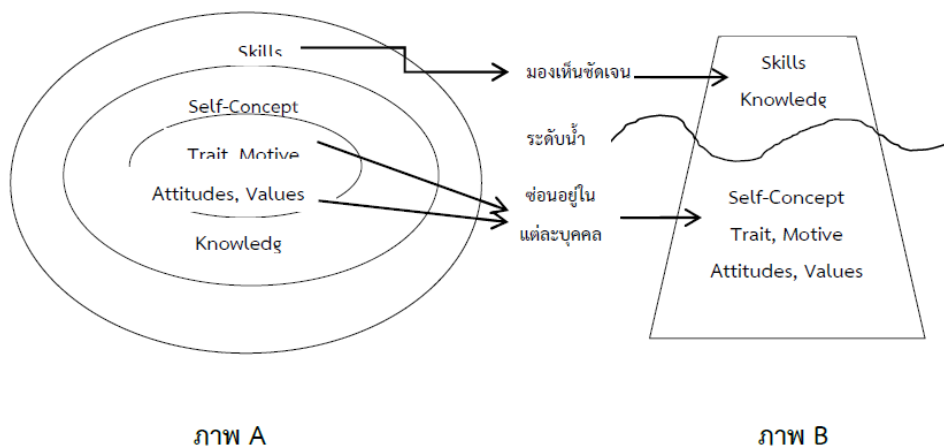
๒. กลุ่มทักษะ (Skill) คือ ความสามารถในการลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เกิดผลผลิตผลลัพธ์อันพึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวัดทักษะมี ๓ ระดับ คือ ระดับความซับซ้อนในการปฏิบัติ ระดับความหลากหลาย ระดับความสม่ำเสมอ

๓. กลุ่มพฤติกรรมหรืออุปนิสัยในการทำงาน (Attribute) คือ รูปแบบการแสดงออกหรือพฤติกรรมของบุคคลที่สอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่ ซึ่งการแสดงออกอันพึงประสงค์ได้นั้นขึ้นกับปัจจัย ๓ ประการ คือ ค่านิยมแนวโน้มการแสดงออก และแรงจูงใจซึ่งส่งผลให้องค์กรมีความได้เปรียบคู่แข่ง เช่น ความกระตือรือร้น ความอดทน และขยันขันแข็งในการทำงาน ค่านิยมในการยอมรับฟังความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์เพื่อการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ และการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องเป็นต้น^{๓๘}

นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาวาร์ดได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพดังแสดงใน ภาพที่ ๒.๑

^{๓๗} ชาญญาณวัชร จินณัฐชา, “การพัฒนาศักยภาพโดยใช้แนวทางสมรรถนะ”, วิทยาศาสตร์มหบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

^{๓๘} คณะกรรมการนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยรามคำแหง, แผนพัฒนาศักยภาพของมหาวิทยาลัยรามคำแหงประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๕๕, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

ภาพ A

ภาพ B

ภาพที่ ๒.๑ แสดงความหมายและองค์ประกอบตามแนวคิดของ David C. McClelland^{๓๔}

จากภาพที่ ๒.๑ อธิบายได้ว่า

ภาพ A คือ องค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ประการ ของศักยภาพ (Competency)

ภาพ B คือ การแบ่งองค์ประกอบของศักยภาพ (Competency) ตามความยาก-ง่ายของการพัฒนา

กล่าว คือ ส่วนที่เป็นความรู้ (Knowledge) และทักษะ (Skills) นั้นเป็นสิ่งที่แต่ละคนสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ไม่ยากนัก ด้วยการศึกษาค้นคว้าทำให้เกิดความรู้ และการฝึกฝนปฏิบัติทำให้เกิดทักษะ เป็นส่วนที่สามารถมองเห็นได้ชัด นักวิชาการบางท่านเรียกส่วนนี้ว่า Hard Skills สำหรับส่วนที่เป็น Self-Concept (ทัศนคติค่านิยมและความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง) Trait (บุคลิกลักษณะประจำของแต่ละบุคคล) และ Motive (แรงจูงใจหรือแรงขับภายในของแต่ละบุคคล) เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ยาก เพราะเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้ของแต่ละบุคคลนักวิชาการบางท่านเรียกส่วนนี้ว่า Soft Skills เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) ความอดทนต่อความกดดัน (Stress Tolerance) เป็นต้น

David C. McClelland ได้อธิบายองค์ประกอบทั้ง ๕ ส่วน ไว้ดังนี้

Skills คือ สิ่งที่คุณคนกระทำได้ดี และฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ

Knowledge คือ ความรู้เฉพาะด้านของบุคคล

^{๓๔}David C. McClelland อ้างใน พระวิสุทธิพงษ์เมธี (วีระ มหาวีโร), “การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๕.

Self-Concept คือ ทศนคติค่านิยมและความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตัวเองเป็น

Trait คือ บุคลิกลักษณะประจำของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลผู้นั้น

Motive คือ แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน

องค์ประกอบ ๕ ส่วนข้างต้นได้เป็นแนวทางในการกำหนด “นิยาม” หรือ “ความหมาย” ของตำรา Competency มากมายในปัจจุบันองค์กรในต่างประเทศได้นำ Competency มาใช้ในการบริหารงานได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การสรรหาการพัฒนา และการรักษาบุคลากรในองค์กร Competency ช่วยให้ผลงานของบุคลากรตรงตามความต้องการขององค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร รวมทั้งประเทศไทยก็กำลังสนใจในเรื่อง Competency นี้อย่างมาก^{๔๐}

สรุปได้ว่า ศักยภาพ คือ ชีตความสามารถในทักษะ ความรู้ ทศนคติ ค่านิยม คุณลักษณะ ส่วนบุคคล และแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน เป็นที่พึงประสงค์ ซึ่งจำเป็นต่อการทำงาน เพราะทักษะคือ ความสามารถลงมือทำได้เรื่องหนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้จะอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้อง คุณลักษณะส่วนบุคคล คือ รูปแบบการแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคล ที่สอดคล้องกับการทำงานที่ปฏิบัติอยู่ทศนคติค่านิยม และความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตัวเองเป็นส่วนแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความใส่ใจ และเพิ่มความสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลจากการมีแรงจูงใจนี้ทำให้ผลงานที่ออกมาทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

จากการศึกษาค้นคว้า “แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” จากเอกสารวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้ประมวลสาระสำคัญไว้ ดังนี้

การศึกษาไทยได้จัดกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี และเจริญรอยสืบต่อมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ในสมัยกรุงสุโขทัยนั้นรัฐและวัดรวมกันเป็นศูนย์กลางแห่งประชาคมกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ และวัดย่อมเป็นการสอนประชาคมไปในตัว วิชาที่เรียน คือ ภาษาบาลี ภาษาไทย และวิชาสามัญ ชั้นต้นสำนักเรียนมี ๒ แห่ง แห่งหนึ่ง คือ วัดซึ่งเป็นสำนักเรียนของบรรดาบุตรหลานขุนนาง และราษฎรทั่วไป มีพระที่เชี่ยวชาญภาษาบาลีเป็นผู้สอน เพราะสมัยนั้นเรียนภาษาบาลีกันเป็นพื้นใครรู้พระธรรมวินัยแตกฉานก็นับว่าเป็นปราชญ์ ส่วนอีกแห่งหนึ่ง คือ สำนักราชบัณฑิตซึ่งสอนแต่เฉพาะเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการเท่านั้น^{๔๑} แต่เดิมนั้นการศึกษาสามัญโดยทั่วไปของเราใช้วัดเป็นสถานศึกษามีพระภิกษุเป็นครูบาอาจารย์เป็นการศึกษาที่ปล่อยเสรีให้เป็นไปเองตามความสมัครใจของแต่ละคน ใครจะเรียนก็ได้ไม่เรียนก็ได้ไม่มีใครบังคับ และการสอนนั้นก็สอนโดยไม่มีหลักสูตรหรือ

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^{๔๑} วิไล ตั้งจิตสมคิด, การศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๖๓.

ประมวลการสอนไม่มีกฎเกณฑ์ใด ๆ และเป็นการสอนให้เปล่าไม่มีค่าจ้างเป็นเงินเดือนเหมือนดังเช่นทุกวันนี้^{๔๒}

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐ โดยแรกเริ่มรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระสอนธรรมศีลในโรงเรียนที่เข้าไปสอนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประมาณ ๖๐๐ รูป ภายหลังต่อมาจากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และมีการประชุมร่วมกัน พบว่า กระทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระสอน ๆ ไปสอนในโรงเรียนเฉพาะที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป โดยเฉพาะโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากกว่า ๑๐,๐๐๐ แห่ง

ดังนั้น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นและบริบทที่เกี่ยวข้องทุกด้าน แล้วจึงได้มีแนวคิดว่าจะขยายพระสอนฯให้เข้าไปสอนโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ คือ ๑ ตำบล ต่อ ๑ พระสอนศีลธรรม โดยจะขยายเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๐๐ รูปเป็นการนำร่อง จากนั้นได้เสนอของบประมาณกลางจากรัฐบาล เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของพระสอน ๆ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป रुपये ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน และเป็นค่าดำเนินการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอน การติดตามประเมินผลโครงการ เพื่อให้สาธารณชนทั่วประเทศเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ผู้เรียนได้แก่ เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนพระสอนฯให้มากขึ้นเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ตามเป้าหมาย^{๔๓}

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑กรมการศาสนาได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่น ๆ โดยได้โอนภาระงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน โดยได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๕ หน่วยงาน ดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพระสงฆ์ที่มีความพร้อมและมีพระที่สอนอยู่ในสถานศึกษาต่าง ๆ อยู่แล้ว

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา/โรงเรียนที่มีความต้องการพระสอนฯ

^{๔๒} เสถียร ศุภโสภณ, ประวัติศาสตร์ไทยมัธยมศึกษาตอนปลาย, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๐), หน้า ๕๔๒.

^{๔๓} สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.krupra.net/new/index.php?url=krupra> [๖ มกราคม ๒๕๖๑].

๓. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการ ฯ มาแต่เริ่มแรก

๔. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้ส่งเสริมพระสอน ฯ ที่เข้าไปทำการสอนในโรงเรียน

๕. ภาคคณะสงฆ์ทั้ง ๑๘ ภาค มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดซึ่งปกครองดูแลพระสอน ฯ ทั่วประเทศ

กระบวนการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อได้รับมอบโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพร้อมทั้งงบประมาณมาแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพระสอน ฯ มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์ คือ นักเรียนได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระสอน ฯ โดยตรง และคุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ จึงได้เตรียมแผนปฏิบัติการรองรับการดำเนินการโครงการ ฯ อย่างเป็นระบบ และได้ดำเนินการประสานงานกับคณะสงฆ์ สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการ ฯ และจัดอบรมถวายความรู้เพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อสร้างศักยภาพในการทำงานให้เป็นที่ยอมรับของสถานศึกษา และเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างถูกต้องพร้อมทั้งมีความประพฤติที่ดีงาม โดยได้จัดแผนการดำเนินการโครงการซึ่งมีกระบวนการบริหารโครงการดังนี้

๑. จัดประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๒. จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ/อำนวยการโครงการพระสอน ฯ ทั่วประเทศ
๓. การปฐมนิเทศพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ
๔. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเข้มข้นวิทยากรแกนนำโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๕. การอบรมพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๖. การจัดทำคู่มือ หนังสือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๔ และพัฒนาเว็บไซต์โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๗. การวิจัย
๘. การนิเทศ การติดตามประเมินผล
๙. การจัดถวายค่าตอบแทน
๑๐. การรับสมัคร/การคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

จัดประชุมคณะกรรมการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

สืบเนื่องมาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาบริหารต่อจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้มีประกาศมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย (๑) คณะกรรมการที่ปรึกษา (๒) คณะกรรมการอำนวยการ (๓) คณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนงานโครงการ ฯ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการ ฯ เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในรอบ ๑ ปี คณะกรรมการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้มีการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง

พร้อมกันนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ ๒๔ ชุดโดยสัมพันธ์กับภาคสงฆ์ประกอบด้วย ภาคกลาง ๒๓ จังหวัด ๖ ภาค มีคณะกรรมการอำนวยการดูแลชุดละ ๑ ภาค ในส่วนของวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน และหน่วยวิทยบริการรวม ๑๘ แห่งมีคณะกรรมการอำนวยการดูแลในแต่ละพื้นที่ ลงนามอนุมัติโดยอธิการบดีเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ทั้งนี้ คณะกรรมการแต่ละชุด จะมีหน้าที่รับนโยบายแผนการดำเนินการจากคณะกรรมการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของส่วนกลางมาปฏิบัติพร้อมทั้งอำนวยการโครงการพระสอนฯ ในพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบประจำหน่วยงานของตนเองเพื่อควบคุมดูแล ส่งเสริม ภารกิจของโครงการฯ ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งคณะกรรมการโครงการ ฯ ในแต่ละพื้นที่ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการพร้อมทั้งได้ประสานงานกับภาคสงฆ์และภาครัฐ พร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๔๔}

หน้าที่ของพระที่สังคมคาดหวังประเทศไทยมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมมาเนิ่นนาน นับถือตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ต้องยอมรับความเป็นจริงว่า การปลูกฝังคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การปลูกฝังโดยพระศาสนาและบรรดาพระสาวกของพระศาสนา สังคมทุกยุคทุกสมัยให้ความสำคัญเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพราะการที่สังคมสามารถดำรงอยู่มาได้ทุกวันนี้ เพราะคนส่วนใหญ่ยังมีคุณธรรมจริยธรรม สังคมจึงยังดำรงความเป็นสังคม-ชุมชนอยู่ได้ ทำอย่างไรให้สังคมของเรามีภูมิคุ้มกัน มีภูมิต้านทานต่อความเลวร้ายที่กำลังกัดกร่อนสังคมอยู่ การสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในหมู่เยาวชนกำลังเป็นพันธกิจของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นภารกิจของพระสอนศีลธรรมที่ต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในหมู่นักเรียน นักศึกษาให้ได้แบบอย่างการสอนพระพุทธศาสนา คือ สอนให้รู้ (ปริยัติ) ทำให้ดู (ปฏิบัติ) อยู่ให้เห็น(ปฏิเวธ) เป็นสิ่งสำคัญที่รัฐบาลคาดหวังจากพระสอนศีลธรรม ที่จะทำหน้าที่สั่งสอนอบรม ให้เด็กเป็นคนดีมีศีลธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนา มีเบญจศีลเบญจธรรมเป็นอย่างน้อย จุดเด่นของพระสอนศีลธรรมที่ต่างจากครูฆราวาสสอนวิชาพระพุทธศาสนา ก็ คือ การวางบทบาทของตนเองว่า สามารถสอนแบบวิชาการได้ บรรยายได้ วัดผลได้ สอนให้เด็กสามารถ กามิตกาถูก ทำข้อสอบได้เท่านี้ ก็คือ จบ ที่จริงแบบนี้ไม่ใช่บทบาทหลัก บทบาทจริง คือ พระเป็นแบบอย่างที่ดีได้ เพราะถือศีล ๒๒๗ ผู้ปกครองและเด็กยอมรับอยู่แล้ว พอเข้าไปสอนให้เด็กสวดมนต์ไหว้พระ จึงดูศักดิ์สิทธิ์และน่าเชื่อถือ

^{๔๔}สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, [ออนไลน์],แหล่งที่มา: <https://www.krupra.net/new/index.php?url=krupra> [๖ มกราคม ๒๕๖๑].

กว่าครูธรรมดา สอนให้ ลด ละ เลิก อบายมุขห่างไกลยาเสพติด ก็พูดได้ดั่งกว่าครูทั่วไป ถ้าครูยังสับสนหรือก็สอนให้นักเรียนเลิกสับสนไม่ได้ ครูยังดื่มเหล้าก็สอนให้นักเรียนเลิกดื่มเหล้าไม่ได้ บางโรงเรียนครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา แต่กลับเป็นขี้เหล้าเมายาเสียเอง ฉะนั้น การนิมนต์พระไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เพื่อทำให้เป็นแบบอย่างในการสอนให้รู้ ทำให้ดูและอยู่ให้เห็น

สอนให้รู้หากจะสอนให้เขารู้อย่าสอนอย่างเดียวต้องทำหน้าที่สอนให้รู้เรื่องพระพุทธศาสนาบทบาทพระสอนศีลธรรม พระจะต้องมีความรู้ในเชิงปริยัติ เนื้อหาวิชาจะสอนจะต้องแน่น อย่าให้เด็กหัวเราะเยาะว่า พระไม่รู้เรื่อง ไม่ทันสมัย และจะต้องรู้เรื่องทั่ว ๆ ไป เพื่อจะเปรียบเทียบ เช่น เรื่องกฎแห่งกรรม จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเพียงพอ ที่จะสอนให้รู้และนำไปปฏิบัติได้ เป็นต้น

ทำให้ดู ทำเป็นแบบอย่าง เหมือนท่านอัสสชิไปบิณฑบาตแล้วอุปติสสะเห็นว่า สำรวม สงบ เรียบร้อย ก็เกิดเลื่อมใส ตั้งใจฟังเทศน์อย่างดี ไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่มีอาการสงบ สำรวม บางทีพูดมาก ตลกไปกฮามาก ก็ไม่จงใจ

อยู่ให้เห็น เป็นทัสสนานุตรริยะ ให้เด็กเห็นผ้าเหลืองเกิดอายชั่วกลัวบาป ให้พระเข้าไปในโรงเรียนเหมือนกับอยู่ติดกัน ให้เขาเข้าใจเรื่องพระอย่างถูกต้อง ในที่สุดเขาจะมีความรู้สึกเย็นใจคลายกังวล สงบทุกข์ขึ้นมาเครียดขึ้นมา ไปพบพระแล้วสบายใจ ต้องทำให้เด็กรู้สึกสบายใจแบบนี้ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นภารกิจของพระสอนศีลธรรมและเป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ที่ต้องเข้ามาร่วมกันรับผิดชอบ ไม่ปล่อยให้เป็นที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะการเอาจริงจังของสังคมในการให้ความสำคัญและเห็นความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จะเป็นตัวช่วยผลักดันให้สังคม ตระหนักและหันมาสนับสนุนส่งเสริมความเจริญงอกงามของเยาวชน และทำให้เยาวชนมีความกล้าหาญทางคุณธรรมและจริยธรรม^{๔๕}

เพื่อให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้รับทราบแนวทางการดำเนินงานของสำนักงานพระสอนศีลธรรมส่วนกลาง และปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันและเพื่อให้การปฏิบัติงานของสำนักงานพระสอนศีลธรรม ดำเนินไปตามระเบียบปฏิบัติและขั้นตอนการทำงานตามหลักธรรมมาภิบาล ดังนั้น สำนักงานพระสอนศีลธรรม จึงได้กำหนดข้อปฏิบัติให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ถือปฏิบัติเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามนโยบายของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้

การเป็นพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้กำหนดบทบาทหน้าที่การเป็นพระสอนศีลธรรม ดังนี้

^{๔๕} สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือพระสอนศีลธรรม ปิงบประมาณ ๒๕๖๐, (นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปรีณัตติง, ๒๕๖๐), หน้า ๖-๗.

๑. สอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยทำการสอนตามมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

๒. เป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่อารยธรรม การบริหารจิต เจริญปัญญา และทำพิธีทางพระพุทธศาสนา

๓. เป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน นักศึกษา เข้าสอบธรรมศึกษาประจำปี

๔. ให้การสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธโดยการสอนวิชาพระพุทธศาสนาบูรณาการเข้าสู่วิถีชีวิตให้นักเรียนชาวพุทธจริง คือ มีศีล สมาธิ ปัญญา^{๔๖}

สรุปได้ว่า พระสอนศีลธรรม คือ พระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ เข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรมสั่งสอนนักเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโดยนำหลักธรรมทางศาสนาไปจัดกิจกรรมเรียนรู้แก่นักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่เป็นอนาคตของชาติให้มีคุณภาพต่อไป

๒.๔ พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

ตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอบางคนที ขึ้นตรงกับอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๓๗ หม่อมเจ้าสุธาสินีฯ สมุหเทศาภิบาลมณฑลราชบุรี ได้พิจารณาแบ่งเขตการปกครอง ด้วยประชาชนในเขตนี้อ้างเรียนไปว่า การไปมาติดต่อราชการกับอำเภอดำเนินสะดวกไม่สะดวกสมชื่อเพราะระยะทางไกล จึงจัดตั้งอำเภอขึ้นใหม่ เรียกว่า อำเภอสีหะมาตย์ ตั้งอยู่ตรงปากคลองแพ่งพวย แต่ยังสังกัดอยู่กับจังหวัดราชบุรี ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ ทางราชการได้จัดระบบการปกครองใหม่อีกครั้ง จึงได้ย้ายอำเภอสีหะมาตย์ มาปลูกสร้างในที่ดินของวัดใหม่พิเนตร์ (วัดร้าง) โดยปลูกเป็นอาคารชั้นเดียวหลังคามุงจาก อยู่ใต้ปากคลองบางคนที่ คลองนี้เป็นคลองที่อยู่ในย่านกลางชุมชน มีผู้คนอาศัยอยู่มาก จึงเปลี่ยนชื่ออำเภอสีหะมาตย์เป็น "อำเภอบางคนที" ตามชื่อคลองแล้วแยกจากจังหวัดราชบุรี มาขึ้นต่อจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีอยู่ ๒ อำเภอ ประกาศตั้งเป็นอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๘ หน้า ๔๘๙ ลงวันที่ ๑๑ มิถุนายน ร.ศ. ๑๓๐^{๔๗}

๑. ที่ตั้งและอาณาเขต

ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอดำเนินสะดวก (จังหวัดราชบุรี)

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๔๗} ศูนย์บริการข้อมูลสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสมุทรสงคราม, ประวัติอำเภอบางคนที, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://pr.prd.go.th/samutsongkhram/ewt_news.php?nid=40&filename=index [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอเมืองสมุทรสงคราม

ทิศใต้ติดต่อกับอำเภออัมพวา

ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอวัดเพลง และอำเภอเมืองราชบุรี (จังหวัดราชบุรี)

๒. คำขวัญอำเภอ

เมืองหอยหลอด ยอดลิ้นจี่ มีอุทยาน ร.๒ แม่นกหลงไหลผ่าน นมัสการหลวงพ่อบ้านแหลม

๓. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำสวนมะพร้าวลิ้นจี่ส้มโอกล้วยทำน้ำตาลมะพร้าว

๔. อาชีพเสริม ได้แก่ ค้าขาย เลี้ยงสัตว์

๕. การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอบางคนทีแบ่งเขตการปกครองย่อย เป็น ๑๓ ตำบล ๑๐๑ หมู่บ้าน

๑. กระดังงา (Kradangnga)	๑๓ หมู่บ้าน	๘. บางกุ้ง (Bang Kung)	๗ หมู่บ้าน
๒. บางสะแก (Bang Sakae)	๗ หมู่บ้าน	๙. จอมปลวก (ChomPluak)	๗ หมู่บ้าน
๓. บางยี่รงค์ (Bang Yi Rong)	๑๐ หมู่บ้าน	๑๐. บางนกแขวก (Bang NokKhwaek)	๗ หมู่บ้าน
๔. โรงหีบ (Rong Hip)	๙ หมู่บ้าน	๑๑. ยายแพ่ง (YaiPhaeng)	๕ หมู่บ้าน
๕. บางคนที (Bang Khonthi)	๙ หมู่บ้าน	๑๒. บางกระบือ (Bang Krabue)	๕ หมู่บ้าน
๖. ดอนมะโนรา (Don Manora)	๘ หมู่บ้าน	๑๓. บ้านปราโมทย์ (Ban Pramot)	๖ หมู่บ้าน
๗. บางพรม (Bang Phrom)	๘ หมู่บ้าน		

๖. การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอบางคนทีประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๑๑ แห่ง ได้แก่

เทศบาลตำบลกระดังงาครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลกระดังงา

เทศบาลตำบลบางนกแขวกครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบางคนที และตำบลบางนกแขวกทั้งตำบล

เทศบาลตำบลบางยี่รงค์ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางยี่รงค์ทั้งตำบล

เทศบาลตำบลบางกระบือครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางกระบือทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงาครอบคลุมพื้นที่ตำบลกระดังงา (นอกเขตเทศบาลตำบลกระดังงา)

องค์การบริหารส่วนตำบลบางสะแกครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางสะแกและตำบลบ้านปราโมทย์ทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลโรงหีบครอบคลุมพื้นที่ตำบลโรงหีบและตำบลบางกุ้งทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลบางคนที่ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางคนที่ (นอกเขตเทศบาลตำบลบางนกแขวก) และตำบลยายแพ่งทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลดอนมะโนราครอบคลุมพื้นที่ตำบลดอนมะโนราทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลบางพรหมครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางพรหมทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลจอมปลวกครอบคลุมพื้นที่ตำบลจอมปลวกทั้งตำบล^{๔๘}

๗. ประชากร

จำนวนประชากรชาย รวม ๑๕,๗๕๙ คน

จำนวนประชากรหญิง รวม ๑๗,๔๓๐ คน

จำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม ๓๓,๑๘๙ คน

๘. พื้นที่

อำเภอบางคนที่ มีเนื้อที่ประมาณ ๗๗ ตารางกิโลเมตร^{๔๙}

สรุปได้ว่า อำเภอบางคนที่ มีเนื้อที่ ๗๗ ตารางกิโลเมตร ประชากรมีจำนวน ทั้งสิ้น ๓๓,๑๘๙ คน อาชีพหลัก เกษตรกรรมมะพร้าวลิ้นจี่ส้มโอก้วยทำน้ำตาลมะพร้าว, อาชีพเสริม ค้าขาย เลี้ยงสัตว์

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาวิจัยค้นคว้า “งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง” จากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ จึงได้ประมวลสาระสำคัญไว้ ดังนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ผู้ศึกษาวิจัยค้นคว้า “งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา” จึงได้ประมวลสาระสำคัญไว้ดังนี้

พระครูภาวนาปัญญาคุณ (สมพงษ์ สุปญฺโญ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า (๑) หลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทมี ๓ ระดับ คือ หลักการพัฒนาจริยธรรมระดับต้นเป็นลักษณะที่ต้องละเว้นการประพฤติชั่วทางกาย วาจา เรียกว่า เบญจศีล ศีล แปดวา ปกติ การรักษากาย และวาจาให้เรียบร้อย คนที่มีศีลเป็นปกติจะไม่ถูกกิเลสครอบงำ ศีล ๕ จึงเป็นพื้นฐานของศีลทั้งปวง หลักการพัฒนาจริยธรรมระดับกลาง เป็นหลักคำ

^{๔๘} ศูนย์บริการข้อมูลวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, อำเภอบางคนที่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอบางคนที่> [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^{๔๙} ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ, อำเภอบางคนที่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.amphoe.com/menu.php?am=646&pv=59&mid=1> [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

สอนที่ควรประพฤติปฏิบัติให้กระทำดีเพราะมีเหตุมีผลในตัวเอง เป็นหลักปฏิบัติที่สูงกว่า หลักจริยศาสตร์ขั้นต้น ซึ่งได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ หลักการพัฒนาจริยธรรมระดับสูง เป็นหลักและวิธีการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุความสิ้นทุกข์ อันเป็นจุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนาเถรวาท ผู้ปฏิบัติจะต้องอาศัยสติปัญญา และความมานะพยายามอย่างแรงกล้า จึงจะสำเร็จตามปรารถนา คือ อริยสัจ ๔ ประการ (๒) การพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ วัดป่าเวียงทอง ได้นำเอาหลักไตรสิกขามาพัฒนาจริยธรรมให้กับผู้ปฏิบัติ ได้แก่ ด้านศีล ด้านสมาธิ ด้านปัญญา ผู้ปฏิบัติได้นำหลักศีลไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ได้พัฒนาจริยธรรมด้านศีล มีการรักษาศีล ๕ และอุโบสถศีลในวันพระ วันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา โดยมีกิจกรรม คือ รักษาศีลในวันธัมมัสสวนะ ทำวัตรสวดมนต์ในวันธัมมัสสวนะ/วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การรณรงค์รักษาศีล ๕ ปลอ่ยปลา ปลอ่ยสัตว์ การอบรมจริยธรรมในลต ละ เลิกอบายมุข พัฒนาจริยธรรม ด้านสมาธิ โดยมีกิจกรรม คือ จัดอบรมปฏิบัติธรรมนำชีวิตให้แก่ผู้ปฏิบัติเป็นประจำทุกวันธัมมัสสวนะ จัดให้มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ผู้ปฏิบัติและผู้สนใจทั่วไปทุกวันธัมมัสสวนะ พัฒนาจริยธรรมด้านปัญญาโดยมีกิจกรรม คือ อบรมธรรมบรรยายให้กับผู้ปฏิบัติธรรมได้เข้าใจในการปฏิบัติที่ถูกต้อง เปิดเครื่องกระจายเสียงเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้กับผู้ปฏิบัติธรรมทุกเช้าเย็น จัดให้ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาให้ปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในการปฏิบัติธรรม ทดสอบอารมณ์ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดสติและปัญญา ในส่วนผลการพัฒนาจริยธรรมในด้านศีลเป็นผู้มีศีลเพิ่มขึ้น สนใจในการสวดมนต์ สามารถนำศีลไปรักษาได้ สามารถลด ละ เลิกอบายมุขได้ในระดับหนึ่ง ส่วนด้านสมาธิหลังจากที่เข้าอบรมปฏิบัติธรรมนำชีวิตสามารถนำสมาธิไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่บ้านได้ และด้านปัญญาได้รับความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่ถูกต้อง จากการที่เข้ามาอบรมและได้ยินได้ฟังธรรมะที่ทางวัดเปิดอยู่เป็นประจำ ทำให้เกิดสติปัญญาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และแก้ไขปัญหาคำให้การความทุกข์เบาบางลงได้ (๓) แนวทางการพัฒนาจริยธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) ควรมีนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมแก่บุคคลกรของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ตลอดจนคณะสงฆ์ในเขตปกครอง ควรเน้นสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ด้านวิปัสสนาหลักสูตร หลักการ วิธีการ นำไปประยุกต์ใช้การพัฒนาจริยธรรมแก่บุคคลกร พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรมในองค์กรให้เป็นรูปธรรม ให้มีความยั่งยืนต่อการพัฒนาจริยธรรมต่อไป^{๕๐}

^{๕๐} พระครูภาวนาปัญญาคุณ (สมพงษ์ สุปลโย), “การพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ก-ข.

พระปลัดอานนท์ กนต์วิโร (ช่างแรงการ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชีวิตตามหลักภavana ๔ ของผู้สูญเสียที่ผ่านกิจกรรมเยียวยาเชิงพุทธหลังจากผ่านกิจกรรมแล้ว ๑๐ เดือนขึ้นไป” ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่อายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป เป็นเพศหญิง มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่อย่างน้อยสวดมนต์ นั่งสมาธิ สัปดาห์ละ ๒-๓ ครั้ง มีการปฏิบัติกรรมฐาน ปีละ ๑-๒ ครั้ง และส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเปลี่ยนแปลงมุมมองต่อความตาย เข้าใจความตาย ความสูญเสียเป็นธรรมชาติของชีวิตและความตายตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาที่ได้รวบรวมมาไว้นี้ แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตายเป็นส่วนหนึ่งของสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของมรรค อันเป็นแนวทางในการพัฒนามนุษย์ไปสู่ความพ้นทุกข์ ความถึงพร้อมด้วยศีล ฉันทะ ความศรัทธาที่ถูกต้องตั้งาม ความไม่ประมาทและใช้ชีวิตเพื่อที่จะทำสร้างบุญกุศล ช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านกาย เป็นการพัฒนาอายตนะทั้งภายใน ภายนอก และให้รู้จักใช้อายตนะและอวัยวะทั้งหลาย ให้มีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีฉันทะ มีความสำรวมในอายตนะมากขึ้น รู้จักใช้ปัญญาในการไตร่ตรองสิ่งที่มากระทบการ พัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านศีล ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตั้งใจและรู้จักปฏิบัติต่อชีวิต หรือ ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องมีความสุข และหาทางออกจากความทุกข์ได้ด้วยความรู้ระเบียบวินัย รู้จักควบคุมและฝึกฝนตนเองมากขึ้น โดยไม่ก่อให้เกิดโทษพิชภัยแก่ผู้อื่นและแก่สังคม รู้จักแสวงหา และเสพความสุขทางวัตถุที่หลีกเลี่ยงการเบียดเบียน และเกื้อกูลแก่สังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านจิต ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีศรัทธาทางพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์ มีมุมมอง บทบาทในพระสงฆ์แตกต่างจากความเข้าใจเดิม มีความเคารพต่อสรรพสิ่ง จิตใจอ่อนโยน พร้อมที่จะแบ่งปันกับผู้อื่น มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำต่อบาป โดยมีสติอยู่กับปัจจุบันขณะ รู้จักควบคุมความหวั่นไหวที่เกิดขึ้นในจิตใจ รู้สึกปรารถนาที่อยากช่วยด้วยความรักและเห็นใจผู้คนที่ประสบความทุกข์ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านปัญญา ผู้สูญเสียที่เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากจะได้เยียวยาความเศร้าโศกในใจแล้ว ยังได้ประจักษ์ว่าการสูญเสียหรือความทุกข์นั้นนำมาซึ่งความงอกงาม และการพัฒนาชีวิตในทางที่ดี กระบวนการดังกล่าวมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้สูญเสียตระหนักในศักยภาพของตนเอง ที่มีได้ถูกจำกัดด้วยความเศร้าโศกเนื่องจากการสูญเสียที่สิ้นหวัง แต่เห็นโอกาส และประจักษ์แก่ตนเองว่าชีวิตมีคุณค่า และมีความหมายที่จะสามารถพัฒนาให้ถึงเป้าหมาย อันเป็นหนทางแห่ง ความรู้และความมีเหตุผล^{๕๑}

พระครูวินัยธรสุดใจ ปริสุทฺโธ (โณอุปฮาด) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ความคิดเห็นของคณะสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๓$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ด้านจิตตสิกขา (สมาธิ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๓ เมื่อ

^{๕๑}พระปลัดอานนท์ กนต์วิโร (ช่างแรงการ), “การพัฒนาชีวิตตามหลักภavana ๔ ของผู้สูญเสียที่ผ่านกิจกรรมเยียวยาเชิงพุทธหลังจากผ่านกิจกรรมแล้ว ๑๐ เดือนขึ้นไป”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีวิตและความตาย**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ก-ข.

พิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า คณะสงฆ์มีการส่งเสริมด้วยการทำสมาธิ เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ อยู่เสมอ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๘ ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ (๒) ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะ สงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์จำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิ การศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ส่วนประชาชน ที่มีอายุ แตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐาน ว่า มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก ไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะ สงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์พบว่า ด้านศีลสิกขา (ศีล) ควรมีการส่งเสริม วัด และชุมชนเข้า มามีส่วนร่วมในรักษาศีล โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา มีการส่งเสริมให้รักษาศีล ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น และรู้จักดำรงชีวิตโดยนำหลักศีลธรรม เป็นแนวทางใน การประพฤติด้านจิตตสิกขา (สมาธิ) ควรมีการส่งเสริมด้วยการทำสมาธิ เพื่อการปฏิบัติหน้าที่อยู่ เสมอ มีการแนะนำ สั่งสอนให้ท่านมีอุปสรรคปัญหาท่านมีวิธีแก้ไขโดยการใช้สมาธิ มีสติ ไม่ฟุ้งซ่าน และมีสมาธิ มีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้บรรลุเป้าหมายอยู่เสมอและ ด้านปัญญา สิกขา (ปัญญา) ควรมีการใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่โดยใช้ หลักการคิด พิจารณา เพื่อส่งเสริมความเข้าใจสภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อคณะสงฆ์ ใช้ปัญญา วิจารณญาณในการสรรหา เลือกเฟ้นคัดเลือกพระภิกษุ สามเณร และควรมีความสามารถแก้ไขปัญหา และทำการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยความรอบครอบ^{๕๒}

พระจิรศักดิ์ ทีปธมโม (ดาทอง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้การ เรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรี ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ ๔ โดยภาพรวม มีระดับจิต สาธารณะอยู่ในระดับ ปานกลาง (๒) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรี หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ ๔ โดยภาพรวม มีระดับจิต สาธารณะอยู่ในระดับ สูงมาก (๓) ผลการเปรียบเทียบระดับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๖ โรงเรียน วัดวังหิน จังหวัดชลบุรี ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือตาม หลักสังคหวัตถุ ๔ โดยภาพรวมและรายด้านเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (๔) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรี ที่มี เพศ แตกต่างกัน หลังการเข้าร่วม กิจกรรมเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ ๔ มีระดับจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น ไม่แตกต่างกัน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่อยู่ระดับ ๐.๐๕ (๕) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัด

^{๕๒} พระครูวินัยธรสุตใจ ปรีสุทโธ (โณมอุปฮาด), “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของ คณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ก-ข.

ชลบุรี ที่มีรายได้ผู้ปกครอง แตกต่างกัน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ ๔ มีระดับจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๕๓}

อัญชลี กองแก้ว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาล ตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) สมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.307) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านสมรรถนะในการบริหารตนเอง ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.627) ด้านสมรรถนะในการตระหนักรู้เรื่องโลกาภิวัตน์ ($\bar{x} = 4.03$, S.D. = 0.572) ด้านสมรรถนะในการสื่อสาร ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.468) ด้านสมรรถนะในการปฏิบัติเชิงกลยุทธ์ ($\bar{x} = 3.99$, S.D. = 0.555) ด้านสมรรถนะในการทำงานเป็นทีม ($\bar{x} = 3.94$, S.D. = 0.538) และด้านสมรรถนะในการวางแผนและการบริหารจัดการ ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = 0.565) (๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนบุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ตำแหน่ง ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย (๓) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท ๔ กับการพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า หลักอิทธิบาท ๔ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ($R = .209$) (๔) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี คือ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็น แสดงศักยภาพ และความเสมอภาคในการพัฒนาองค์กร และเพื่อให้พนักงานนั้นรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร จะต้องพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายให้เป็นระบบในการทำงานตามแผนงาน ให้มีการจัดอบรมภาวะผู้นำ สนับสนุนการทำงานของผู้นำได้บังคับบัญชา ให้ไปอบรมดูงานนอกสถานที่ ทั้งในและต่างประเทศ และประเมินการทำงานของพนักงาน ผู้บริหารจะต้องให้ความร่วมมือในการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน เพื่อเกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้นำได้บังคับบัญชา^{๕๔}

สรุปได้ว่า การพัฒนา คือ การกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้นหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น ด้วยการปฏิบัติการตามและโครงการอย่างจริงจัง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันเป็นวงจร เป็นการทำให้ดีขึ้น ให้เจริญขึ้น เป็นการเพิ่มคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ หรือกล่าวได้ว่า

^{๕๓} พระจรัสศักดิ์ ทิพย์มโ (ดาทอง), “การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ก-ข.

^{๕๔} อัญชลี กองแก้ว, “การพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาล ตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ก-ข.

เป็นการทำให้ให้ดีกว่าเดิม เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งที่ดีกว่า การพัฒนานั้นมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ แต่ละคนจึงควรมีการพัฒนาไปตามสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตนั้นมีความสำคัญกับทุกคน ถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

๒.๕.๒ งานวิจัยเกี่ยวข้องกับศักยภาพ

ผู้ศึกษาวิจัยค้นคว้า “งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพ” จึงได้ประมวลสาระสำคัญไว้ ดังนี้

พระวิสุทธิพงษ์เมธี (วีระ มหาวีโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔” ผลการวิจัยพบว่า (๑) สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล พบว่ามีการประชุมกันเนื่องด้วยทุกระดับส่วนใหญ่บริหารงานแบบปฏิบัติสืบทอดกันมา ปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาพบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีการศึกษาพระธรรมวินัยเพียงอย่างเดียวทำให้ความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมทางโลกมีน้อยข้อมูลจากการศึกษาเชิงปริมาณพบว่า การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอมีค่าระดับความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๕๖$) และกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อการพัฒนาศักยภาพทุก ๆ ด้านมีค่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกกิจกรรมแต่กิจกรรมด้านการศึกษามีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ($\mu = ๓.๕๑$) การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอตามหลักธรรมโดยภาพรวมมีค่าระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๕๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านของกิจกรรมการพัฒนาพบว่าทุก ๆ ด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกันแต่ด้านวิสุทธิธรรมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = ๓.๔๕$) (๒) แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอพบว่า กระบวนการพัฒนาศักยภาพการใช้ทฤษฎีของ Leonard Nadler ใน ๓ ด้าน คือ การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนาบูรณาการกับหลักธรรม คือ จักขุมา วิรูโร และ นิสสยสัมปันโน สำหรับการพัฒนาศักยภาพใช้ทฤษฎีของ David C. McClelland ใน ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และ ด้านพฤติกรรม (๓) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอพบว่า การฝึกอบรม จัดโครงการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การฝึกอบรมจักขุมา คือ ควรมีสถาบันฝึกอบรมพระสังฆาธิการแต่ละระดับ การฝึกอบรมวิรูโร คือ ควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ และการฝึกอบรมนิสสยสัมปันโน คือ การอบรมจิตใจให้มีมนุษยสัมพันธ์ การศึกษาได้ส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น การศึกษาจักขุมา คือ ปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ด้วยระบบการศึกษา การศึกษาวิรูโร คือ พัฒนาการบริหารงานทางานเป็นระบบงาน และการศึกษานิสสยสัมปันโน คือ มีการศึกษาเพิ่มเติมทักษะในการสื่อสารติดต่อประสานงาน การพัฒนาจักขุมา คือ การพัฒนา

ด้านความคิดสติปัญญา การพัฒนาวิธูโร คือ การพัฒนาระบบบริหารงาน และการพัฒนานิสัยสัมพันธ์ คือ การพัฒนาพฤติกรรมตามหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา^{๕๕}

พระครูสมุทรปราการ (เฉลิม ปางกรโ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของอุปัชฌาย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ผลการศึกษาพบว่า (๑) หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ที่พระพุทธรเจ้าทรงวางระเบียบตามหลักพระธรรมวินัย คือ พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้ประกอบด้วยกองศีลสมาธิปัญญาวิมุตติและวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสขะและเป็นผู้สามารถชักชวนสัทธวิหริก และอันเตวาสิกในคุณธรรมเหล่านี้พระอุปัชฌาย์พึงเป็นผู้มีศรัทธามีหิริมีโอตตปปะมีวิริยะมีสติพึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลและอาจระเป็นสัมมาทิฐิ เป็นพหูสูตมีปัญญาเป็นผู้ชวนช่วยช่วยเหลือศิษย์ เมื่ออาพาธหรือจะต้องช่วยระงับความไม่ยินดี เบื่อหน่ายในการประพฤติพรหมจรรย์อันเกิดขึ้นแก่สัทธวิหริก หรือสามารถให้ผู้อื่นช่วยเหลือได้ และเป็นผู้สามารถฝึกอบรมศิษย์ในหลักของพระวินัย คือ อภิสมาจาริกาสิกขา คือ หลักการศึกษาเกี่ยวกับข้อวัตรปฏิบัติ และอาทิพรหมจริยาสิกขา คือ หลักการศึกษาเกี่ยวกับบัญญัติเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ หมายถึง สิกขาบทที่มาจากปาติโมกข์และภิกขุณีปาติโมกข์ สามารถแนะนำในพระอภิธรรม ได้แก่ หลักการที่ว่าด้วยการกำหนดนามรูป สามารถแนะนำในอภินัยได้แก่หลักการในพระวินัยปิฎกทั้งสิ้น พระอุปัชฌาย์พึงรู้จักอาบัติมิใช่อาบัติ อาบัติเบา อาบัติหนัก รู้จักกระบวนการวิธีการออกจากอาบัติ จำปาติโมกข์ทั้ง ๒ คือ ภิกขุปาติโมกข์และภิกขุณีปาติโมกข์ได้เข้าใจของคลองปาก ตลอดจนพระอุปัชฌาย์พึงมีพรรษาครบ ๑๐ หรือยิ่งกว่านั้น (๒) สภาพปัญหาและอุปสรรคของพระอุปัชฌาย์ ประกอบด้วยปัญหาโครงสร้างของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และตัวกลุบุตรผู้บวชเองปัญหาอันเกิดจากการประพฤติปฏิบัติผิดพระธรรมวินัย ปัญหาความย่อหย่อนในการปฏิบัติหน้าที่ของตัวพระอุปัชฌาย์เอง และปัญหาด้านกฎหมายการบิดเบือนพระธรรมวินัยเหล่านี้ เป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งของคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างถูกวิธี และเร่งด่วนมาก เป็นพิเศษเพราะว่าพระอุปัชฌาย์และคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ในทุกระดับต้องมีส่วนรับผิดชอบร่วมกัน ยังประมาณไม่สำรวจมระวังละเลยปล่อยให้ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นอยู่อย่างต่อเนื่องอย่างนี้ ย่อมเกิดความเสียหายเป็นอย่างมากต่อคณะสงฆ์ภาค ๑๕ และสถาบันพระพุทธศาสนาต่อไป (๓) การพัฒนาศักยภาพพระอุปัชฌาย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีจำนวน ๓ ด้าน คือ ด้านการพัฒนาศักยภาพตนเองของพระอุปัชฌาย์ โดยการพัฒนาศักยภาพคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ พัฒนาศักยภาพด้านจริยาธรรมของพระอุปัชฌาย์ และพัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำของพระอุปัชฌาย์ โดยการพัฒนาศักยภาพพระอุปัชฌาย์ให้มีคุณสมบัติตามพระธรรมวินัย คือ มีศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ มีศรัทธา มีหิริโอตตปปะ มีความเพียร มีสติ มีมารยาทงดงาม เป็นสัมมาทิฐิ พระอุปัชฌาย์มีจริยาความเรียบร้อยดีงาม และเป็นที่น่าศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป มีความเอื้อเฟื้อสังวรประพฤติตามพระธรรมวินัย และกฎหมายเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่างอันดีของสัทธวิหริก มีภาวะความเป็นผู้นำสูงในการปกครองดูแลคณะสงฆ์ (๒) ด้านการพัฒนาศักยภาพของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ได้ปฏิบัติหน้าที่ดูแล

^{๕๕} พระวิสุทธิพงษ์เมธี (วีระ มหาวีโร), “การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ก-ข.

ปกครองสหิทธิหาริก ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยดังตามพระธรรมวินัย ให้การศึกษาที่เหมาะสมดังตาม เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับสหิทธิหาริกอันเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่าของคณะสงฆ์ พร้อมทั้งให้การสงเคราะห์ สหิทธิหาริกให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีแก่สหิทธิหาริกที่เหมาะสมกับการดำรงสมณเพศ ตลอดจนให้การดูแล รักษาพยาบาลสุขภาพ และสวัสดิการสหิทธิหาริกอย่างเหมาะสมดังตาม (๓) ด้านการพัฒนาศักยภาพในการ เผยแผ่พุทธธรรมของพระอุปัชฌาย์ให้แก่สหิทธิหาริก และพุทธศาสนิกชนให้บริบูรณ์ทั้งอริยศีล อริยสมาธิ อริยปัญญา สร้างลูกชาวบ้านให้เป็นพุทธบุตรสร้างพุทธบุตรให้เป็นอริยบุตร ด้วยหลักพุทธธรรมอันดังตาม เพื่อสืบทอดอายุบวรพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบต่อไป^{๔๖}

พระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภโท) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า (๑) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า บุคลากร (Man) เป็นส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการองค์การจะเห็นได้ว่า ทุกองค์การประสงค์ที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จในฐานะผู้นำ โดยเฉพาะคุณภาพของบุคลากร นับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำพาองค์การไปสู่เป้าหมายได้ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ ปัญหาและอุปสรรคที่พบ ได้แก่ ไม่มีพระวิปัสสนาจารย์คอยให้ความช่วยเหลือ ในการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียน กันนำในการปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์มีไม่พอ ต้องขอพระวิปัสสนาจารย์จากที่อื่นเพื่อมา ช่วยงานเพิ่มเติม บุคลากรขาดความมีใจรักในการปฏิบัติงาน ขาดการทุ่มเทให้กับงาน ไม่เล็งเห็น ประโยชน์ที่แท้จริง มีปัญหาเรื่องความปลอดภัย เนื่องจากบุคลากรขาดความซื่อสัตย์ ต้องเน้นในเรื่อง ของศีลธรรมจรรยา การส่งบุคลากรไปศึกษาต่อ กลับกลายเป็นภาระเพิ่มเติม ทำให้บุคลากรทำหน้าที่ ได้ไม่เต็มที่ เพราะไม่มีแผน หรือมาตรการในการรองรับปัญหา โดยเฉพาะปัญหาในการประสานงาน กับเครือข่าย เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน บางสำนักมีทีมงานที่เข้มแข็ง แต่จำนวนยังไม่พอเพียงที่จะ รองรับกับจำนวนพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากได้ (๒) แนวทางการพัฒนาศักยภาพ การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การบริหาร จัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพนั้น บุคลากรที่มีความสามารถ และมีความเหมาะสมกับ งานนั้น ๆ เป็นต้นทุนที่มีค่ามากที่สุด แต่ทั้งนี้ ก็ต้องอาศัยความทุ่มเท ความเสียสละอย่างมาก เพราะ บุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่มีค่าความแปรปรวนได้มากกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ ฉะนั้น การคัดเลือกวิทยากร หรือพระวิปัสสนาจารย์จึงควรมองบุคลากรที่มีบุคลิกภาพ และจริยวัตรที่น่าเลื่อมใส ควรมีความรู้ ความเข้าใจในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน สามารถที่จะถ่ายทอด หรือแก้ไขให้กับผู้ปฏิบัติธรรมได้ อย่างถูกต้อง มีคำอธิบายที่ชัดเจน มีศิลปะในการบรรยาย ถ่ายทอดพระธรรมคำสอนให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจ ได้ง่ายขึ้น ควรที่จะผ่านการอบรมหลักสูตรวิปัสสนากรรมฐานมาอย่างถูกต้อง เพราะการสอนการ ปฏิบัติธรรมนั้น เป็นเรื่องสำคัญ ถ้าสอนกันแบบผิด ๆ ถูก ๆ ก็จะเป็นผลเสียแก่พระพุทธศาสนาใน ระยะยาวได้ (๓) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการ

^{๔๖} พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปภังกร), “การพัฒนาศักยภาพของอุปัชฌาย์ในเขตปกครองคณะ สงฆ์ภาค ๑๕”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ก-ข.

ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านบุคลิกภาพ ควรใช้การอบรมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพทางร่างกาย และการแสดงออกทางอารมณ์ แล้วนำไปสู่การเรียนรู้โดยการศึกษา สร้างแรงจูงใจ และสร้างค่านิยม และความสนใจในการสร้างบุคลิกภาพที่ดี น่าเลื่อมใส จนกระทั่งพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีเชี่ยวชาญปัญหา มีทัศนคติทางสังคมที่ดี ด้านเจตคติควรสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน มิตรสหาย เพื่อให้การปฏิบัติงาน หรือการทำหน้าที่เป็นไปด้วยความราบรื่น ฝึกการมองให้เห็นตามความเป็นจริง ด้วยการลงมือทำหรือปฏิบัติอย่างจริงจัง จนเห็นเป็นเหตุและผลอย่างชัดเจน โดยผ่านกระบวนการการฝึกอบรม แล้วจึงค่อย ๆ สร้างแรงจูงใจและสิ่งเร้า เพื่อกระตุ้นเจตคติ และศึกษาเรียนรู้เจตคติเชิงบวก เป็นการศึกษาเพิ่มเติมจากการปฏิบัติ และนำทั้งความรู้และการปฏิบัติสู่การพัฒนาที่สามารถทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถ่องแท้ ด้านความรู้ ควรให้ความรู้แบบฝังความรู้ คือ การฝึกอบรมโดยการเอาความรู้ใส่ให้กับบุคลากร ให้เกิดการซึมซับความรู้ นั้น จากนั้นก็สามารถเรียนรู้ได้จากบุคคลอื่น ๆ ที่มีศักยภาพอยู่แล้ว โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน รวมถึงนำเอาความรู้จากบุคคลถ่ายทอดสู่บุคคล แล้วนำไปสู่การพัฒนาที่ควมเอาความรู้ที่หลากหลายเข้าด้วยกันได้ ด้านทักษะ อบรมการปฏิบัติงาน หรือส่วนที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น หรือการทำงานเป็นทีมเหล่านี้ เป็นต้น ต้องอาศัยทักษะซึ่งกันและกัน และร่วมกันจึงจะประสบผลสำเร็จ แล้วเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยความกระตือรือร้นที่จะไขว่คว้าความรู้ใส่ตนเอง รู้จักที่จะบริหารจัดการงานต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เมื่อต้องเผชิญกับปัญหา ก็สามารถแก้ไขปัญหานั้นให้ผ่านไปได้ด้วยดี ซึ่งเป็นทักษะที่ต้องมีประสบการณ์อย่างมากทีเดียว ด้านความคิดสร้างสรรค์รวบรวมความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ และทัศนคติ ประกอบควบเข้าด้วยกัน เกิดการวิวัฒนาการความคิดใหม่ เป็นความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ รู้จักที่จะพลิกแพลงวิธีการ กระบวนการ รวมถึงทิศทางที่จะดำเนินไปสู่เป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากที่สุด สร้างความคิดแปลกใหม่ ผสมผสานจากการปฏิบัติ จากการเรียนรู้ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์^{๕๗}

พระมหาเจริญ ทิวงโร (เพ็ชรดี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศักยภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ศักยภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคีเจริญ กรุงเทพมหานคร พบว่า ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับศักยภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน (๒) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับศักยภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคีเจริญ กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ (๓)

^{๕๗} พระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภทฺโท), “การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ก-ข.

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศักยภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคี เจริญต้องมีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานของพระสังฆาธิการมีหลายอย่าง เช่น การศึกษา และการเผยแผ่ ที่พระสังฆาธิการจะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารงานโดยการเข้าอบรม การเรียนหลักสูตรต่าง ๆ นอกจากนี้ พระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้ได้ศึกษาพระไตรปิฎกครบถ้วนแล้วนำเอาหลักธรรมมาสอนหรือเผยแผ่ให้พุทธศาสนิกชนได้เรียนรู้ปริยัติ เข้าใจการปฏิบัติ และเข้าถึงปฏิเวธ ถ้าทำได้อย่างนี้ ก็ถือว่าเป็นการบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้เต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้พระสังฆาธิการจะต้องสนใจการพัฒนาข้าราชการให้พุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติงานในองค์การเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ มีสุขภาพจิตที่ดีในการทำงานโดยมีวิธีการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของพระพุทธรองค์ ซึ่งเป็นการบริหารที่ยอดเยี่ยมที่สุดที่ คนในปัจจุบันต้องยึดวิธีการของพระองค์เป็นแบบอย่างหรือแนวทางในการบริหาร ที่จะต้องนำหลักธรรมต่าง ๆ เช่น พรหมวิหาร ๔ ไตรสิกขา อิทธิบาท ๔ เป็นต้น มาใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้พระสังฆาธิการจะต้องมีการประเมินจากสังคม เพื่อการสร้างสรรค์ธรรมาภิบาลในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการให้ดีขึ้น^{๕๘}

สุทธธณัฏ โอบอ้อม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า (๑) สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานะสมรส ร้อยละ ๔๕.๗ เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๗๓.๕ มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี ร้อยละ ๔๖.๐ มีการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ ๕๙.๑ เป็นข้าราชการ ร้อยละ ๕๔.๖ และมีประสบการณ์ในการทำงาน ๖ -๑๐ ปี ร้อยละ ๔๙.๑ สำหรับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวม พบว่า ด้านการฝึกอบรม ด้านการศึกษา และด้านการพัฒนา รวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง (= ๓.๐๔, S.D. = ๐.๖๙๘) และเมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน X (๒)แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ด้านการฝึกอบรม จัดโครงการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะ ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การฝึกอบรมขั้นศีล คือ ปรับแก้การแสดงออกของพฤติกรรมกาย วาจา ขึ้นสมาธิ คือ พัฒนาจิตใจให้มีสภาวะอดทน ขึ้นปัญญา คือ ชี้แนะให้เห็นพฤติกรรมที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ด้านการศึกษา ได้ส่งเสริมให้บุคลากรศึกษา ต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ขั้นศีล คือ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยระบบการศึกษา ขึ้นสมาธิ คือ พัฒนาพฤติกรรมจิตใจให้มี EQ ขึ้นปัญญา คือ ให้มีการศึกษาเพิ่มเติม ด้านการพัฒนา ขั้นศีล คือ ให้การบ่มเพาะพฤติกรรมนิสัยที่ดีงาม ขึ้นสมาธิ คือ ฝึกจิตใจให้เป็นไป ในทิศทางที่ควร ขึ้นปัญญา คือ ส่งเสริมพัฒนาให้มีการศึกษาเพิ่มเติม ส่วนการพัฒนาศักยภาพ คือ กลุ่มของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมี ผลกระทบต่องานหลักของตำแหน่งงานหนึ่ง ๆ โดยกลุ่มความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะดังกล่าว สัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่งงานนั้น ๆ

^{๕๘}พระมหาเจริญ ทิวังกร (เพ็ชรดี), “ศักยภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ก-ข.

และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ และ เป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้ โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา ๓)แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนว พระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือวิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ใน ๓ ด้าน คือ T (Training) การฝึกอบรม, E (Education) การศึกษา และ D (Development) การพัฒนามาบูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จะก่อให้เกิดศักยภาพของบุคลากร ใน ๓ ด้าน คือ ทางด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านพหุคุณที่ยั่งยืนที่พึงประสงค์ ดังนั้น แนวทางการพัฒนานี้สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะได้แนวทางจากการสังเคราะห์ (Synthesis Model) คือ $TED + SSP = KSA$ ^{๕๕}

สรุปได้ว่า ศักยภาพ คือ การนำเอาความสามารถที่ซ่อนเร้นภายในร่างกาย นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีกระบวนการทำให้เปลี่ยนแปลงการทำให้ดีขึ้นหรือทำให้เจริญขึ้นการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้วการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่าลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่าอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาศักยภาพเป็นการสร้างความเจริญรุ่งเรืองกับทรัพยากรในทุก ๆ ด้านอันนำไปสู่สิ่งที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมการพัฒนาศักยภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อทรัพยากรมนุษย์เศรษฐกิจสังคมการเมืองศาสนาและประเทศชาติ

๒.๕.๓ งานวิจัยเกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ผู้ศึกษาวิจัยค้นคว้า “งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” จึงได้ประมวลสาระสำคัญไว้ ดังนี้

พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ (สมบัติ กนตธมโม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรดิตถ์ ตำบลวังกะพือ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์” ผลการศึกษาพบว่า (๑) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรดิตถ์ ตำบลวังกะพือ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้ง ๓ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๓๓$) (๒) นักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรดิตถ์ ตำบลวังกะพือ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (๓) ปัญหาอุปสรรค บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรดิตถ์ตำบลวังกะพืออำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ คือ การสอนแต่เรื่องเดิม ๆ ทำให้ไม่น่าสนใจ การจัดกิจกรรมไม่มีความแปลกใหม่ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย นักเรียนไม่กล้าที่จะคุยกับพระสงฆ์ ไม่กล้าเสนอความคิดเห็น และมีข้อเสนอแนะ คือ ควร

^{๕๕}สุทธญาณ โอบอ้อม, “การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ก-ข.

เตรียมการสอนให้มีความหลากหลาย ควรจัดกิจกรรมให้มีความน่าสนใจ และมีความหลากหลายควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในเวลาเรียนทั้งนี้การสัมภาษณ์ทำให้ได้รู้และเข้าใจแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสอนศีลธรรม คือ พระสอนศีลธรรมควรมีความประพฤติที่ด้นนำเลื่อมใสให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ที่เน้นการพัฒนาด้านจิตใจอย่างสม่ำเสมอ และควรอบรมสั่งสอนให้นักเรียนปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมจริยธรรม นอกจากจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแล้ว ก็ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่กับนักเรียนด้วย^{๖๐}

พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (วัชรินทร์ อคควโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านเทคนิคและวิธีการสอน ตามลำดับ (๒) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ (๓) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ จำแนกตามอายุและระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) สรุปได้ดังนี้ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๖๑}

^{๖๐} พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์ (สมบัติ กนฺตมโม), “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรดิตถ์ ตำบลวังกะพือ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ก-ข.

^{๖๑} พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (วัชรินทร์ อคควโร), “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก-ข.

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอน และด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน (๒) ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนักเรียนที่มีอายุและระดับชั้นแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ไม่แตกต่างกัน (๓) ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ปัญหา ได้แก่ บรรยายภาคในการสอนไม่ดีและเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนาไม่มีความชัดเจน ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียน และเพิ่มเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวิชามากขึ้นด้วย ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรม ปัญหา ได้แก่ จอภาพเล็กไป สื่อเก่ามาก อุปกรณ์การสอนเก่า ไม่มีกิจกรรมให้ทำเลย ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรเปลี่ยนจอภาพให้ใหญ่ขึ้น ควรหาสื่อและอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ และจัดกลุ่มให้ทำกิจกรรมมากขึ้น ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรม ปัญหา ได้แก่ พระสอนศีลธรรมบรรยายคำพูดตรงเกินไป ไม่ค่อยระมัดระวังคำพูด ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมควรบรรยายธรรมให้สุภาพเรียบร้อยและเหมาะสมกับเด็ก มีความสำรวมกาย วาจา ใจมากขึ้นและควรสอนให้มีความสนุกสนานมากขึ้น^{๖๒}

พระมหาประยอม กลยุธาโน (ส้มไมล์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม มีความพึงพอใจต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านคุณลักษณะของครู ด้านกิจกรรม การเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านสื่อการสอน ด้านการกำหนดเนื้อหาวิชา และด้านวิธีการสอน (๒) เปรียบเทียบสมมติฐานความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอมะนัง จังหวัดยะลา จำแนกตามเพศ อายุ และชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจไม่

^{๖๒} พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร), “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

แตกต่างกัน และจากผลการวิเคราะห์ตัวแปรรายด้าน พบว่า ด้านคุณลักษณะทั่วไปของครู และด้านการวัดผลประเมินผล นักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ยกเว้นด้านการกำหนดเนื้อหาวิชา ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน (๓) ข้อเสนอแนะของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ใน ๖ ด้าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเหมือนกัน ซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นผลลัพท์ดีและน่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง แต่ยังมีบางส่วนในแต่ละด้านที่นักเรียนส่วนน้อยได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข มีดังนี้ ปัญหาและอุปสรรค คือ ครูไม่เป็นกลาง มีความสนิทสนมกับนักเรียนมากเกินไป ไม่มีคุณภาพขาดความน่าเชื่อถือ ไม่มีความพร้อมในการสอน ไม่สร้างความคุ้นเคยกับนักเรียน สอนเนื้อหามากเกินไปไม่สอดคล้องกับธรรมชาติ ไม่ครอบคลุมไม่ชัดเจนไม่เข้ากับปัจจุบัน มีสื่อประกอบน้อย สอนไม่ค่อยเข้าใจ ไม่สนุกสนาน กิจกรรมไม่ค่อยมี แนวทางการสอนศีลธรรม คือ ครูควรจะทำตัวให้เป็นกลางอย่าสนิทสนมกับนักเรียนมากเกินไป หมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ทำตัวให้น่าเชื่อถือ เตรียมความพร้อมก่อนที่จะสอน ปรารถนากักตุนสร้าง ความคุ้นเคยกับนักเรียน สอนเนื้อหาให้สอดคล้องกับธรรมชาติให้ครอบคลุมและชัดเจน เนื้อหาให้เข้ากับปัจจุบัน ควรจะมีสื่อประกอบ หาแนวทางสอนให้เข้าใจ สร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน กิจกรรมต้องหลากหลาย^{๖๓}

พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงาโร (แก้วตมตา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี” ผลการศึกษาพบว่า (๑) ระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดย อันดับแรก ได้แก่ ด้านวิธีการสอน รองลงมา ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนและด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ตามลำดับ (๒) ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่านักเรียนที่มีอายุและระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา แตกต่างกันส่วนนักเรียนที่มีเพศและสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ไม่แตกต่างกัน (๓) ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกดังนี้ ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ อุปกรณ์การสอนมีน้อยเกินไป สื่อซ้ำชุดใช้การไม่ได้

^{๖๓}พระมหาประยอม กลยาโณ (ลุ่มไธม์), “การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

และหนังสือเรียนได้ล่าช้า ข้อเสนอแนะ ได้แก่ จัดให้มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนให้ครบถ้วน ซ่อมแซมสื่อต่าง ๆ ให้พร้อมต่อการใช้งานและจัดให้มีเอกสารทดแทนหนังสือเรียน ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ บรรยากาศในห้องไม่น่าเรียน มีเสียงและกลิ่นไม่พึงประสงค์รบกวน อากาศในห้องเรียนร้อนหรือเย็นเกินไป ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีกิจกรรมนันทนาการเพิ่มขึ้น พาไปทัศนศึกษาดูงาน จัดให้สถานที่เรียนให้มีบรรยากาศดี ด้านวิธีการสอน ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ เนื้อหาของวิชาเข้าใจยาก บางครั้งต้องเร่งรีบสอน พระอาจารย์มีน้ำเสียงเบาและพูดเร็วเกินไป มีคาบเรียนน้อยเกินไปในแต่ละสัปดาห์ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรใช้สื่อการสอนที่เข้าใจง่ายขึ้น ใช้ไมโครโฟนขณะสอน ควรหาสื่อการสอนที่น่าสนใจมาเพิ่มและควรเพิ่มคาบเรียนในแต่ละสัปดาห์หรือเพิ่มเวลาสอนให้มากขึ้นด้วย^{๖๔}

พระจันทิ จิตตสวโร (คอน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาพบว่า (๑) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = ๔.๐๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านกิจกรรมในโรงเรียนที่จัดทำขึ้นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับรองลงมา คือ ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมการเรียนการสอนแก่นักเรียน และอยู่ (๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยภาพรวม พบว่า ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีโรงเรียนที่ศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผลสังเคราะห์บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตามหลัก สูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก และสถานที่ที่เป็นที่สบายในการเรียนรู้ โดยมีครู อาจารย์เอาใจใส่ในการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณภาพและศักยภาพของตน โรงเรียนเป็นสถาบันศึกษาที่สำคัญอย่างยิ่งในด้านการให้ความรู้แก่เด็ก เยาวชน นักเรียน เพื่อให้มีความรู้ในวิชาต่าง ๆ รวมถึงสังคมศึกษา ประเพณีวัฒนธรรม และลัทธิ

^{๖๔} พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตมตา), “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอสายบุรี จังหวัดสระบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

ศาสนาเป็นต้น จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป (๓) ปัญหาที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา พบว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนายังใช้สื่อการสอนที่ไม่ทันสมัย และไม่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ การเรียนมีสภาพที่ไม่เหมาะต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมน่าเบื่อ เพราะเป็นเพียงการจัดเพื่อให้นักเรียนจะมานั่งคั่งฟังให้หมดเวลา โดยไม่ให้นักเรียนแสดงออก หรือไม่มีโอกาสแสดงออก หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังมีความยืดหยุ่นไม่เพียงพอ^{๖๕}

พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการศึกษาพบว่า (๑) โรงเรียนบ้านโนนม่วง เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิถิพุทธที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดแก่เยาวชน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวิถิพุทธ เป็นโรงเรียนที่เน้นการบริหารศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ในด้าน ต่าง ๆ กล่าว คือ มีโครงสร้างการบริหาร หลักสูตรการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน ซึ่งทุกกิจกรรมจะเน้นที่ครูผู้สอนและนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนมุ่งประเมินผลสัมฤทธิ์แก่นักเรียนในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้นักเรียนคิดเป็นทำ เป็นหรือเป็นคนเก่ง ดีและมีสุข นอกจากนั้นครูผู้สอนก็ต้องเตรียมตัวให้พร้อมในการสอน เช่น มีแผนการสอนที่รัดกุม รู้จักการใช้สื่อการเรียนการสอน ตัวอย่าง เช่น การใช้สื่อการสอนวิชาพุทธประวัติอาจจะใช้เป็นภาพ สื่อทางวีดิทัศน์ แผ่นพับ พระพุทธรูป ศาสนสถาน เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีคุณสมบัติที่เหมาะสม (๒) การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า ได้ยึดหลักวิธีการเสริมสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียนด้วยการปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ คือ ไม่ทำชั่วทำแต่ดี ชำระจิตให้บริสุทธิ์ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน และ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนจำนวน ๓๗๒ และผู้บริหาร ครูสอนจำนวน ๒๐ รูป/คน รวมทั้งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วย นักเรียนส่วนใหญ่ เป็นคนในพื้นที่บ้านโนนม่วงและบ้านใกล้เคียง แต่ปัญหาที่สถานศึกษาประสบอยู่เสมอ คือ ผู้ปกครองย้ายนักเรียน นักเรียนติดเกมส์ หนีเรียนไปเที่ยวในตัวเมืองขอนแก่น โดยครูและผู้ปกครองเห็นว่าจะต้องร่วมมือกันในการป้องกัน และดูแลเอาใจใส่ ครูพระสอนศีลธรรม จึงเป็นที่พึ่งแก่สถานศึกษาในการอบรม ให้ความรู้ศีลธรรมแก่นักเรียน ด้วยเหตุนี้ ครูพระสอนศีลธรรม จึงมีคุณสมบัติที่ตรงกับสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ความรู้ต่าง ๆ แก่นักเรียนอย่างครบถ้วน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในแง่บุคคล แบบอย่างทางสังคม ส่วนโครงสร้างและการบริหารงานของโรงเรียนวิถิพุทธบ้านโนนม่วง แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ บริหารงานทั่วไป ฝ่ายบริหารงานงบประมาณ ฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายบริหารงานวิชาการ (๓) ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง

^{๖๕} พระจันท์ จิตตสวโร (คอน), “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

พบว่า ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าว คือ มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดียิ่งขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อน ๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูทวดเวที่ต่อผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อน ๆ และคนอื่น รู้จักมารยาทเรียบร้อยดีงามทางสังคมไทย แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพ^{๖๖}

สรุปได้ว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือ พระที่เข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่มีบทบาทหน้าที่ฝึกอบรมให้เด็กนักเรียนปลูกฝังให้มี ศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม โดยทางปฏิบัติหน้าที่การสอนของพระสอนศีลธรรม ซึ่งอยู่ในหลัก ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน (๒) ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ (๓) ด้านการการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้นักเรียน (๔) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ซึ่งพระสอนศีลธรรมแต่ละรูปที่รับหน้าที่การสอนก็จะมี ความแตกต่างกันบ้างในวิธีการสอน

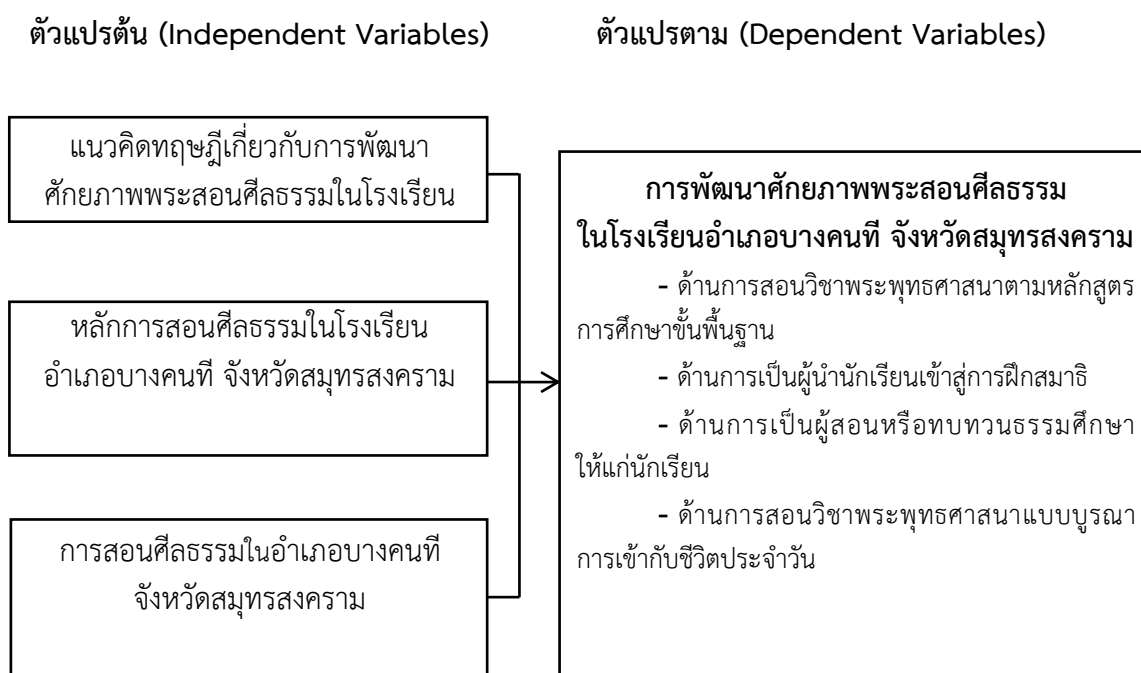
^{๖๖} พระสถิต มหาลาโก (ศรีเมือง), “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก-ข.

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” นี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ที่ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิด/ทฤษฎี รวม ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒) ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ (๓) ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน นักศึกษา และ (๔) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ดังแสดงใน ภาพที่ ๒.๒

ภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่ สำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ใช้การสัมภาษณ์เป็น เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยได้กำหนดเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ (Key Informants) จากผู้ที่มี คุณลักษณะสอดคล้องกับสาระสำคัญของการวิจัย จำนวน ๑๘ รูป/คน ประกอบด้วยรายชื่อต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ พระสังฆาธิการ จำนวน ๖ รูป

๑. พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ ฐานวโร) เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว

๒. พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนุโท) เจ้าอาวาสวัดไทร

๓. พระอธิการวชิรดินทร์ ธรรมสรโณ เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่

๔. พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิณโณ) เจ้าคณะตำบลกระดังงา

๕. พระครูอาทรวิวัฒ (วิศักดิ์ ธรรมโร) เจ้าอาวาสวัดบางกล้วย

๖. พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิติสโร) เจ้าอาวาสวัดบางน้อย

กลุ่มที่ ๒ พระสอนศีลธรรม จำนวน ๖ รูป

๑. พระปลัดเจริญ คเวสโก เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา
๒. พระมหานพพล กนตสีโล, ดร. เจ้าคณะตำบลบางคนที่
๓. พระปัญญา อรุโณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ
๔. พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโธ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม
๕. พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธมมวโร) เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม
๖. พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร. เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที่

กลุ่มที่ ๓ บุคลากรโรงเรียน/สถานศึกษาในพื้นที่ จำนวน ๖ คน

๑. ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์
๒. นางกาญจนา อาทยะกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทร์
๓. นายพรสมบัติ ภูสุนทร ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ
๔. นายชิระ อาจเอื้อม ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ
๕. นายศรัณย์ อัสตพฤกษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม
๖. นางสุที เทียมสมบัติ ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกำหนดโครงสร้างของข้อคำถาม สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งมีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพลักษณะของเครื่องมือดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม
๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. ปรับปรุงแก้ไข

๗. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๒.๑ พระปิฎกโกศล, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒.๒ พระครูวิสุทธาณันทคุณ, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒.๓ พระครูวาทีวรวัฒน์, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
๒.๔ พระมหากังวาล ธีรธมฺโม, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒.๕ ดร.ปิ่นอนรร เจริญชัยพฤกษ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๓.๓ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

๑. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้อาศัยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒. ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

๑. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

๒. นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

๓. วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

๔. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม” จะได้นำเสนอผลการศึกษาสภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม และการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงครามโดยแบ่งเนื้อหา ออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒) ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่อการฝึกสมาธิ (๓) ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้นักเรียน (๔) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๘ รูป/คน จากผู้ที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับสาระสำคัญของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลและคำสัมภาษณ์ โดยได้ศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งจะได้นำเสนอรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๔.๑ สภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๒ ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๓ แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

ศึกษาสภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีทัศนะร่วมกันมีประเด็นที่เกี่ยวข้องดังนี้

๔.๑.๑ สภาพทั่วไปในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สภาพทั่วไปด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานของพระสอนศีลธรรมปัจจุบันก็มีกลุ่มของสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ทำหน้าที่ดูแลและ

คอยให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนต่าง ๆ ของพระสอนศีลธรรมที่เข้าไปสอนในโรงเรียน ซึ่งจะต้องคอยประสานงานกับพระสอนศีลธรรมอยู่ตลอด เพราะเป็นวิชาที่บรรจุเอาไว้ในหลักสูตรที่นักเรียนจะต้องศึกษา และยังมีการวัดความรู้เกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาด้วย โดยมีเนื้อหาของหลักสูตรที่ทางโรงเรียนจัดหามาให้กับพระสอนศีลธรรม ซึ่งจะต้องมีเนื้อหาให้ถูกต้องครบถ้วนตามข้อกำหนดที่เป็นหลักสูตรแกนกลางได้กำหนดไว้^๑ ตามหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีตามข้อกำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันนี้ก็มีหลายสำนักได้จัดพิมพ์แบบเรียนในหลักสูตรมากมายแต่ก็ถือว่าเป็นบรรทัดฐานในการสอนได้พอสมควร ในการสอนที่ได้คุณภาพต้องมีแบบเรียนที่เหมือนกันทั่วประเทศ และได้การรับรองกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้ทำการสอนตามหลักสูตรที่เหมือนกันทั่วประเทศ^๒ ตามหลักสูตรของแต่ละช่วงชั้นก็จะมีพื้นฐานความรู้ที่ต่างระดับกันไป โดยส่วนใหญ่เนื้อหาที่เน้นให้เป็นคนดีมีศีลธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่ให้ไปในทางที่ไม่ดี เป็นหลักสูตรมาตรฐาน สามารถเข้าใจง่าย ทำให้นักเรียนมีจิตใจที่ดี และมีความสุข และยังมีการวัดความรู้ในรายวิชาพระพุทธศาสนาที่พระสอนในรายวิชานี้ด้วย เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่บังคับมาว่านักเรียนแต่ละชั้นจะต้องศึกษา และจะต้องผ่าน^๓

ตามหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นเรียนก็จะให้ความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งให้มีส่วนร่วมศาสนพิธีและพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้นมีหลายสำนักพิมพ์แบบเรียนในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีมากมายเป็นบรรทัดฐานในการสอนได้พอสมควร การสอนที่มีคุณภาพต้องมีแบบเรียนที่มีเหมือนกันได้รับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ครูพระสอนศีลธรรมได้ทำการสอนตามหลักสูตร มีรูปแบบเดียวกัน สะดวกแก่การสอน นักเรียนเข้าใจง่าย^๔ มีมาตรฐานการเรียนในแต่ละช่วงชั้นแตกต่างกัน ซึ่งจากเนื้อหาสาระก็จะมีคามยากง่ายแตกต่างกันไป แต่โดยภาพรวมจะมีการศึกษาเกี่ยวกับพุทธประวัติที่มีความสำคัญที่นักเรียนจะต้องศึกษาเรียนรู้ มีการอธิบายเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นักเรียนสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งหลักธรรมต่าง ๆ ก็จะมีข้องเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันโดยตลอด และให้นักเรียนได้รู้ถึงคุณค่าถึงการดำเนินชีวิตโดยนำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้มาใช้ว่าได้ประโยชน์อย่างไรมากน้อยแค่ไหน^๕ หลักสูตรเป็นการปลูกฝังหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้กับนักเรียนเป็นคนดีมีศีลธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่ให้ไปในทางที่ไม่ดี สามารถเข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย^๖ พระสอน

^๑ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ จานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิวัฒน์), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโท), เจ้าอาวาสวัดไพร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรพินธุ์ ธรรมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิจิตร (วิศักดิ์ ธรรมธีโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธรรมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ศีลธรรมก็สามารถอธิบายเนื้อหาของวิชาการสอนตามหลักสูตรได้เข้าใจง่าย และทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจเนื้อหาของแต่ละบทที่ศึกษาได้^๗

เนื้อแต่ละช่วงชั้นก็มีความแตกต่างยากง่ายไป และก็ยังมีการให้ฝึกปฏิบัติที่ทำให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตามและเข้าใจได้^๘ เนื้อหาการสอนก็จะเน้นให้เด็กนักเรียนเห็นคุณค่า และประพฤติปฏิบัติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และได้ข้อคิดจากการเรียนรู้ สามารถนำหลักธรรมที่ได้เรียนนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน^๙ หลักสูตรชั้นพื้นฐานการสอนตามเนื้อหาในแต่ละบทเรียนก็จะมีตัวชี้วัด สารการเรียนรู้แกนกลาง ซึ่งจะระบุรายละเอียดที่แตกต่างกันไป^{๑๐} เนื้อหาหลักสูตรพระก็สอนตามเนื้อหาตามบทเรียนขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมแต่ละรูป^{๑๑}ว่าจะมีเทคนิคและวิธีการสอนที่สามารถดึงดูดความสนใจนักเรียน ซึ่งปัจจุบันก็มีการเตรียมตัวก่อนการสอนโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยในการสอนโดยทำเป็นพาวเวอร์พอยท์ หรือวิดีโอเปิดให้เด็กนักเรียนดูเพื่อทำความเข้าใจ^{๑๒} นำสื่อมาช่วยดึงดูดความสนใจของนักเรียน และทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจตามได้ง่าย อีกทั้งเป็นการนำสิ่งที่เด็กนักเรียนได้ใช้ในชีวิตประจำวันมาเป็นตัวอย่าง^{๑๓} เป็นการเปรียบเทียบให้สามารถมองเห็นและคิดตามหลักแห่งเหตุและผลได้ ซึ่งก็จะขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรม^{๑๔} เนื้อหาตามหลักสูตรก็จะมีกิจกรรมในแต่ละบทเรียนที่เป็นกิจกรรมให้เด็กนักเรียนให้ได้ทำเป็นการฝึกปฏิบัติไปในตัว^{๑๕} ส่วนพระที่สอนก็จะเป็นผู้คอยชี้แนะทางในเนื้อหาการสอนตามหลักสูตร และจะมีการเก็บคะแนนในรายวิชาด้วย^{๑๖} ซึ่งจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานของเนื้อหาของตัวบ่งชี้ในรายละเอียดของเนื้อหาวิชาที่สอนซึ่งแต่ละบทเรียนก็จะมีตัวบ่งชี้ที่แตกต่างกันไป^{๑๗} เป็นการให้เด็กนักเรียนฝึกตน และประพฤติปฏิบัติตามได้ผลตามที่ปฏิบัติ ซึ่งจะมีคำถามประจำหน่วยการเรียนรู้ และกิจกรรมสร้างสรรค์พัฒนาการเรียนรู้^{๑๘}

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระสอนศีลธรรมที่สอนก็จะสอนตามเนื้อหาของหลักสูตรเป็นหลัก ซึ่งในเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ก็จะมีตัวชี้วัดซึ่งเมื่อทำการสอนไปแล้ว และมีการปฏิบัติกิจกรรมในเนื้อหาวิชาที่จะสามารถ

^๗ สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิตฺติสาโร), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คุเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนฺตสีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทน์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทน์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจ่า, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายวิระ อางเอี่ยม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายศรัณย์ อัสตถพฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางสุธี เทียมสมบัติ, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

วัดได้ว่าเด็กนักเรียนสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจได้ในระดับใด ซึ่งขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมด้วย

๔.๑.๒ สภาพทั่วไปในด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ บริหารจิต เจริญปัญญา และทำพิธีทางพระพุทธศาสนา

สามารถนำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ บริหารจิตเจริญปัญญา และพิธีทางศาสนาได้เป็นอย่างดี มีการไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ เจริญปัญญา มีการเวียนเทียนในวันสำคัญต่าง ๆ^{๑๙} มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนมีการปฏิบัติธรรมเป็นประจำ เช่น นำสวดมนต์ ไหว้พระ ให้ศีล นั่งสมาธิ และนำเวียนเทียนในวันสำคัญของพระพุทธศาสนา^{๒๐} ได้เป็นอย่างดี มีการให้ศีล นั่งสมาธิ ไหว้พระสวดมนต์ และเวียนเทียนในวันสำคัญของพระพุทธศาสนา^{๒๑} มีกิจกรรมส่งเสริมในวันสำคัญต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาเพื่อให้นักเรียนมีการปฏิบัติเป็นประจำ นำสวดมนต์ไหว้พระ ให้ศีล ฝึกนั่งสมาธิบริหารจิตเจริญปัญญา นำเวียนเทียนในวันสำคัญประจำ^{๒๒} มีการจัดกิจกรรม ส่งเสริมในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติธรรมเป็นประจำในโรงเรียน และวัดที่มีโรงเรียนตั้งอยู่^{๒๓} สามารถนำนักเรียนเข้าสู่การปฏิบัติ สมาธิ บริหารจิต และเจริญปัญญา และทำพิธีทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี มีการไหว้พระ สวดมนต์ เจริญภาวนา ทำพิธีทางพระพุทธศาสนา มีการเวียนเทียน ให้ศีล ตักบาตร^{๒๔} สอนให้มีความรู้ความเข้าใจในประโยชน์ของการบริหารจิต และเจริญปัญญาในชีวิตประจำวัน เพราะการพัฒนาจิตให้เกิดสมาธิจิตที่เป็นสมาธิจะมีลักษณะตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน และตื่นตัวอยู่เสมอ^{๒๕}

การบริหารจิตนั้นมีประโยชน์มากมาย ทั้งประโยชน์ในทางด้านพระพุทธศาสนาโดยตรง คือ ใช้เป็นบาทฐานแห่งปัญญาพิจารณาเห็นความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายจนกระทั่งบรรลุสันนิทสน์^{๒๖} ประโยชน์ในการพัฒนาบุคลิกภาพ ตลอดจนลักษณะนิสัยที่ดีงามที่พึงปรารถนา และประโยชน์ที่เห็นได้จริงเป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวัน^{๒๗} ทำให้ทราบหลักการฝึกสมาธิที่จะพยายามทำจิตใจให้สงบและมีความตั้งมั่นแห่งจิต เพราะมีประโยชน์มาก เช่น ทำให้จิตใจสงบสบาย อารมณ์แจ่มใส ไม่เครียดง่าย นอนหลับง่าย หลับสนิท ไม่ฝันร้าย เป็นต้น^{๒๘} สอนให้รู้หลักการปฏิบัติตนและการทำพิธีทางพระพุทธศาสนา การไหว้พระ สวดมนต์ การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร เป็นต้น

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ ฐานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิวงค์), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโท), เจ้าอาวาสวัดไทร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรบดินทร์ ธรรมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิจิตร (วิศักดิ์ ธรรมธโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธรรมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิตสีโร), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คุเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนต์สีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ที่จะต้องนำมาใช้ในเวลามีกิจกรรม^{๒๙} ฝึกสอนให้รู้และปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการจำ โดยฝึกให้ท่องจำ แล้วมีการจัดการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องให้เด็กนักเรียนได้มีการปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนพิธีจริง ๆ ด้วย^{๓๐}

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสามารถจดจำได้ดี และนำความรู้ที่ได้เรียนรู้นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เพราะส่วนใหญ่ตามหมู่บ้านหรือชุมชนก็จะมีจัดงานทำบุญกัน และที่วัดเพื่อให้เด็กได้แสดงความสามารถจริง ๆ และพัฒนาต่อไป^{๓๑} สอนให้รู้จักคิดโดยนำหลักวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาเป็นหลักในการสอนให้มากขึ้น เพราะเด็กนักเรียนจะมีสมาธิสั้นมากกว่าผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงต้องมีการสอนแบบปลูกฝังในจิตใจเพื่อให้เกิดการเห็นคุณค่ามากยิ่งขึ้น^{๓๒} เพราะหลักวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีอยู่ ๑๐ วิธี จะต้องนำวิธีคิดแต่ละวิธีมาบูรณาการช่วยในการสอนให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดการพัฒนาหลักของการคิด^{๓๓} เด็กนักเรียนแต่ละช่วงชั้นก็จะมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันไปจึงต้องเลือกในสิ่งที่จะสอนว่าควรจะต้องสอนในระดับใดได้บ้าง เพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดความเข้าใจได้ง่าย^{๓๔} สอนให้ปฏิบัติอยู่เป็นประจำเพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดความคุ้นเคย และปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างสม่ำเสมอ^{๓๕} สอนให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติอย่างง่าย ๆ และปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ ให้เกิดความชินและค่อย ๆ ปรับเพิ่มระดับขึ้น^{๓๖}

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปในด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ บริหารจิต เจริญปัญญา และทำพิธีทางพระพุทธศาสนา ต้องสอนให้เกิดการเรียนรู้ในระดับง่าย ๆ และพัฒนาขึ้นในระดับที่สูงขึ้น โดยการหมั่นฝึกฝนให้ปฏิบัติบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความเคยชินเป็นการปลูกฝังให้มองเห็นคุณค่าประโยชน์ และความสำคัญที่ได้จากการปฏิบัติจริง จัดกิจกรรมที่ได้ฝึกฝนบ่อย ๆ โดยเป็นผู้ที่คอยแนะนำไปเรื่อย ๆ ก่อนจนสามารถ

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโธ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทน์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจ่า, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายวิระ อางเอี่ยม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายศรีณย์ อัสตถพฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นางสุธี เทียมสมบัติ, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๔.๑.๓ สภาพทั่วไปในด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน

ส่วนใหญ่ นักเรียนเข้าใจกันดี เพราะนักเรียนมีความจำดี จำได้เร็ว ด้านการสอบทบทวนควรเป็นผู้ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา และมีเทคนิคในการเผยแผ่ความรู้ให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี^{๓๗} ส่วนใหญ่ นักเรียนมีความเข้าใจ เพราะนักเรียนมีความจำดี จำได้เร็ว ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา และมีเทคนิคในการเผยแผ่ความรู้ให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี^{๓๘} ส่วนใหญ่ นักเรียนมีความเข้าใจ เพราะนักเรียนมีความจำดี จำได้เร็ว มีความเป็นผู้นำด้านวิชาการ และความรู้ทางพระพุทธศาสนา มีเทคนิคในการเผยแผ่ความรู้ได้เป็นอย่างดี^{๓๙} ควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี มีความเข้าใจในการเผยแผ่ความรู้ให้กับนักเรียนได้ดี^{๔๐} นักเรียนมีความเข้าใจกันดี เพราะนักเรียนมีความจำดี จำได้เร็ว ด้านการเป็นผู้สอบทบทวนความรู้ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ และมีเทคนิคในการเผยแผ่ความรู้ให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี^{๔๑} ส่วนใหญ่ก็เข้าใจกันดี เพราะนักเรียนมีความจำดีและจำได้เร็ว ด้านการเป็นผู้สอบทบทวนควรเป็นผู้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา และมีเทคนิคในการเผยแผ่ความรู้ได้เป็นอย่างดี^{๔๒}

ส่วนใหญ่ การสอบทบทวนการเรียนธรรมศึกษาเนื่องจากมีเวลาให้เรียนเนื้อหาหลักสูตรน้อยมาก เพราะสภาพของนักเรียนต้องเรียนวิชาหลักอยู่ตลอดเวลา ทำให้ช่วงเวลาเรียนจะสอนเนื้อหาธรรมศึกษาจึงน้อยลง^{๔๓} ต้องทำเป็นปัญหาให้เด็กนักเรียนที่เรียนธรรมศึกษาในแต่ละชั้นเพื่อได้จำข้อสอบแทน อีกทั้งให้ฝึกหัดการเขียนวิชากระทำเพื่อให้เขียนได้ตามรูปแบบ^{๔๔} สามารถถ่ายทอดความรู้และความเข้าใจได้ไม่เต็มที่เนื่องจากมีเวลาเรียนอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง ทำให้เนื้อหาวิชาที่เรียนต้องย่นย่อสอนให้กระชับ^{๔๕} ถ่ายทอดความรู้ให้เด็กเข้าใจได้ยากเนื่องจากมีเวลาจำกัด และการสอบแต่ละครั้งต้องเว้นระยะเวลาในการสอบแค่ปีละ ๑ ครั้ง^{๔๖} ทำให้เด็กนักเรียนที่อยากสอบก็อาจจะหมดกำลังใจที่จะเรียนกัน และเนื้อหาการเรียนปัจจุบันได้แบ่งเป็นช่วงชั้น แบ่งเนื้อหาของแต่ละชั้น^{๔๗} ทำให้จำกัดเนื้อหาการสอนไปได้บ้าง ก็ถือว่าทำให้การถ่ายทอดความรู้ทำให้อยู่ในขอบเขตได้ แต่ติดที่เมื่อสอบผ่านชั้นประถมแล้ว ชั้นชั้นมัธยมก็ต้องสอบใหม่อีก จึงทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายที่จะสอบได้^{๔๘}

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ จานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิณโณ), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนโท), เจ้าอาวาสวัดไทร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรบดินทร์ ธรรมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิวัฒน์ (วีรศักดิ์ ธรรมธโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธรรมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิตสโร), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนต์สีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทน์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรรชัย ชินวโร, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

พระที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้วิชาธรรมศึกษามีเวลาที่จำกัดในการสอน เนื่องจากเด็กนักเรียนต้องเรียนในวิชาอื่น ๆ หลายวิชา อีกทั้งคาบเรียนก็ได้แค่อาทิตย์ละ ๑ คาบเท่านั้น^{๔๙} พระสอนศีลธรรมหลาย ๆ แห่ง จึงต้องหาเวลาช่วงที่เด็กนักเรียนว่างและค่อย ๆ ให้อาหาร วิชาของธรรมศึกษาให้ทำเป็นการบ้านแทน^{๕๐} เด็กนักเรียนขาดความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนวิชาธรรมศึกษาเพราะเนื้อหาเยอะ แต่จำกัดเวลาในการสอนจึงทำให้ต้องใช้การสอนแบบเอาปัญหาเข้ามาให้ทำซ้ำ ๆ เพื่อจะได้จดจำได้^{๕๑} การถ่ายทอดความรู้ในการเขียนวิชากระทำด้วยปากพอสมควรเนื่องจากเด็กไม่ค่อยอยากเขียนหนังสือ อีกทั้งยังต้องท่องจำแบบการเขียน ต้องท่องจำตัวกระทุ้ที่ต้องจะสวม^{๕๒} เมื่อเด็กเขียนแบบได้แต่ก็ยังไม่สามารถอธิบายของตัวกระทุ้ที่ทำได้ เพราะได้ให้ความหมายของตัวกระทุ้ไว้เพียงสั้น ๆ แต่เด็กนักเรียนก็ยังขาดความเข้าใจ^{๕๓} พระสอนศีลธรรมต้องอธิบายเนื้อหาวิชาการสอนธรรมศึกษาให้เด็กเข้าใจพร้อมยกตัวอย่างต่าง ๆ ที่เด็กได้เคยปฏิบัติมาเพื่อเป็นการย้อนนึกถึงชีวิตประจำวันที่ผ่านมาว่าได้อะไรมาบ้าง และเปรียบเทียบให้มองเห็นเป็นภาพเปรียบเทียบกับหลักธรรม^{๕๔}

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปในด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่เด็กนักเรียน พระผู้ทำหน้าที่สอนก็สอนตามเนื้อหาของหลักสูตรของแม่กองธรรมสนามหลวงในแต่ละชั้นที่กำหนดไว้ แต่เนื้อหาในการเรียนการสอนนั้นเยอะมาก ไม่สามารถจะทำการสอนให้เด็กนักเรียนมีความรู้และความเข้าใจได้เต็มที่ จึงต้องมีการให้ทำปัญหาในช่วงเวลาเรียนในแต่ละคาบแทน โดยให้ทำปัญหาสลับสับเปลี่ยนซ้ำ ๆ ไปเพื่อให้เด็กได้จดจำแทน ไม่สามารถจะอธิบายให้เข้าใจในเนื้อหาหลักธรรมที่สอนได้ทั้งหมด การทบทวนวิชา ก็เป็นการให้ทำปัญหาซ้ำ ๆ ไปเรื่อย ๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยจะได้จำได้ดีซึ่งทำให้ซึมซับไปเรื่อย ๆ

๔.๑.๔ สภาพทั่วไปในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน

การดำเนินชีวิตโดยใช้ธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต ควรที่จะนำความรู้ด้านธรรมะมาใช้ในการเรียนการสอนให้กับนักเรียน^{๕๕} สอนให้รู้จักหน้าที่รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายมีระเบียบ เรียกว่า เป็นผู้ที่มีศีล สอนให้มุ่งมั่นทำงานหรือทำในสิ่งที่ต้องทำให้สำเร็จทำด้วยความตั้งใจ เรียกว่า สมาธิ สอนให้พิจารณาแก่งานที่ได้รับมอบหมายให้เรียบร้อยสำเร็จด้วยดี รู้จักเหตุรู้จักผลเรียกว่า มีปัญญา^{๕๖} สอนให้รู้จักรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายให้มีระเบียบวินัย เรียกว่า เป็นผู้ที่มีศีล สอนให้มีความมุ่งมั่นตั้งใจทำในสิ่งที่ถูกต้องให้สำเร็จเรียกว่า เป็นผู้ที่มีสมาธิ สอนให้

^{๔๙} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปรางโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทน์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายวิระ อาจเอื้อม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายศรัณย์ อัสตถพฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางสุธี เทียมสมบัติ, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ จานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวีวณโณ), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

พิจารณาแก้ไขงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยดีรู้จักเหตุรู้จักผลเรียกว่าปัญญา^{๕๗} ควรที่จะสอนให้รู้จักหน้าที่รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายเป็นระเบียบวินัย สอนให้มีความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความมานะบากบั่นไม่ย่อท้อ ให้มีจิตใจที่มั่นคง ให้รู้จักพิจารณาแก้ไขในสิ่งที่ถูกต้องตามความเห็นให้ตรง^{๕๘} การดำเนินชีวิตโดยใช้ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตโดยการรักษาศีล นั่งสมาธิ เจริญปัญญา ได้อย่างเหมาะสม^{๕๙} การดำเนินชีวิตโดยใช้ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต ควรจะมีการนำความรู้ด้านธรรมะมาใช้ในการเรียนการสอนให้กับนักเรียน^{๖๐}

ผู้สอนมีการจัดการเรียนรู้ตามเนื้อหาของหลักสูตรการสอน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนด้วยว่าจะสามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษานั้นนำไปพัฒนาต่อยอดความรู้ของตนเองมากน้อยแค่ไหน^{๖๑} การสอนวิชาพระพุทธศาสนามีเนื้อหาที่ครอบคลุมและมีการบูรณาการ เกี่ยวกับศีล สมาธิ และปัญญา ผู้สอนจะต้องใช้ความรู้ความสามารถของตนเองสอนให้รู้จักการพัฒนาต่อยอดให้ได้ ซึ่งจะเป็นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่าง ๆ^{๖๒} ซึ่งจะต้องมีเทคนิคและวิธีการเข้ามาช่วยในการสอนหลาย ๆ อย่าง เช่น อุปกรณ์ในการสอน สื่อในการสอน จะต้องชักจูงใจผู้เรียนให้เกิดความสนใจและคล้อยตามได้^{๖๓} จัดการเรียนการสอนต้องมีเทคนิคและวิธีการสอนที่จะต้องใช่วิธีที่หลากหลาย เพราะเด็กในแต่ละช่วงชั้นก็จะมีคามสนใจแตกต่างกัน จะต้องมีการบูรณาการเนื้อการเรียนให้สามารถเข้ากับชีวิตประจำวันของเด็กนักเรียนได้^{๖๔} เพราะจะเป็นการพัฒนาการควบคุมกาย วาจา ใจให้มีความประพฤติหรือปฏิบัติในทางที่เบียดเบียนคนอื่น หรือสัตว์อื่น ที่อยู่ร่วมด้วยกันในชีวิตประจำวัน^{๖๕} ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระในวิชาพระพุทธศาสนาโดยการสอนให้ทำให้เด็กนักเรียนมองเห็นคุณค่าของวิชาพระพุทธศาสนาในการเรียนรู้หลักธรรมต่าง ๆ ว่า มีการนำไปใช้แล้วมีประโยชน์มากอย่างไร^{๖๖}

จะมีการนำสื่อการสอนที่ทันสมัยเข้ามาช่วยเสริมให้เนื้อหาวิชาที่สอนนั้นหรือหัวข้อธรรมะที่สอนเกิดเป็นรูปธรรมขึ้นมากเพื่อให้สามารถมองเห็นได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น^{๖๗} สื่อการสอนแต่ละอย่างก็จะมีคามแตกต่างกันไป จะต้องนำสื่อการสอนมาใช้หลาย ๆ อย่างเพื่อบูรณาการให้เข้ากับเนื้อหาวิชาอีกทั้งนำมาใช้ให้เข้ากับเด็กนักเรียนได้ว่ามีความสนใจมากในสื่อใด และจะต้องปรับเปลี่ยน

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนันทิโก), เจ้าอาวาสวัดไพร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรบดินทร์ ธรรมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิจิตร (วีรศักดิ์ ธรรมธโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธรรมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิติสโร), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คุเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนต์สีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที่, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโธ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรรชัย ชินวโร, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที่, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เทคนิคและวิธีการสอนอยู่เสมอเพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย^{๖๘} การสอนจะต้องมีการเปรียบเทียบเนื้อหาหลักธรรมต่างๆ ของศีล สมาธิ และปัญญา โดยมีการนำสื่อวีดีโอ จากอินเทอร์เน็ต หรือจะเป็นสื่อวีดีโอสั้นหรือยาวก็ได้พอประมาณ โดยให้เด็กนักเรียนได้ดูแล้วบรรยายเนื้อหาสาระให้เข้ากับเนื้อหาวิชาที่เรียน หรือหัวข้อหลักธรรมที่ได้เรียนไป^{๖๙} โดยทำให้มองเห็นว่าหัวข้อหลักธรรมที่เรียนสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี และทำให้มองเห็นคุณค่าของการมีศีล สมาธิ และปัญญาให้มากขึ้น^{๗๐} จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมเพิ่มเติมความรู้ตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญา ว่ามีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างไร แล้วควรจะต้องมีการปฏิบัติตนอย่างไรให้ถูกต้อง^{๗๑} จะต้องบูรณาการสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายเข้ามาช่วยให้หลักธรรมที่สอนมองเห็นเป็นรูปธรรม และทำให้รู้จักการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีสื่อการสอนที่เป็นตัวอย่าง หรือการงานอาชีพของบุคคลตัวอย่างที่ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขโดยอยู่ในหลักของศีล สมาธิ และปัญญา^{๗๒}

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ผู้สอนทำหน้าที่ในการสอนจะต้องมีการนำเทคนิคและวิธีการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการสอน เพื่อจะได้ทำให้สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ โดยการนำสื่อการสอนวีดีโอมาช่วยเสริมในการดูและทำความเข้าใจในเนื้อหาของ ศีลว่า จะต้องมีการปฏิบัติตน โดยควบคุมกาย วาจา ใจไม่ให้ไปเบียดเบียนผู้อื่น สอนให้รู้และเข้าใจในการมีจิตและสมาธิที่ตั้งมั่น เพื่อให้การงานต่าง ๆ สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี และปัญญาเป็นการนำเอาความรู้ที่ได้เรียนที่ได้ศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นในทางที่ถูกต้อง

๔.๒ ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัญหา อุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีทัศนะร่วมกันมีประเด็นที่เกี่ยวข้องดังนี้

๔.๒.๑ ปัญหาอุปสรรคในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มีเวลาค่อนข้างจำกัดเวลา เวลาไม่เพียงพอ นักเรียนต้องเรียนรู้วันละหลายวิชา นักเรียนมีสมาธิสั้นลง เบื่อในการเรียน^{๗๓} ปัญหา คือ เวลาการจัดตารางสอนบางครั้งโรงเรียนมีการสับเปลี่ยนเวลาบ้าง เวลาไปสอนนั้นนักเรียนก็ทำความเข้าใจยากขึ้น เพราะนักเรียนสมัยนี้มีการปลูกฝังในการใช้

^{๖๘} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทน์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายวิระ อาจเอื้อม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายศรีณย์ อัสถัพฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางสุธี เทียมสมบัติ, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ จานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เวลากับกิจกรรมอื่นมากไป^{๗๔} ขาดความพร้อม ขาดเทคนิคด้านการสอน ขาดประสบการณ์ และสื่อในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ด้านการสอนมีเวลาจำกัด นักเรียนต้องเรียนรู้หลายวิชาต่อวัน^{๗๕} เรื่องการจัดเวลามีความจำกัดเพียง ๕๐ นาที ต่อคาบที่สอน เวลาไปสอนนักเรียนบางคนเข้าใจยาก ไม่รู้ความหมาย เพราะนักเรียนในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยสนใจในวิชานี้มากนักเพราะไม่มีเกรด มีกำหนดว่าผ่าน หรือไม่ผ่านเท่านั้น^{๗๖} พระที่สอนขาดเทคนิคและวิธีการสอนที่ดึงดูดใจ ทำให้เด็กนักเรียนไม่ค่อยสนใจเรียน คือ ผู้สอนจะแค่อ่านจากหนังสือบทเรียนในหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยเท่านั้น^{๗๗} มีเวลาค่อนข้างจำกัด นักเรียนต้องเรียนรู้หลายวิชามากเกินไป เด็กมีสมาธิสั้นลง^{๗๘} พระที่สอนศีลธรรมใช้วิธีการสอนแบบการอ่านเนื้อหาในบทเรียนแล้วสอน จึงทำให้เด็กนักเรียนไม่ค่อยสนใจในการเรียน^{๗๙} ขาดเทคนิคและวิธีการสอนแบบใหม่ ที่นำสื่อการเรียนการสอนมาช่วยดึงดูดความสนใจของนักเรียน ใช้สื่อการสอนน้อย^{๘๐}

ขาดการทำกิจกรรมที่มีการนักเรียนปฏิบัติ เพราะมีแต่การสอนอ่านจากหนังสืออย่างเดียว ไม่มีการสอนแบบใหม่^{๘๑} หน่วยการเรียนรู้ในหนังสือบทเรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีเนื้อหาเยอะทำให้พระสอนศีลธรรมที่เข้ามาสอนได้ไม่เต็มที่ จำกัดเรื่องเวลา และเรื่องกิจกรรมที่ทางโรงเรียนมีอยู่บ่อย^{๘๒} หน่วยการเรียนรู้บางหน่วยที่เป็นเกี่ยวกับเรื่องประวัติ ไม่ค่อยมีรูปที่แสดงเป็นรูปให้เห็น พระที่สอนก็อ่านอย่างเดียวไม่มีสื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเปิดให้ดู นักเรียนก็เลยไม่ค่อยสนใจเรียน^{๘๓} พระที่เข้าไปสอนส่วนใหญ่ก็จะสอนเกี่ยวกับธรรมศึกษา แทนเนื้อหาในบทเรียนของวิชาพระพุทธศาสนา เนื่องจากมีการสอบและมีการวัดผลสอบ^{๘๔} และเนื่องด้วยมีการบังคับให้นักเรียนได้เรียนธรรมศึกษาชั้นตรี โท และเอก ซึ่งมีการเข้าซ้อนกับวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งใช้เวลาเรียนธรรมศึกษาในคาบเรียนของวิชาพระพุทธศาสนา^{๘๕} หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนซึ่งมีการสอนจากพระน้อยลง เนื่องจากทางโรงเรียนให้เรียนธรรมศึกษาแทนแล้วไปสอบ^{๘๖} ซึ่งนักเรียนก็เลยไม่ได้เรียนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีตัวบ่งชี้และสาระการเรียนรู้แกนกลาง จึง

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิวัฒน์), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนโนโท), เจ้าอาวาสวัดไพร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรบดินทร์ ฐมฺมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิรัตน์ (วีรศักดิ์ ฐมฺมธโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ฐมฺมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๙} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิตฺติสาโร), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คุเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนฺตสีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๒} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทน์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๓} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโธ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๔} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรรชัย ชินวโร, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๔ พฤศจิกายน

๒๕๖๑.

^{๘๕} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปรางโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๖} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทน์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรได้^{๘๗} ซึ่งวิชาที่พระสอนก็เป็นวิชากระทุ้ง วิชาเบญจศีล เบญจธรรม พุทธประวัติ ในคาบเรียน ซึ่งก็ไม่ตรงตามหลักสูตรของการศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๘๘} เวลาที่เรียนแต่ละคาบมีเวลาเพียงแค่ ๕๐ นาที ต่อคาบ จึงไม่พอกับการสอน พอหมดคาบนักเรียนก็ไปเรียนวิชาอื่นต่อไป^{๘๙} พระที่สอนไม่มีเทคนิควิธีการสอนที่ดึงดูดความสนใจนักเรียน จัดกิจกรรมไม่แปลกใหม่ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายสอนแต่เรื่องเดิม ๆ นักเรียนไม่กล้าเสนอตัวไม่กล้าเสนอความคิดเห็น^{๙๐}

สรุปได้ว่า ปัญหาอุปสรรคในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เวลาที่ใช้ในการสอนมีเวลาน้อยไม่สามารถสอนได้เต็มที่ พระผู้ทำการสอนขาดเทคนิคและวิธีการสอนที่ดึงดูดความสนใจนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ค่อยสนใจที่จะเรียน และวิชาที่นักเรียนจะต้องเรียนมีหลายวิชาจึงทำให้เกิดความสนใจในวิชาพระพุทธศาสนาน้อยลงไป และวิชาพระพุทธศาสนาไม่มีระดับเกรด มีเพียงแค่วัดว่าผ่านหรือไม่ผ่านเท่านั้น

๔.๒.๒ ปัญหาอุปสรรคในด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ

นักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิบริหารจัดการ และเจริญปัญญา ขาดประสบการณ์ในการนำปฏิบัติ ขาดความพร้อม ขาดความมั่นใจ ขาดเทคนิคในการสร้างแรงจูงใจ^{๙๑} ขาดความพร้อม ขาดความมั่นใจ ขาดเทคนิคในการสร้างแรงจูงใจ ที่จะทำให้นักเรียนอยู่นิ่งได้ นักเรียนจะมีความสนใจอยู่ระยะหนึ่งแล้วก็จะเล่นกัน^{๙๒} ขาดความพร้อม ขาดความมั่นใจ ขาดเทคนิคในการสร้างแรงจูงใจ ที่จะทำให้นักเรียนอยู่นิ่งได้ ปัญหาหลัก ๆ คือ ขาดประสบการณ์ในการนำไปปฏิบัติ สามารถแก้ไขได้จากการนำฝึกปฏิบัติบ่อยครั้งให้มากขึ้น^{๙๓} ขาดความพร้อม ขาดความมั่นใจ ขาดเทคนิคในการสร้างแรงจูงใจที่จะทำให้นักเรียนอยู่นิ่งได้^{๙๔} มีการจำกัดเวลา บางทีมีกิจกรรมในการเวียนเทียนในวันสำคัญของพระพุทธศาสนา ก็มีเวลา ๑ คาบหรือประมาณ ๑ ชั่วโมง^{๙๕} ขาดประสบการณ์ในการนำการปฏิบัติ ขาดความพร้อม ขาดความมั่นใจ ขาดเทคนิคในการสร้างแรงจูงใจ^{๙๖}

เด็กนักเรียนไม่ค่อยจะให้ความสนใจในการปฏิบัติ จะติดเล่นกับเพื่อน ๆ มากกว่า เพราะช่วงเวลาที่นำเข้าสู่การปฏิบัติขาดการพูดชักจูงใจให้เด็กเกิดความสนใจที่อยากจะปฏิบัติ^{๙๗} ผู้สอนนำการสอนขาดเทคนิควิธีการสอนที่ดึงดูดใจ เพราะขาดประสบการณ์ความรู้ในการปฏิบัติบ่อย ๆ และการ

^{๘๗} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๘} สัมภาษณ์ นายวิษระ อาจเอื้อม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๙} สัมภาษณ์ นายศรัณย์ อัสตถพฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๐} สัมภาษณ์ นางสุธี เทียมสมบัติ, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๑} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ ชานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๒} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิวงษ์), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๓} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโท), เจ้าอาวาสวัดไพร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๔} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรบดินทร์ ธรรมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิวัฒ (วิรัชศักดิ์ ธรรมธีโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๖} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธรรมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๗} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิตสโร), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เข้าถึงคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติ^{๙๘} ขาดการสร้างแรงจูงใจในการสอน ขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการสอนของผู้สอนเอง ว่ามีความเข้าใจในตัวเด็กนักเรียนมากน้อยแค่ไหน^{๙๙} ขาดการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เนื่องจากโรงเรียนแต่ละที่ไม่มีห้องเรียนที่จัดไว้สำหรับปฏิบัติธรรม และสภาพแวดล้อมไม่อำนวยให้สามารถปฏิบัติได้ดี โรงเรียนอยู่ติดถนนทำให้มีเสียงรบกวน หรือเสียงจากห้องเรียนห้องข้าง ๆ ที่ติดกัน^{๑๐๐} ผู้สอนขาดทักษะความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการสอน ในการนำสื่อการสอนมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ ยังขาดประสิทธิภาพในการใช้งานอย่างมาก เนื่องจากพระสอนศีลธรรมหลายรูปมีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์น้อย จึงไม่สามารถนำสื่อมาช่วยในการสอนได้^{๑๐๑} ขาดการทำความเข้าใจในเนื้อหาการสอนทำให้เด็กไม่เข้าใจ เนื่องจากใช้หลักธรรมที่เป็นบาลีและให้ความหมายเพียงสั้น ๆ โดยที่ผู้สอนขาดการเตรียมตัวที่จะมาอธิบายในเวลาการสอน^{๑๐๒}

พระสอนศีลธรรมไม่ทราบขั้นตอนของการฝึกสมาธิ ไม่สามารถบริหารจัดการเจริญปัญญาได้ ไม่มีการสวดมนต์ แผ่เมตตา ในการบริหารจัดการและเจริญปัญญาที่จะคุมจิตใจให้มีสมาธิให้มีสติได้ตลอดเวลา^{๑๐๓} ขาดความความพร้อม ขาดความมั่นใจ ขาดเทคนิคในการสร้างแรงจูงใจที่จะทำให้ นักเรียนอยู่นิ่ง ขาดประสบการณ์ในการนำปฏิบัติ ไม่เข้าใจในการทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา^{๑๐๔} ขาดทักษะในการสอนที่สามารถเข้ากับเด็กนักเรียนแต่ละช่วงชั้นได้ จะใช้วิธีการสอนที่อ่านให้ฟัง และการให้เด็กท่องมากกว่า ไม่มีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการสอน^{๑๐๕} ไม่ชักนำให้เด็กเห็นคุณค่าของการฝึกสมาธิ บริหารจิต และเจริญปัญญา ขาดทักษะการสื่อสารที่ทำให้เด็กสามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้^{๑๐๖} เทคนิควิธีการสอนยังไม่มีความพร้อม หรืออาจจะสอนได้ไม่เต็มที่จึงทำให้เด็กเกิดความไม่เข้าใจและทำให้เกิดความสนใจได้ในการเรียนการฝึกปฏิบัติ^{๑๐๗} ผู้สอนไม่เตรียมตัวในการสอนล่วงหน้า ไม่มีความรู้ในเรื่องการวางแผนการสอน ทำให้การสอนไม่คืบหน้า ขาดทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่สอน จึงอธิบายให้เด็กนักเรียนไม่เข้าใจ แล้วเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน^{๑๐๘}

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คุเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๙} สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนต์สีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที่, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร., เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบางคนที่, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทร์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นายวิระ อาจเอื้อม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายศรัณย์ อัสตพฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นางสุธี เทียมสมบัติ, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สรุปได้ว่า ปัญหาอุปสรรคในด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ พระสอนศีลธรรมขาดทักษะความรู้ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็กนักเรียน บรรยากาศในการปฏิบัติไม่มีความพร้อม เพราะทางโรงเรียนไม่มีการจัดห้องให้มีการปฏิบัติหรือห้องที่มีไว้เฉพาะการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา มีเสียงรบกวนสมาธิในการเรียนทำให้เกิดความสนใจน้อยลง ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอนที่สามารถจูงใจเด็กได้ และขาดการทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชาสอนทำให้เด็กเกิดความไม่เข้าใจและเบื่อหน่าย

๔.๒.๓ ปัญหาอุปสรรคในด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน

ขาดประสบการณ์ ในการจัดกระบวนการเรียนถ่ายทอดความรู้ ไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง ไม่เข้าใจเนื้อหา^{๑๐๙} ขาดประสบการณ์และด้านเวลาอาจจะเร็วไป การนำเสนอยังไม่ตรงกับความต้องการของนักเรียน นักเรียนจะไม่ค่อยเน้นหลักการมากนัก นักเรียนมีกิจกรรมมากขึ้น ขาดประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ และอาจจะไม่เข้าใจเนื้อหา^{๑๑๐} ขาดประสบการณ์ในการจัดกระบวนการถ่ายทอดความรู้ การจัดการในการจัดประสบการณ์ และการเข้าใจเนื้อหา เด็กไม่เน้นหลักการมากทางโรงเรียนมีกิจกรรมมากขึ้น^{๑๑๑} ขาดประสบการณ์ ด้านเวลาอาจจะเร็วไป การยังไม่ตรงกับความต้องการของนักเรียน อาจไม่เข้าใจในเนื้อหา^{๑๑๒} ปัญหาเกิดจากการเป็นผู้สอนทบทวนวิชาศึกษาระดับประถมศึกษาประสบการณ์ในการจัดกระบวนการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับนักเรียน ไม่ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง นักเรียนไม่เข้าใจเนื้อหา^{๑๑๓} ขาดประสบการณ์ในการจัดกระบวนการถ่ายทอดความรู้ การจัดการในการจัดประสบการณ์ และการเข้าใจเนื้อหา^{๑๑๔}

เวลาในการสอนมีเวลาน้อย ทำให้พระที่เข้าสอนไม่สามารถจะอธิบายเนื้อหาของรายวิชาได้เต็มที่ ทำให้เด็กนักเรียนไม่ค่อยเข้าใจ^{๑๑๕} เนื้อวิชาที่เรียนมีเยอะมาก และจะต้องเรียนถึง ๔ วิชา ทำให้เด็กไม่สามารถจดจำได้ทั้งหมด อีกทั้งวิชาที่จะต้องใช้ความสามารถในการเขียนและบรรยายเนื้อหา^{๑๑๖} ผู้สอนขาดเทคนิคการสอน ที่ทำให้เด็กเข้าใจได้ง่าย ขาดการอธิบายเนื้อหาตามรายวิชาที่สอนได้ทั้งหมด เนื่องจากหลักสูตรในเนื้อหาหลายหัวข้อมีการอธิบายให้เด็กเข้าใจได้ทั้งหมดเป็นการยากเนื่องจากจำกัดเวลาในการสอน^{๑๑๗} พระสอนศีลธรรมขาดความรู้ความสามารถในการสอนธรรม

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ จานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิณโณ), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโท), เจ้าอาวาสวัดไทร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรบดินทร์ ธมฺมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิวัฒน์ (วิรัชศักดิ์ ธมฺมธีโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธมฺมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณธาร (สายชล นิติสารโ), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คุเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนตสีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที่, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ศึกษา ที่จะสามารถอธิบายให้เด็กนักเรียนเข้าใจได้ง่าย จัดทำเอกสารการสอนไม่เป็น ใช้คอมพิวเตอร์ไม่เป็น^{๑๑๘} ขาดทักษะการใช้งานเครื่องมือที่ช่วยในการสอน พระที่สอนบางรูปมีอายุมากใช้งานอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ไม่เป็น พิมพ์งานไม่เป็น ไม่สามารถออกปัญหาให้นักเรียนฝึกทำได้^{๑๑๙} ไม่มีหนังสือการเรียนที่เพียงพอ เนื่องจากเนื้อหาและหลักสูตรที่ทางแม่กองธรรมแจกให้ไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอน แจกให้มาเฉพาะจำนวนที่เด็กสอบผ่านเพียงแค่นี้เท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอแจกให้กับเด็กนักเรียนได้ทุกคน^{๑๒๐}

อีกทั้งเด็กที่เรียนผ่านในหลักสูตรแต่ละชั้นก็ไม่สามารถนำไปใช้งานอย่างอื่นได้ จึงทำให้เด็กนักเรียนจึงไม่ค่อยสนใจจะเรียน^{๑๒๑} ขาดพระสอนศีลธรรมรุ่นใหม่ที่มีทักษะความสามารถในการจัดการเรียนการสอนเด็ก เพราะมีแต่พระรุ่นเก่าเดิม ๆ ที่มีอายุพรรษามากแล้ว ไม่สามารถใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ทันสมัยช่วยในการสอนได้^{๑๒๒} ขาดงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือเรียนธรรมศึกษา เนื่องจากเด็กที่เรียนก็จะเป็นหนังสือเรียนจากที่เคยได้รับแจกมาแต่ก็ยังมีจำนวนน้อยกว่าจำนวนนักเรียนที่ต้องการเรียน^{๑๒๓} พระที่ทำการสอนขาดทักษะการใช้งานเครื่องคอมพิวเตอร์ ในการจัดทำเอกสารพิมพ์งานเอกสารไม่เป็น ไม่มีการวางแผนการสอน ขาดการพัฒนาเพิ่มความรู้ความสามารถของตัวผู้สอน^{๑๒๔} พระผู้ทำหน้าที่ในการสอนขาดการเตรียมตัว วางแผนการสอนธรรมศึกษา ทักษะในการใช้งานอุปกรณ์ช่วยในการสอนน้อยส่วนใหญ่จะใช้เขียนและอ่านจากหนังสือที่สอน ขาดการสร้างแรงจูงใจให้เด็กอยากเรียนวิชาธรรมศึกษาทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน^{๑๒๕} เวลาในการเรียนวิชาธรรมศึกษามีเวลาที่จำกัดไม่สามารถอธิบายเนื้อหาในการสอนให้เข้าใจได้ การทบทวนวิชาก็จะทำให้ทำปัญหาของเดิมจากที่เรียนมาแบบเดิม ๆ ที่ทำซ้ำ^{๑๒๖}

สรุปได้ว่า ปัญหาอุปสรรคในด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่เด็กนักเรียน จำกัดด้านระยะเวลาในการเรียน ส่วนใหญ่ทางโรงเรียนจะจัดให้พระเข้าไปสอนเพียงอาทิตย์ละ ๑ คาบเท่านั้น พระที่ทำการสอนไม่สามารถจะอธิบายในเนื้อหาวิชาที่สอนได้เต็มที่ ขาดทักษะการใช้งานอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ช่วยในการสอน จัดทำเอกสารไม่ค่อยเป็น พิมพ์งานไม่ค่อยเป็น ไม่มีการวางแผนการสอนในรายวิชาที่สอน ขาดหนังสือเรียนในวิชาธรรมศึกษา ซึ่งแบบเรียนมีจำนวนไม่เพียงพอ

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโธ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร., เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบางคนที่, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทร์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นายวิระ อาจเอื้อม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นายศรีณย์ อัสตฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นางสุธิ เทียมสมบัติ, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

กับจำนวนนักเรียน ขาดเทคนิคและวิธีการสอนที่การชักจูงใจให้เด็กนักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน

๔.๒.๔ ปัญหาอุปสรรคในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน

ปัญหาความเข้าใจในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา น้อยไป ควรศึกษาให้ชัดเจนในการนำมาบูรณาการกับชีวิตประจำวันของนักเรียนได้เป็นอย่างดี^{๑๒๗} มีความเข้าใจในการนำไปใช้ในชีวิต มีการนำสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการดำเนินชีวิต^{๑๒๘} ปัญหา คือ ไม่ค่อยมีความเข้าใจในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ในการนำมาบูรณาการการดำเนินชีวิต ไม่มีความเข้าใจในการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน มีการนำสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการดำเนินชีวิต^{๑๒๙} ความเข้าใจเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ที่จะนำมาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตของนักเรียน ส่วนใหญ่มีความเข้าใจในการนำมาใช้ในชีวิต^{๑๓๐} มีความเข้าใจในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา น้อยไป ควรที่จะศึกษาให้ชัดเจนเพื่อที่จะนำมาบูรณาการในการดำเนินชีวิตประจำวัน^{๑๓๑} ปัญหาความเข้าใจในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ในการนำมาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตของนักเรียนได้เป็นอย่างดี^{๑๓๒}

ขาดทักษะในการสอนที่จะบูรณาการมาใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักธรรมของ ศีล สมาธิ ปัญญา ในด้านอาชีพ การงาน การปฏิบัติตนของผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต ที่นำมามาเป็นแบบอย่างในการสอนเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม และคุณค่าอย่างแท้จริง^{๑๓๓} ขาดการอธิบายให้มองเห็นคุณค่า และประโยชน์ของการนำหลักการศึกษา ศีล สมาธิ และการเจริญปัญญา ให้เห็นเป็นรูปธรรม^{๑๓๔} การสอนไม่ชักจูงใจผู้เรียน เพราะการสอนส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสอนแบบการอ่านหนังสือซึ่งทำให้เด็กนักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายไม่อยากเรียน^{๑๓๕} ขาดการเตรียมตัวในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จะต้องศึกษาเนื้อหาสาระในการสอนให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และสามารถที่จะนำเอาหลักวิชาชีพต่าง ๆ ที่เห็นในชีวิตประจำวันมาประยุกต์ให้เข้าด้วยกันได้^{๑๓๖} ขาดการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในปฏิบัติจริง ขาดการสร้างสรรค์สื่อที่เกี่ยวกับเรื่อง

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ จานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวีณโณ), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโท), เจ้าอาวาสวัดไทร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรบดินทร์ ธมฺมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิจิตร (วิรัชศักดิ์ ธมฺมธีโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นรชัย ธมฺมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิตฺติสาโร), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนตสีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

คุณธรรม เพราะพระผู้สอนขาดทักษะในการสร้างสื่อ^{๑๓๗} ไม่มีกิจกรรมอบรม เพราะเนื่องจากไม่มีการประสานงานพระผู้สอนกับทางโรงเรียนให้ร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมหรืออบรมเกี่ยวกับคุณธรรมสำหรับนักเรียน^{๑๓๘}

ขาดการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็ก โดยไม่มีการแจกรางวัลให้กับเด็กที่มีความประพฤติดีหรือปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างให้สำหรับกับนักเรียนคนอื่น ๆ ได้เห็น หรือการลงโทษสำหรับเด็กที่ประพฤติไม่ถูกต้อง เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้สำหรับเด็ก^{๑๓๙} ขาดการวางแผนการเรียนการสอนไม่มีขั้นตอนการวางแผนที่ดี ที่จะต้องสอน ทำให้ไม่สามารถสอนให้รู้และเข้าใจได้^{๑๔๐} ขาดการบูรณาการสื่อหรือกิจกรรมที่จะสอนให้มีความหลากหลายที่จะทำให้เด็กนักเรียนเกิดความสนใจหรือสนใจเด็กนักเรียนได้ จึงทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน^{๑๔๑} ขาดการฝึกฝนนักเรียนให้รู้จักการปฏิบัติตนในการรักษาศีล คือ อบรมกาย วาจา ใจ ให้เกิดการพัฒนาในทางปฏิบัติได้^{๑๔๒} ไม่รู้จักบูรณาการในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญาเพื่อให้เข้ากับการดำเนินชีวิตของนักเรียนให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ เพราะขาดการนำสื่อการสอนที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการสอนจึงสอนแค่ตามเนื้อหาในหนังสือเรียนเท่านั้น ไม่มีสิ่งแปลกใหม่ให้เด็กนักเรียนเกิดความสนใจ^{๑๔๓} ขาดการประยุกต์ให้เข้ากับสื่อต่าง ๆ หรือให้เข้ากับวิถีชีวิตของบุคคลที่เป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตให้เข้ากับการสอนในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญาได้ จึงทำให้เด็กนักเรียนไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้และทำความเข้าใจได้^{๑๔๔}

สรุปได้ว่า ปัญหาอุปสรรคในด้านวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน การพัฒนาสื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมยังไม่ทันสมัย ขาดความน่าสนใจ ขาดการบูรณาการสื่อการสอนอื่น ๆ เข้ามาร่วมในการช่วยสอน หรือประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาหลักของศีล สมาธิ และปัญญาได้ ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ ขาดความน่าสนใจในสื่อการสอน ทำให้ไม่ดึงดูดใจผู้เรียนได้ให้เกิดความสนใจอยากเรียนได้ ผู้สอนขาดการวางแผนการสอน ไม่มีการเตรียมตัวศึกษาเนื้อหาวิชาที่สอนให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ขาดการมีส่วนร่วมจากผู้เรียน ไม่มีกิจกรรมที่จะส่งเสริมความรู้ให้กับผู้เรียน

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโน, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร., เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทน์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นายวิระ อาจเอื้อม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นายศรัณย์ อัสตลพฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ นางสาวสุธี เทียมสมบัติ, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๔.๓ แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๓.๑ แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ควรเตรียมความพร้อมก่อนการสอน มีเทคนิคในการนำเสนอใหม่ ๆ ให้กับนักเรียน ควรพัฒนาศักยภาพด้านเทคนิคการเรียนการสอน การสร้างสื่อ การออกแบบการเรียนรู้ การบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ โดยลงมือปฏิบัติ การสร้างแรงจูงใจ มีการจัดอบรมประจำปี^{๑๔๕} ทุกปีก็มีการอบรมในการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมอยู่ทุกปี และปีนี้ก็มีการอบรมพระสอนศีลธรรมให้มาเป็นโค้ช^{๑๔๖} ควรจะมีการเตรียมความพร้อมก่อนการสอนมีเทคนิคใหม่ ๆ ในการนำเสนอ การสร้างแรงจูงใจ ควรพัฒนาศักยภาพด้านเทคนิคการสอน จัดการเรียนการสอน การสร้างสื่อ การออกแบบการเรียนรู้ การบูรณาการกิจกรรมเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ^{๑๔๗} ควรเตรียมความพร้อมในการสอนทุกครั้ง มีเทคนิคกิจกรรมนำเสนอสิ่งใหม่ ๆ มีการสร้างแรงจูงใจ เป็นขวัญกำลังใจให้กับผู้เรียน ทำให้นักเรียนมีความตั้งใจที่จะเรียน^{๑๔๘} ทุกปีมีการอบรมในการพัฒนาศักยภาพของครูพระสอนศีลธรรมอยู่ทุก ๆ ปี^{๑๔๙} ควรเตรียมความพร้อมก่อนการสอนมีเทคนิคในการนำเสนอใหม่ ๆ ควรพัฒนาศักยภาพด้านเทคนิคการสอนการเรียน การสร้างสื่อการออกแบบการเรียนรู้ การบูรณาการกิจกรรมเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ การสร้างแรงจูงใจ การจัดอบรมประจำปี^{๑๕๐}

ควรมีการจัดเตรียมตัวก่อนที่จะทำการสอนวางแผนการสอน และนำเทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ มาใช้ให้มากขึ้น และควรมีการสร้างบรรยากาศในการเรียนให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น^{๑๕๑} ควรใช้อุปกรณ์การเรียนการสอนให้เป็น และสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับเนื้อหาวิชาที่สอน เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน^{๑๕๒} ควรเน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และหลักการปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่ได้เรียนรู้ไปให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๑๕๓} ควรมีกิจกรรมใหม่ ๆ ที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้ง่ายและสามารถเข้าใจได้เลย โดยพระที่สอนอธิบาย

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ จานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิณโณ), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโท), เจ้าอาวาสวัดไทร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรบดินทร์ ธมฺมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิวัฒน์ (วิศักดิ์ ธมฺมธีโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธมฺมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณธาร (สายชล นิตฺติสาโร), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คุเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนฺตสีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที่, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เพิ่มเติมหลังจากทำกิจกรรมเสร็จให้นักเรียนเข้าใจและการนำไปใช้จริง^{๑๕๔} ควรปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่างในการวางตัวของพระผู้สอนด้วยอาการสำรวมให้เด็กนักเรียนเกิดความเลื่อมใส การพูดการสอนควรอยู่ในหลักของเนื้อหาวิชาที่เรียน^{๑๕๕} ควรมีการนำเด็กนักเรียนให้ฝึกสมาธิก่อนเรียนเพื่อเป็นการบริหารจัดการใจของนักเรียนให้เกิดความสงบของจิตใจก่อนที่จะเรียน เพื่อจะได้ให้เด็กนักเรียนมีสมาธิในการเรียนมากยิ่งขึ้น^{๑๕๖}

ควรมีการพัฒนาประสิทธิภาพในการสอนให้มากขึ้น โดยสอนให้รู้ ต้องทำหน้าที่สอนให้รู้เรื่องและเข้าใจได้จริง ๆ โดยต้องมีความรู้ในเชิงปริยัติเนื้อหาวิชาที่จะสอนจะต้องแน่น อย่าให้เด็กหัวเราะเยาะว่าพระสอนไม่รู้เรื่อง ไม่ทันสมัย^{๑๕๗} ควรมีการปฏิบัติตนให้นักเรียนดู ทำให้มองเห็นว่าสำรวม สงบเรียบร้อย ให้เหมาะสมตามสมณะสาธูป เพื่อเป็นตัวอย่างให้เด็กนักเรียนได้ดู และปฏิบัติตามได้^{๑๕๘} ควรพัฒนาทักษะความสามารถในการสอนของพระสอนศีลธรรมให้เกิดความชำนาญมากขึ้น ในการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยมาช่วยในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา^{๑๕๙} ควรมีการบริหารเวลาให้เหมาะสม เพราะคาบเรียนปกติมีเวลาน้อย จะต้องหาเทคนิคและวิธีการสอนที่จะต้องอยู่ในเวลาที่จำกัดและทำให้เด็กนักเรียนสามารถรู้และเข้าใจได้ง่าย^{๑๖๐} ควรมีการจัดกิจกรรมให้เด็กนักเรียนได้มีการไปปฏิบัติที่วัดบ้าง เพื่อให้เด็กเกิดการปลูกฝังในการเข้าวัดบวชและจะได้เกิดความคุ้นเคย ทำให้เด็กนักเรียนได้มีส่วนร่วมกับการกิจกรรมมากยิ่งขึ้น^{๑๖๑} ควรมีการจัดกิจกรรมที่เสริมการสอน เช่น การเข้าค่ายอบรมพุทธบุตร การร่วมพิธีกรรมทางศาสนา การจัดการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ เป็นต้น^{๑๖๒}

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระสอนศีลธรรมควรจะต้องมีการพัฒนาทักษะและวิธีการสอนให้มากขึ้น เพื่อจะได้นำสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยมาช่วยในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยจะต้องสอนให้รู้และเข้าใจจริง ๆ สอนให้รู้เรื่อง และจะต้องปฏิบัติตนในการสอนให้อยู่ในอาการสำรวมสงบเรียบร้อย และจะต้องใช้คำที่ไพเราะสภาพให้เหมาะสมกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และสื่อที่ใช้ควรจะต้องเป็นสื่อที่เข้าใจง่ายเพื่อดึงดูดความสนใจในเนื้อหาวิชาที่เรียนและควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโธ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร., เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทร์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ นายวิระ อาจเอื้อม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นายศรัณย์ อัสตพฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นางสุธี เทียมสมบัติ, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๔.๓.๒ แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ ในด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ

ควรเป็นผู้นำโดยนำนักเรียนทำให้เกิดความศรัทธายอมรับ และเห็นถึงประโยชน์ในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เป็นสิ่งที่นักเรียนปฏิบัติได้ทุกวัน ผสมผสานกับการเรียนได้ พิธีทางศาสนา คือ เน้นในด้านการลงมือปฏิบัติ ปฏิบัติจริง เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจในทางศาสนา และเรียนรู้ด้วยความสุข^{๑๖๓} ควรจะมีเวลาให้กับนักเรียนมากกว่าที่กำหนด เพราะทางโรงเรียนเน้นวิชาการ ก็อยากให้นักเรียนมีเวลาเข้าวัดทำกิจกรรมมากกว่า ๑ คาบ^{๑๖๔} ควรที่จะนำนักเรียนให้เกิดความศรัทธายอมรับมองเห็นถึงประโยชน์ในการฝึกสมาธิ บริหารจิตเจริญปัญญาอย่างถูกต้อง พิธีทางศาสนาควรเน้นในด้านการลงมือปฏิบัติ ปฏิบัติแบบจริงจัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการฝึกปฏิบัติ^{๑๖๕} ควรจะมีเวลาให้กับนักเรียนให้มากกว่าที่ทางโรงเรียนกำหนด ควรที่จะให้นักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ บริหารจิต เจริญปัญญาเป็นประจำ^{๑๖๖} ควรเป็นผู้นำนักเรียนทำให้เกิดศรัทธายอมรับ และเห็นถึงประโยชน์ในการทำกิจกรรมนั้น เป็นสิ่งที่นักเรียนพึงปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรประจำวัน แล้วนำมาผสมผสานกับการเรียน พิธีทางศาสนาเน้นในด้านการลงมือปฏิบัติให้เห็น ปฏิบัติจริง เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจในทางพระพุทธศาสนาดีขึ้น และเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข^{๑๖๗}

ควรเป็นผู้นำโดยนักเรียนต้องให้เกิดความศรัทธาและเห็นประโยชน์ในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เป็นสิ่งที่นักเรียนทำได้ทุกวันและผสมผสานกับการเรียนได้ พิธีทางศาสนา คือ เน้นในด้านการลงมือทำ ทำจริง เพื่อเกิดความเข้าใจ^{๑๖๘} ควรจัดให้มีการอบรมพัฒนาทักษะของผู้สอน หรือจัดให้มีการประเมินผลการสอนของพระสอนศีลธรรม เพื่อเป็นการคัดกรองผู้ที่ทำหน้าที่สอนว่าเหมาะสมกับวิชาที่จะสอน^{๑๖๙} ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการฝึกเทคนิควิธีการสอนที่สามารถดึงดูดใจนักเรียนให้เกิดความสนใจในเนื้อหาการเรียน^{๑๗๐} จัดให้มีการอบรมพัฒนาทักษะพระสอนศีลธรรมให้มากขึ้น เนื่องจากการฝึกอบรมแต่ละครั้งมีการอบรมจริง แต่ผู้เข้าอบรมเองไม่ได้สนใจที่จะอบรม^{๑๗๑} ควรมีการจัดให้พระสอนศีลธรรมในส่วนกลางเข้ามาประเมินผลการสอนของพระสอน

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ ชานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิณโณ), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโท), เจ้าอาวาสวัดไทร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรบดินทร์ ธมฺมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิวัฒน์ (วิศักดิ์ ธมฺมธีโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธมฺมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาร (สายชล นิติสาโร), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนตสีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที่, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ศีลธรรมในแต่ละที่เพื่อจะได้ทราบสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน^{๑๗๒} ควรมีการเลือกเนื้อหาการสอนที่ทำให้ถูกต้อง ถูกทาง เพราะว่าเนื้อหาที่พระสอนอยู่มีความซับซ้อนกับเนื้อหาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของแต่ละชั้น เนื่องจากปัจจุบันได้มีการบังคับให้เด็กนักเรียนสอบธรรมศึกษา^{๑๗๓} ควรมีการวางแผนการสอนก่อนการสอน และดำเนินการตามแผนการสอนให้เป็นขั้นตอนไปและแต่ละชั้น และควรมีการประเมินผลการสอนด้วยตนเองอยู่เสมอ^{๑๗๔}

ควรมีการพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของผู้สอน ให้มีการเตรียมตัวเตรียมใจและมีจิตอาสาให้มากกว่าเดิม เพื่อทำให้การสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๑๗๕} ควรมีการสอบคัดกรองความรู้ความสามารถของพระสอนศีลธรรมให้มากกว่านี้ เพราะมีความรู้ทางธรรมแต่ไม่มีความรู้ในทักษะการสอน ไม่มีความรู้ในการใช้เครื่องมือ หรือการสื่อสารที่ทันสมัยในการสอน^{๑๗๖} ควรจัดให้มีการสอบวัดความรู้ของพระสอนศีลธรรมในแต่ละปีด้วย เพื่อจะได้มีความตื่นตัวในการสอนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรมีการสอบวัดทักษะการสอนเพิ่มขึ้นด้วย^{๑๗๗} ควรมีการฝึกฝนและมีการปฏิบัติให้มากกว่านี้เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานของความเข้าใจของผู้สอนเอง และจะได้สามารถอธิบายให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ และควรมีการฝึกเทคนิคและวิธีการสอนต่าง ๆ ที่สามารถเข้ากับเด็กที่สอนได้ตามจริตและลักษณะนิสัยของเด็ก^{๑๗๘} ควรมีการจัดกิจกรรมให้เด็กมีส่วนร่วมในการปฏิบัติให้มากกว่านี้ เพื่อเป็นการฝึกฝนอบรมไปในตัว อย่างน้อยอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง เพื่อให้เด็กสามารถซึมซับความรู้สึกลึกให้เกิดความคุ้นเคย^{๑๗๙} ควรมีการฝึกฝนเด็กนักเรียนให้ปลูกฝังการปฏิบัติจากระดับง่าย ๆ ให้รู้เป็นพื้นฐานก่อน และฝึกให้ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ ให้เกิดความคุ้นเคยสามารถที่จะนำไปฝึกปฏิบัติได้เองที่บ้าน^{๑๘๐}

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที ในด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่อการฝึกสมาธิ ผู้สอนควรมีการพัฒนาทักษะการสอน และมีการเตรียมตัวก่อนสอน วางแผนการสอนและดำเนินการสอนตามแผน ควรจัดกิจกรรมให้เด็กมีการฝึกปฏิบัติอยู่เรื่อย ๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและซึมซับให้สามารถนำไปปฏิบัติกันเองได้ในชีวิตประจำวันและผู้สอนเป็นที่ปรึกษาในการฝึกฝนของเด็กแต่ละคน

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโธ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร., เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทร์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ นายวิระ อาจเอื้อม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ นายศรัณย์ อัสตลพฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ นางสุธิ์ เทียมสมบัติ, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๔.๓.๓ แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ ในด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน

ควรมีการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพให้พระสอนศีลธรรมได้รับการศึกษาการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ จากประสบการณ์จริง และนำกลับมาให้ความรู้กับนักเรียน^{๑๘๑} ควรมีการทบทวนวิชาธรรมอยู่เสมอ หาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ เพื่อไม่ให้เบื่อหน่าย ทำให้นักเรียนเข้าใจง่าย สร้างแรงจูงใจในการเรียน^{๑๘๒} ควรมีการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพให้พระสอนศีลธรรมได้มีการศึกษาการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ จากประสบการณ์จริง มีการทบทวนอยู่เสมอ หาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ เพื่อไม่ให้เบื่อหน่าย สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจง่าย สร้างแรงจูงใจในการเรียน^{๑๘๓} ควรมีการทบทวนอยู่เสมอ หาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ เพื่อไม่ให้เบื่อหน่าย สามารถทำให้นักเรียนมีความรู้เข้าใจง่าย มีการสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน^{๑๘๔} ควรมีการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพให้พระสอนศีลธรรมได้รับการศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ จากประสบการณ์จริง เพื่อที่จะนำกลับมาถ่ายทอดความรู้สู่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง^{๑๘๕} ควรมีการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพให้พระสอนศีลธรรมได้รับการศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ จากประสบการณ์จริง และนำกลับมาให้ความรู้กับนักเรียน^{๑๘๖}

ผู้สอนควรพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในวิธีการสอนที่ทันสมัย สามารถใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ช่วยในการสอนได้ สามารถจัดทำเอกสารการสอน วางแผนการสอนได้^{๑๘๗} ควรมีการฝึกฝนเทคนิคและวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ที่สามารถดึงดูดความสนใจนักเรียนให้เกิดความสนใจและมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ให้กับเด็กนักเรียนควบคู่การสอน^{๑๘๘} จัดให้มีการอบรมพัฒนาทักษะการสอนแก่พระสอนศีลธรรมให้มากขึ้น ให้มีการฝึกหัดฝึกฝนวิธีการสอนที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียน^{๑๘๙} พระผู้ทำการสอนควรมีการเตรียมตัวก่อนการสอน วางแผนการสอนในรายวิชาให้มากขึ้น และควรปรับตัวให้สามารถเข้ากับเด็กที่สอนได้^{๑๙๐} ควรมีการพัฒนาความรู้ในการจัดทำเอกสารการสอนให้เกิดความชำนาญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากพระสอนศีลธรรมหลาย ๆ รูป ยังขาดทักษะการทำงานจัดทำเอกสารการสอนอยู่มาก ทำให้การสอนจึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร^{๑๙๑} ผู้สอนควรมีการพัฒนา

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ จานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิณโณ), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, เจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโท), เจ้าอาวาสวัดไพร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรบดินทร์ ธรรมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิวัฒน์ (วิศักดิ์ ธรรมธีโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธรรมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิตสโร), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๕๖๑.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนตสีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที่, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ทักษะในการการสอนให้มากขึ้น โดยมีการนำสื่อการสอนในรูปแบบใหม่ เข้ามาช่วยในการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจให้กับนักเรียนอยากเรียนวิชาธรรมศึกษามากขึ้น^{๑๙๒} ควรมีการสอนที่เน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวิชาธรรมศึกษาให้มากขึ้น โดยนำประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนวิชาธรรมศึกษามาช่วยเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น^{๑๙๓}

ควรมีการนำฝึกสมาธิก่อนเรียนในเบื้องต้นเพื่อฝึกจิตให้มีสมาธิมากขึ้นจะทำให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้แล้วเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น^{๑๙๔} ควรสอนให้มีความรู้จริง โดยการสอนให้เข้าใจในหลักธรรมต่าง ๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และทำให้เกิดความคุ้นเคย^{๑๙๕} ขาดหนังสือเรียนวิชาธรรมศึกษาจำนวนไม่พอกับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจึงต้องจัดทำเอกสารการสอนในรายวิชานั้นเข้ามาสอนเอง ซึ่งต้องใช้ความรู้ความสามารถในการจัดทำเอกสารด้วย^{๑๙๖} เพิ่มประสิทธิภาพของผู้สอนให้มากขึ้นโดยการเข้ารับการอบรมและศึกษาเพิ่มเติมทักษะการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ให้มากขึ้นเพื่อจะมาบูรณาการในการสอนวิชาธรรมศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอน^{๑๙๗} ควรจัดให้มีเวลาในการสอนวิชาธรรมศึกษาให้มากขึ้นเพื่อที่พระที่ทำหน้าที่สอนจะได้มีเวลาในการอธิบายให้นักเรียนได้เข้าใจเนื้อหาในการสอน และควรมีการจัดสถานที่หรือห้องเรียนให้เหมาะสมเข้ากับบรรยากาศในการสอนด้วย รวมทั้งสภาพแวดล้อมของห้องเรียนให้มีความเหมาะสมกับวิชาที่เรียน^{๑๙๘}

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที ในด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน ผู้สอนควรมีการพัฒนาศักยภาพในการสอนให้มากขึ้น โดยมีการเตรียมตัวก่อนการสอน มีการจัดเตรียมเอกสารการสอน การวางแผนการสอน ให้มีความเหมาะสม ควรหมั่นฝึกฝนอบรมเทคนิคและวิธีการสอน สื่อในการสอนรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน และควรมีการเพิ่มเวลาในการสอนให้มากขึ้นเพื่อผู้สอนจะได้มีเวลาอธิบายเนื้อหาในการสอนให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ เพราะระดับความรู้ความสนใจของเด็กนักเรียนแต่ละคนก็แตกต่างกัน รวมทั้งสภาพแวดล้อมของห้องเรียนควรจัดให้เอื้อประโยชน์ต่อการสอนวิชาธรรมศึกษาด้วย

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปรางโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทน์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ นายวิระ อาจเอื้อม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ นายศรัณย์ อัสตลพฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ นางสาวสุธี เทียมสมบัติ, ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๔.๓.๔ แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน

ควรมีการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับกิจวัตรประจำวันของนักเรียน โดยจัดกิจกรรมแบบที่หลากหลาย และมีสื่อสร้างสรรค์ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจง่าย และเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ให้เห็นความสำคัญของการรักษาศีล การนั่งภาวนาสมาธิ และเจริญปัญญา ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน^{๑๙๙} โดยจัดกิจกรรมแบบหลากหลาย มีสื่อสร้างสรรค์ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจง่าย และเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ไม่ควรจัดการเรียนแบบท่องจำ และทำให้เห็นความสำคัญของการรักษาศีล มีสมาธิ เจริญปัญญา มีสติ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน^{๒๐๐} ควรมีการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับกิจวัตรประจำวันของผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมแบบหลากหลายมีสื่อสร้างสรรค์ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจง่าย และเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ไม่ควรจัดการเรียนการสอนแบบท่องจำ และทำให้เห็นถึงความสำคัญของการรักษาศีล สมาธิ ปัญญา มีประโยชน์ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน^{๒๐๑} ควรมีการศึกษาระบบชาติความเป็นจริงของนักเรียนว่ามีนิสัยอย่างไร มีปัญหาอะไรหรือไม่ ทำให้นักเรียนรู้สึกเป็นกันเอง หาเทคนิคใหม่ ๆ มานำเสนอ สอนให้ใกล้ตัว ให้เห็นความสำคัญของ ศีล สมาธิ ปัญญา มีประโยชน์อย่างไร กับนักเรียน ปฏิบัติแล้วจะมีผลตามมาอย่างไร เป็นการโน้มน้าวให้เห็นประโยชน์ของศีล สมาธิ และปัญญา ให้ชัดเจน^{๒๐๒}

ควรมีการเรียนการสอนแบบบูรณาการให้เข้ากับกิจวัตรประจำวันของนักเรียน โดยจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบต่าง ๆ และมีสื่อสร้างสรรค์ เพื่อให้นักเรียนไม่เบื่อ เข้าใจง่าย และเรียนรู้ อย่างมีความสุข ทำให้เห็นความสำคัญของการรักษาศีล นั่งสมาธิ และเจริญปัญญา ในการดำรงชีวิตของนักเรียน^{๒๐๓} ควรมีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับกิจวัตรประจำวันของนักเรียนโดยจัดกิจกรรมแบบที่หลากหลาย และมีสื่อสร้างสรรค์ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจง่าย และเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ให้เห็นความสำคัญของการรักษาศีล การนั่งภาวนาสมาธิ และการเจริญสติปัญญา ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน^{๒๐๔} ควรมีการจัดสื่อการสอนที่ทันสมัยให้มีความหลากหลาย เข้ามาบูรณาการในการสอนให้มากขึ้น เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย^{๒๐๕} ควรมีการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ให้มากขึ้นโดยการมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ จานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวีณโณ), เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโท), เจ้าอาวาสวัดไทร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรปดินทร์ ธมมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิจิตร (วิรัชศักดิ์ ธมมธีโร), เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธมมวโร), เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิติสโร), เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

คิดเห็น หรือร่วมปฏิบัติด้วยกัน^{๒๐๖} ควรมีการจัดหาสื่อคุณธรรมที่สามารถนำความรู้ในเนื้อหาที่สอนใน ศิล สมาธิ ปัญญา เข้ามาบูรณาการในการสอนให้มากขึ้น^{๒๐๗} แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมที่จะทำให้ ผู้เรียนเกิดความสนใจและคิดตามได้ และสามารถเรียนรู้และสามารถเข้าใจด้วยตนเองได้^{๒๐๘} ผู้สอนทำ หน้าที่สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนการสอนใน ศิล สมาธิ ปัญญา ให้มากขึ้น จะต้องมีการเตรียมตัวก่อนการสอนทุกครั้ง^{๒๐๙}

ผู้สอนควรมีการวางแผนการสอน สร้างสื่อการสอน และจัดเตรียมเอกสารการสอนใน เนื้อหาวิชาที่สอนก่อนการสอนเพื่อเป็นการกำหนดระยะเวลาในการสอนได้ให้เป็นระบบ และควรให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมให้มากขึ้น^{๒๑๐} จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้เข้ากับเนื้อหาการสอน โดยบูรณาการให้ สามารถเข้ามาช่วยในการอธิบายเนื้อหาของการสอนได้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ตามได้^{๒๑๑} ควรมี การประสานงานกับทางโรงเรียนเพื่อจัดกิจกรรมอบรมในการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการ ปฏิบัติในหลักของ ศิล สมาธิ ปัญญา^{๒๑๒} ควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของ ศิล สมาธิ ปัญญา และคุณประโยชน์ที่ได้รับจากการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ โดยการให้จัดทำรายงาน เป็นกลุ่มในชั้นเรียน หรือจัดฟิวเจอร์บอร์ดโดยการทำงานกลุ่มค้นหาข้อมูลและลงมือปฏิบัติกิจกรรม ร่วมกันและนำผลงานมาลงติดป้าย^{๒๑๓} ควรมีการจัดกิจกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยให้เน้น หลักของ ศิล สมาธิ ปัญญา และทำเป็นแบบป้ายประกาศของงานกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับ ผู้เรียน^{๒๑๔} สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนโดยผู้สอนเขียนแผนผังการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนและให้ ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้ตามแผนผังการเรียนรู้ที่จัดไว้ โดยจัดให้เป็นกลุ่มร่วมกันก่อน ให้ได้ ร่วมกันทำกิจกรรม^{๒๑๕} ผู้สอนควรมีการเตรียมตัวในการสอนให้มากขึ้นศึกษาเนื้อหาในการสอนให้ เข้าใจ จัดเตรียมสื่อการสอนที่เข้ากับเนื้อหาของการสอน จัดทำเอกสารการสอนเพิ่มเติมจากเนื้อหาที่ สอน เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ให้กับผู้เรียน และทำให้เกิดการพัฒนาความรู้ของผู้เรียนได้

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๗} สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนตสีโล, ดร., เจ้าคณะตำบลบางคนที่, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโธ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร., เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที่, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๑} สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๒} สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทร์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๓} สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร, ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๔} สัมภาษณ์ นายวิเชร อาจเอื้อม, ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๕} สัมภาษณ์ นายศรัณย์ อัสตถพฤกษ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ผู้สอนควรมีการพัฒนาในการสอนโดยการเตรียมตัวก่อนการสอนให้มากขึ้น จัดสื่อการสอนให้หลากหลายให้เข้ากับนักเรียนและเข้ากับเนื้อหาในการสอนด้วย ควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ให้มากขึ้น โดยการเขียนแผนผังพัฒนาความรู้ของผู้เรียนให้เป็นขั้นตอนและฝึกฝนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นให้มาก โดยมีการมอบหมายให้ทำงานเป็นกลุ่มร่วมกันคิดร่วมกันปฏิบัติงานโดยเน้นหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ในการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งทำให้เห็นคุณและประโยชน์ในการลงมือปฏิบัติจริง

๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ในภาพที่ ๔.๑ แสดงให้เห็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ใน ๔ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สภาพปัญหา ได้แก่ ขาดการบูรณาการสื่อการสอนให้เข้ากับเนื้อหาที่สอน พระผู้ทำการสอนขาดเทคนิคและวิธีการสอนที่ดึงดูดความสนใจนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ค่อยสนใจที่จะเรียน และวิชาที่นักเรียนจะต้องเรียนมีหลายวิชาจึงทำให้เกิดความสนใจในวิชาพระพุทธศาสนาน้อยลงไป และวิชาพระพุทธศาสนาไม่มีระดับเกรด มีเพียงแค่วัดว่าผ่านหรือไม่ผ่านเท่านั้น

แนวทางการพัฒนา ได้แก่ ควรจัดการสอนบูรณาการให้เข้ากับเนื้อหาในการสอน พระสอนศีลธรรมควรจะต้องมีการพัฒนาทักษะและวิธีการสอนให้มากขึ้น เพื่อจะได้นำสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยมาช่วยในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยจะต้องสอนให้รู้และเข้าใจจริง ๆ สอนให้รู้เรื่อง และจะต้องปฏิบัติตนในการสอนให้อยู่ในอาการสำรวมสงบเรียบร้อย และจะต้องใช้คำที่ไพเราะสภาพให้เหมาะสมกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และสื่อที่ใช้ควรจะต้องเป็นสื่อที่เข้าใจง่ายเพื่อดึงดูดความสนใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน และควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

๒. ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ

สภาพปัญหา ได้แก่ พระสอนศีลธรรมขาดทักษะความรู้ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็กนักเรียน บรรยากาศในการปฏิบัติไม่มีความพร้อม เพราะทางโรงเรียนไม่มีการจัดห้องให้มีการปฏิบัติหรือห้องที่มีไว้เฉพาะการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา มีเสียงรบกวนสมาธิในการเรียนทำให้เกิดความสนใจน้อยลง ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอนที่สามารถจูงใจเด็กได้ และขาดการทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชาสอนทำให้เด็กเกิดความไม่เข้าใจและเบื่อหน่าย

แนวทางการพัฒนา ได้แก่ ผู้สอนควรมีการพัฒนาทักษะการสอน และมีการเตรียมตัวก่อนสอน วางแผนการสอนและดำเนินการสอนตามแผน ควรจัดกิจกรรมให้เด็กมีการฝึกปฏิบัติอยู่เรื่อย ๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและซึมซับให้สามารถนำไปปฏิบัติกันเองได้ในชีวิตประจำวันและผู้สอนเป็นที่ปรึกษาในการฝึกฝนของเด็กแต่ละคน

๓. ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน

สภาพปัญหา ได้แก่ จำกัดด้านระยะเวลาในการเรียนส่วนใหญ่ทางโรงเรียนจะจัดให้พระเข้าไปสอนเพียงอาทิตย์ละ ๑ คาบเท่านั้น พระที่ทำการสอนไม่สามารถจะอธิบายในเนื้อหาวิชาที่สอนได้เต็มที่ ขาดทักษะการใช้งานอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ช่วยในการสอน จัดทำเอกสารไม่ค่อยเป็นพิมพ์งาน ไม่ค่อยเป็น ไม่มีการวางแผนการสอนในรายวิชาที่สอน ขาดหนังสือเรียนในวิชาธรรมศึกษา ซึ่งแบบเรียนมีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ขาดเทคนิคและวิธีการสอนที่การชักจูงใจให้เด็กนักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน

แนวทางการพัฒนา ได้แก่ ผู้สอนควรมีการพัฒนาศักยภาพในการสอนให้มากขึ้น โดยมีการเตรียมตัวก่อนการสอน มีการจัดเตรียมเอกสารการสอน การวางแผนการสอน ให้มีความเหมาะสม ควรหมั่นฝึกฝนอบรมเทคนิคและวิธีการสอน สื่อในการสอนรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการสอน เพื่อ

ดึงดูดความสนใจของนักเรียน และควมมีการเพิ่มเวลาในการสอนให้มากขึ้นเพื่อผู้สอนจะได้มีเวลาอธิบายเนื้อหาในการสอนให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ เพราะระดับความรู้ความสนใจของเด็กนักเรียนแต่ละคนก็แตกต่างกัน รวมทั้งสภาพแวดล้อมของห้องเรียนควรจัดให้อุปประโยชน์ต่อการสอนวิชาธรรมศึกษาด้วย

๔. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน

สภาพปัญหา ได้แก่ การพัฒนาสื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมยังไม่ทันสมัย ขาดความน่าสนใจ ขาดการบูรณาการสื่อการสอนอื่น ๆ เข้ามาร่วมในการช่วยสอน หรือประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาหลักของศีล สมาธิ และปัญญาได้ ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ ขาดความน่าสนใจในสื่อการสอน ทำให้ไม่ดึงดูดใจผู้เรียนได้ให้เกิดความสนใจอยากเรียนได้ ผู้สอนขาดการวางแผนการสอน ไม่มีการเตรียมตัวศึกษาเนื้อหาวิชาที่สอนให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ขาดการมีส่วนร่วมจากผู้เรียน ไม่มีกิจกรรมที่จะส่งเสริมความรู้ให้กับผู้เรียน

แนวทางการพัฒนา ได้แก่ ผู้สอนควรมีการพัฒนาในการสอนโดยการเตรียมตัวก่อนการสอนให้มากขึ้น จัดสื่อการสอนให้หลากหลายให้เข้ากับผู้เรียนและเข้ากับเนื้อหาในการสอนด้วย ควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ให้มากขึ้น โดยการเขียนแผนผังพัฒนาความรู้ของผู้เรียนให้เป็นขั้นตอนและฝึกฝนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นให้มาก โดยมีการมอบหมายให้ทำงานเป็นกลุ่มร่วมกันคิดร่วมกันปฏิบัติงานโดยเน้นหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ในการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งทำให้เห็นคุณและประโยชน์ในการลงมือปฏิบัติจริง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม และเพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method Research) ได้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑๘ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาเชิงพรรณนาความ ผลจากการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม” สรุปตามประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ขาดการบูรณาการสื่อการสอนให้เข้ากับเนื้อหาที่สอน พระผู้ทำการสอนขาดเทคนิคและวิธีการสอนที่ดึงดูดความสนใจนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ค่อยสนใจที่จะเรียน และวิชาที่นักเรียนจะต้องเรียนมีหลายวิชา จึงทำให้เกิดความสนใจในวิชาพระพุทธศาสนาน้อยลงไป และวิชาพระพุทธศาสนาไม่มีระดับเกรด มีเพียงแค่วัดว่าผ่านหรือไม่ผ่านเท่านั้น

แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ควรจัดการสอนบูรณาการให้เข้ากับเนื้อหาในการสอน พระสอนศีลธรรมควรจะต้องมีการพัฒนาทักษะ

และวิธีการสอนให้มากขึ้น เพื่อจะได้นำสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยมาช่วยในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยจะต้องสอนให้รู้และเข้าใจจริง ๆ สอนให้รู้เรื่อง และจะต้องปฏิบัติตนในการสอนให้อยู่ในอาการ สำรวมสงบเรียบร้อย และจะต้องใช้คำที่ไพเราะสภาพให้เหมาะสมกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และสื่อที่ใช้ควรจะต้องเป็นสื่อที่เข้าใจง่ายเพื่อดึงดูดความสนใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน และควรเปิด โอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

๕.๑.๒ ปัญหาและอุปสรรค แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ

ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมขาดทักษะ ความรู้ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็กนักเรียน บรรยายภาคในการปฏิบัติไม่มีความพร้อม เพราะทางโรงเรียนไม่มีการจัดห้องให้มีการปฏิบัติหรือห้องที่มีไว้เฉพาะการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา มีเสียงรบกวนสมาธิในการเรียนทำให้เกิดความสนใจน้อยลง ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการ สอนที่สามารถจูงใจเด็กได้ และขาดการทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชาสอนทำให้เด็กเกิดความไม่เข้าใจและ เบื่อหน่าย

แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ได้แก่ ผู้สอนควรมีการพัฒนาทักษะการ สอน และมีการเตรียมตัวก่อนสอน วางแผนการสอนและดำเนินการสอนตามแผน ควรจัดกิจกรรมให้ เด็กมีการฝึกปฏิบัติอยู่เรื่อย ๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและซึมซับให้สามารถนำไปปฏิบัติกันเองได้ใน ชีวิตประจำวันและผู้สอนเป็นที่ปรึกษาในการฝึกฝนของเด็กแต่ละคน

๕.๑.๓ ปัญหาและอุปสรรค แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน

ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน ได้แก่ จำกัดด้าน ระยะเวลาในการเรียนส่วนใหญ่ทางโรงเรียนจะจัดให้พระเข้าไปสอนเพียงอาทิตย์ละ ๑ คาบเท่านั้น พระที่ทำการสอนไม่สามารถจะอธิบายในเนื้อหาวิชาที่สอนได้เต็มที่ ขาดทักษะการใช้งานอุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ช่วยในการสอน จัดทำเอกสารไม่ค่อยเป็นพิมพ์งานไม่ค่อยเป็น ไม่มีการวางแผนการสอน ในรายวิชาที่สอน ขาดหนังสือเรียนในวิชาธรรมศึกษา ซึ่งแบบเรียนมีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวน นักเรียน ขาดเทคนิคและวิธีการสอนที่การชักจูงใจให้เด็กนักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน ได้แก่ ผู้สอนควรมีการ พัฒนาศักยภาพในการสอนให้มากขึ้น โดยมีการเตรียมตัวก่อนการสอน มีการจัดเตรียมเอกสารการ สอน การวางแผนการสอน ให้มีความเหมาะสม ควรหมั่นฝึกฝนอบรมเทคนิคและวิธีการสอน สื่อใน การสอนรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการสอน เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน และควรมีการเพิ่ม ระยะเวลาในการสอนให้มากขึ้นเพื่อผู้สอนจะได้มีเวลาอธิบายเนื้อหาในการสอนให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ

ได้ เพราะระดับความรู้ความสนใจของเด็กนักเรียนแต่ละคนก็แตกต่างกัน รวมทั้งสภาพแวดล้อมของห้องเรียนควรจัดให้เอื้อประโยชน์ต่อการสอนวิชาธรรมศึกษาด้วย

๕.๑.๔ ปัญหาและอุปสรรค แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน

ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ได้แก่ การพัฒนาสื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมยังไม่ทันสมัย ขาดความน่าสนใจ ขาดการบูรณาการสื่อการสอนอื่น ๆ เข้ามาร่วมในการช่วยสอน หรือประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาหลักของศีล สมาธิ และปัญญาได้ ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ ขาดความน่าสนใจในสื่อการสอน ทำให้ไม่ดึงดูดใจผู้เรียนได้ให้เกิดความสนใจอยากเรียนได้ ผู้สอนขาดการวางแผนการสอน ไม่มีการเตรียมตัวศึกษาเนื้อหาวิชาที่สอนให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ขาดการมีส่วนร่วมจากผู้เรียน ไม่มีกิจกรรมที่จะส่งเสริมความรู้ให้กับผู้เรียน

แนวทางพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ได้แก่ ผู้สอนควรมีการพัฒนาในการสอนโดยการเตรียมตัวก่อนการสอนให้มากขึ้น จัดสื่อการสอนให้หลากหลายให้เข้ากับผู้เรียนและเข้ากับเนื้อหาในการสอนด้วย ควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ให้มากขึ้น โดยการเขียนแผนผังพัฒนาความรู้ของผู้เรียนให้เป็นขั้นตอนและฝึกฝนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นให้มากขึ้น โดยมีการมอบหมายให้ทำงานเป็นกลุ่มร่วมกันคิดร่วมกันปฏิบัติงานโดยเน้นหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ในการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งทำให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการลงมือปฏิบัติจริง

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” มีข้อค้นพบที่สำคัญ จึงนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มี ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒) ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ (๓) ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน (๔) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ได้ดังนี้

๑. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระสอนศีลธรรมที่สอนก็จะสอนตามเนื้อหาของหลักสูตรเป็นหลัก ซึ่งในเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้จะมีตัวชี้วัดซึ่งเมื่อทำการสอนไปแล้ว และมีการปฏิบัติกิจกรรมในเนื้อหาวิชาก็จะสามารถวัดได้ว่าเด็กนักเรียน

สามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจได้ในระดับใด ซึ่งขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ **พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตมตา)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี” ผลการศึกษาพบว่า (๑) ระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดย อันดับแรก ได้แก่ ด้านวิธีการสอน รองลงมา ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนและการใช้อุปกรณ์การสอน ตามลำดับ (๒) ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่านักเรียนที่มีอายุและระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา แตกต่างกันส่วนนักเรียนที่มีเพศและสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ไม่แตกต่างกัน (๓) ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกดังนี้ ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ อุปกรณ์การสอนมีน้อยเกินไป สื่อชำรุดใช้การไม่ได้และหนังสือเรียนได้ล่าช้า ข้อเสนอแนะ ได้แก่ จัดให้มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนให้ครบถ้วนซ่อมแซมสื่อต่าง ๆ ให้พร้อมต่อการใช้งานและจัดให้มีเอกสารทดแทนหนังสือเรียน ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ บรรยากาศในห้องไม่น่าเรียน มีเสียงและกลิ่นไม่พึงประสงค์รบกวน อากาศในห้องเรียนร้อนหรือเย็นเกินไป ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีกิจกรรมนันทนาการเพิ่มขึ้น พาไปทัศนศึกษาดูงาน จัดให้สถานที่เรียนให้มีบรรยากาศดี ด้านวิธีการสอน ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ เนื้อหาของวิชาเข้าใจยาก บางครั้งต้องเร่งรีบสอน พระอาจารย์มีน้ำเสียงเบาและพูดเร็วเกินไป มีคาบเรียนน้อยเกินไปในแต่ละสัปดาห์ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรใช้สื่อการสอนที่เข้าใจง่ายขึ้น ใช้ไมโครโฟนขณะสอน ควรหาสื่อการสอนที่น่าสนใจมาเพิ่มและควรเพิ่มคาบเรียนในแต่ละสัปดาห์หรือเพิ่มเวลาสอนให้มากขึ้นด้วย^๑

๒. ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ

ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ต้องสอนให้เกิดการเรียนรู้ในระดับง่าย ๆ และพัฒนาขึ้นในระดับที่สูงขึ้น โดยการหมั่นฝึกฝนให้ปฏิบัติบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความเคยชินเป็นการปลูกฝังให้เฝ้ามองเห็นคุณค่าประโยชน์ และความสำคัญที่ได้จากการปฏิบัติจริง จัดกิจกรรมที่ได้ฝึกฝนบ่อย ๆ โดยเป็นผู้ที่คอยแนะนำไปเรื่อย ๆ ก่อนจนสามารถพัฒนาได้ดีแล้วให้ไปทดลองปฏิบัติกันเอง และเป็นที่ปรึกษาที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ **พระครูภาวนาปัญญาคุณ (สมพงษ์ สุปญฺโณ)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การ

---

^๑พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตมตา), “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

พัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า (๑) หลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทมี ๓ ระดับ คือ หลักการพัฒนาจริยธรรมระดับต้นเป็นลักษณะ ที่ต้องละเว้นการประพฤตชั่วทางกายวาจา เรียกว่า เบญจศีล ศีล ๕ ซึ่งเป็นพื้นฐานของศีลทั้งปวง หลักการพัฒนาจริยธรรมระดับกลาง เป็นหลักคำสอนที่ควรประพฤติปฏิบัติ ให้กระทำดีเพราะมีเหตุมีผลในตัวเอง เป็นหลักปฏิบัติที่สูงกว่าหลักจริยศาสตร์ขั้นต้นซึ่ง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ หลักการพัฒนาจริยธรรมระดับสูง เป็นหลักและวิธีการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุความสิ้นทุกข์ อันเป็นจุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนาเถรวาท ผู้ปฏิบัติจะต้องอาศัยสติปัญญา และความมานะพยายามอย่าง แกร่งกล้าจึงจะสำเร็จตามปรารถนา คือ อริยสัจ ๔ ประการ (๒) การพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ พบว่าสำนักปฏิบัติประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ วัดป่าเวียงทอง ได้นำเอาหลักไตรสิกขามาพัฒนาจริยธรรมให้กับผู้ปฏิบัติได้แก่ด้านศีล ด้านสมาธิ ด้านปัญญา ผู้ปฏิบัติได้นำหลักศีลไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ได้พัฒนาจริยธรรมด้านศีล มีการรักษาศีล ๕ และอุโบสถศีลในวันพระ วันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมิบูชา วันอาสาฬหบูชา โดยมีกิจกรรม คือ รักษาศีลในวันธัมมัสสวนะ ทำวัตรสวดมนต์ในวันธัมมัสสวนะ/วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การณรงครักษาศีล ๕ ปลอ่ยปลา ปลอ่ยสัตว์ การอบรมจริยธรรมในลด ละ เลิกอบายมุข พัฒนาจริยธรรมด้านสมาธิ โดยมีกิจกรรม คือ จัดอบรมปฏิบัติธรรมนำชีวิตให้แก่ผู้ปฏิบัติเป็นประจำทุกวันธัมมัสสวนะ จัดให้มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ผู้ปฏิบัติและผู้สนใจทั่วไปทุกวันธัมมัสสวนะ พัฒนาจริยธรรมด้านปัญญาโดยมีกิจกรรม คือ อบรมธรรมบรรยายให้กับผู้ปฏิบัติธรรมได้เข้าใจในการปฏิบัติที่ถูกต้อง เปิดเครื่องกระจายเสียงเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้กับผู้ปฏิบัติธรรมทุกเช้าเย็น จัดให้ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาให้ปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในการปฏิบัติธรรม ทดสอบอารมณ์ในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดสติและปัญญา ในส่วนผลการพัฒนาจริยธรรมในด้านศีลเป็นผู้มีศีลเพิ่มขึ้น สนใจในการสวดมนต์ สามารถนำศีลไปรักษาได้ สามารถลด ละ เลิกอบายมุขได้ในระดับหนึ่ง ส่วนด้านสมาธิหลังจากที่เข้าอบรมปฏิบัติธรรมนำชีวิตสามารถนำสมาธิไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่บ้านได้ และด้านปัญญาได้รับความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่ถูกต้องจากการที่เข้ามาอบรมและได้ยินได้ฟังธรรมะที่ทางวัดเปิดอยู่เป็นประจำ ทำให้เกิดสติปัญญาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและแก้ไขปัญหาทำให้ความทุกข์เบาบางลงได้ (๓) แนวทางการพัฒนาจริยธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) ควรมีนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมแก่บุคคลกรของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ตลอดจนคณะสงฆ์ในเขตปกครอง ควรเน้นสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ด้านวิปัสสนาหลักสูตร หลักการ วิธีการ นำไปประยุกต์ใช้การพัฒนาจริยธรรมแก่บุคคลกร พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรมในองค์กรให้เป็นรูปธรรม ให้มีความยั่งยืนต่อการพัฒนาจริยธรรมต่อไป^๒

^๒ พระครูภาวนาปัญญาคุณ (สมพงษ์ สุบุญโณ), “การพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของ

๓. ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน

ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน พระผู้ที่ทำหน้าที่สอนก็สอนตามเนื้อหาของหลักสูตรของแม่กองธรรมสนามหลวงในแต่ละชั้นที่กำหนดไว้ แต่เนื้อหาในการเรียนการสอนนั้นเยอะมาก ไม่สามารถจะทำการสอนให้เด็กนักเรียนมีความรู้และความเข้าใจได้เต็มที่ จึงต้องมีการให้ทำปัญหาในระยะเวลาเรียนในแต่ละคาบแทน โดยให้ทำปัญหาสลับสับเปลี่ยนซ้ำ ๆ ไปเพื่อให้เด็กได้จดจำแทน ไม่สามารถจะอธิบายให้เข้าใจในเนื้อหาหลักธรรมที่สอนได้ทั้งหมด การทบทวนวิชา ก็เป็นการให้ทำปัญหาซ้ำ ๆ ไปเรื่อย ๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยจะได้จำได้ดีซึ่งทำให้ซึมซับไปเรื่อย ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ พระจันทิ จิตตสวโร (คอน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาพบว่า (๑) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านกิจกรรมในโรงเรียนที่จัดทำขึ้นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับรองลงมา คือ ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมการเรียนการสอนแก่นักเรียน และอยู่ (๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยภาพรวม พบว่า ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีโรงเรียนที่ศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผลสังเคราะห์บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตามหลัก สูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก และสถานที่ที่เป็นที่สบายในการเรียนรู้ โดยมีครู อาจารย์เอาใจใส่ในการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณภาพและศักยภาพของตน โรงเรียนเป็นสถาบันศึกษาที่สำคัญอย่างยิ่งในด้านการให้ความรู้แก่เด็กเยาวชน นักเรียน เพื่อให้มีความรู้ในวิชาต่าง ๆ รวมถึงสังคมศึกษา ประเพณีวัฒนธรรม และลัทธิศาสนา เป็นต้น จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป (๓) ปัญหาที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา พบว่า การ

สอนวิชาพระพุทธศาสนายังใช้สื่อการสอนที่ไม่ทันสมัย และไม่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ การเรียนมีสภาพที่ไม่เหมาะต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมน่าเบื่อ เพราะเป็นเพียงการจัดเพื่อให้นักเรียนจะมานั่งฟังให้หมดเวลา โดยไม่ให้นักเรียนแสดงออก หรือไม่มีโอกาสแสดงออก หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังมีความยืดหยุ่นไม่เพียงพอ^๓

๔. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน

ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ผู้สอนทำหน้าที่ในการสอนจะต้องมีการนำเทคนิคและวิธีการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการสอน เพื่อจะได้ทำให้สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ โดยการนำสื่อการสอนวิดีโอมาช่วยเสริมในการดูและทำความเข้าใจในเนื้อหาของ ศีลว่าจะต้องมีการปฏิบัติตน โดยควบคุมกาย วาจา ใจไม่ให้ไปเบียดเบียนผู้อื่น สอนให้รู้และเข้าใจในการมีจิตและสมาธิที่ตั้งมั่น เพื่อให้การงานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และปัญหาเป็นการนำเอาความรู้ที่ได้เรียนที่ได้ศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นในทางที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับ พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการศึกษาพบว่า (๑) โรงเรียนบ้านโนนม่วง เป็นหนึ่งในโรงเรียนวิถิพุทธที่ได้นำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนในสถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดแก่เยาวชน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โรงเรียนวิถิพุทธ เป็นโรงเรียนที่เน้นการบริหารศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ในด้าน ต่าง ๆ กล่าว คือ มีโครงสร้างการบริหาร หลักสูตรการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน ซึ่งทุกกิจกรรมจะเน้นที่ครูผู้สอนและนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนมุ่งประเมินผลสัมฤทธิ์แก่นักเรียนในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็นหรือเป็นคนเก่ง ดีและมีสุข นอกจากนั้นครูผู้สอนก็ต้องเตรียมตัวให้พร้อมในการสอน เช่น มีแผนการสอนที่รัดกุม รู้จักการใช้สื่อการเรียนการสอน ตัวอย่าง เช่น การใช้สื่อการสอนวิชาพุทธประวัติอาจจะใช้เป็นภาพ สื่อทางวิทยุทัศน์ แผ่นพับ พระพุทธรูป ศาสนสถาน เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรมีคุณสมบัติที่เหมาะสม (๒) การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า ได้ยึดหลักวิธีการเสริมสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียนด้วยการปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ คือ ไม่ทำชั่วทำแต่ดี ชำระจิตให้บริสุทธิ์ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน และ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนจำนวน ๓๗๒ และผู้บริหาร ครูสอนจำนวน ๒๐ รูป/คน รวมทั้งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วย นักเรียนส่วนใหญ่ เป็นคนในพื้นที่บ้านโนนม่วงและบ้านใกล้เคียง แต่ปัญหาที่สถานศึกษาประสบอยู่เสมอ คือ ผู้ปกครองย้ายนักเรียน นักเรียนติดเกมส์ หนีเรียนไปเที่ยวในตัวเมืองขอนแก่น โดยครูและผู้ปกครองเห็นว่าจะต้องร่วมมือกันในการป้องกัน

^๓ พระจันทิ จิตตสวโร (คอน), “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

ปราชญ์ และดูแลเอาใจใส่ ครูพระสอนศีลธรรม จึงเป็นที่พึ่งแก่สถานศึกษาในการอบรม ให้ความรู้ ศีลธรรมแก่นักเรียน ด้วยเหตุนี้ ครูพระสอนศีลธรรม จึงมีคุณสมบัติที่ตรงกับสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ความรู้ต่าง ๆ แก่นักเรียนอย่างครบถ้วน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในแง่บุคคล แบบอย่างทางสังคม ส่วนโครงสร้างและการบริหารงานของโรงเรียนวิถีพุทธบ้านโนนม่วง แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ บริหารงานทั่วไป ฝ่ายบริหารงานงบประมาณ ฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายบริหารงานวิชาการ (๓) ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าว คือ มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดีขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อน ๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทิต่อผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อน ๆ และคนอื่น รู้จักมารยาทเรียบร้อยดีงามทางสังคมไทย แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพ^๔

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม มีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ความสามารถของพระสอนศีลธรรมให้มากขึ้นโดยเน้นให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น ในทักษะของความรู้และความสามารถ

๒. จัดให้มีการอบรมพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมโดยจัดหาวิทยากรที่มีความรู้เชี่ยวชาญด้านการสอนมาฝึกอบรมในด้านการสอนให้พระสอนศีลธรรมเรียนรู้และพัฒนาทักษะการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

---

^๔พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง), “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก-ข.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษา ดังต่อไปนี้

๑. ควรทำการศึกษาปัญหาและผลกระทบที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒. ควรศึกษาในเชิงพัฒนาทักษะเพื่อบูรณาการด้านการการสอนและเทคนิควิธีการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๓. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีผลต่อทักษะการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

เจริญ รักดีวานิช. การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๖.

เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่น ๆ. ชุดการศึกษาค้นคว้าวิชา ๒๕๕๓๑๐๑ ทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนา. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓.

ชัยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: วิชาษา, ๒๕๔๒.

ชัยเสถียร พรหมศรี. คู่มือองค์การแห่งความเป็นเลิศ. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน, ๒๕๕๑.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: วิชาษา, ๒๕๕๕.

ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด มหาชน, ๒๕๕๑.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

_____. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. จันทบุรี: อนันตศิลป์, ๒๕๔๓.

ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร: กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

_____. การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาโล). **ชีวิตลิขิตของกรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๕.
- พิภพ วังเงิน. **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น, ๒๕๔๗. หน้า ๔๗.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. **คู่มือปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์แอนนาออฟเซต ขอนแก่น, ๒๕๕๒.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. **แผนพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหงประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๕๕**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.
- วิทย์ วิศเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก. **พระพุทธศาสนา ม. ๖**. พิมพ์ ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด, ๒๕๕๑.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. **ความหมายของการพัฒนา คำที่มีความหมายใกล้เคียง และแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. **การศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕.
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: เอมีเทรตติ้ง, ๒๕๔๑.
- สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๒.
- สาคร สุขศรีวงศ์, ดร. **การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จี.ที.ไซเบอร์พรินท์ จำกัด. ม.ป.ป., ๒๕๕๐.
- สายหยุด ใจสำราญ และสุภาพร พิศาลบุตร. **การพัฒนาองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เอกสารและตำรา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๙.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๕.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **คู่มือพระสอนศีลธรรม ปีงบประมาณ ๒๕๖๐**. นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน บรีนติ้ง, ๒๕๖๐.
- _____. **แผนยุทธศาสตร์พระสอนศีลธรรมในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: หจก.เซนบรีนติ้ง, ๒๕๕๙.
- _____. **แผนแม่บทสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ ๒๕๖๐-๒๕๖๔**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. ปทุมธานี:

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

สุกัญญา รัตมิตธรรมโชติ. **แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based**

Learning. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด

มหาชน, ๒๕๔๘.

เสถียร ศกุนโต. **ประวัติศาสตร์ไทยมัธยมศึกษาตอนปลาย.** กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์,

๒๕๑๐.

อัจฉรา โพธิยานนท์. **การศึกษากับการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: เทคนิคปริ้นติ้ง, ๒๕๓๙.

(๒) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์:

พระครูภาวนาปัญญาคุณ (สมพงษ์ สุบุญโณ). “การพัฒนาจริยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทของ

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแพร่แห่งที่ ๑ (ธรรมยุต) วัดป่าเวียงทอง อำเภอสูงเม่น

จังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.** บัณฑิต

วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภทฺโท). “การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติ

ธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี**

บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (วัชรินทร์ อคฺควโร). “ศึกษาความคิดเห็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อ

บทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูวินัยธรสุดใจ ปรีสุทฺธ (โณมอุปฮาด). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะ

สงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา**

รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๕๙.

พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตร (สมบัติ กนฺตธมฺโม). “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรม

จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรดิตร ตำบลวังกะพ้อ อำเภอเมือง

จังหวัดอุดรดิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ.**

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปภังกร). “การพัฒนาศักยภาพของอุปัชฌาย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์

ภาค ๑๕”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ.** บัณฑิต

วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสสุภาโร). “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระจันทิ จิตตสวโร (คอน). “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง นครปฐม จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระจิรศักดิ์ ทีปธมโม (ดาทอง). “การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนวัดวังหิน จังหวัดชลบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.
- พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตุ้มตา). “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระปลัดอานนท์ กนตวีโร (ช้างแรกรัง). “การพัฒนาชีวิตตามหลักภาวนา ๔ ของผู้สูญเสียที่ผ่านกิจกรรมเยียวยาเชิงพุทธหลังจากผ่านกิจกรรมแล้ว ๑๐ เดือนขึ้นไป”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีวิตและความตาย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- พระมหาเจริญ ทิวงโร (เพชรดี). “ศักยภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระมหาประยอม กลยาโณ (ลุ่มไม้). “การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระวิสุทธิพงษ์เมธี (วีระ มหาวีโร). “การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง). “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

สุทธธัญญ์ โอบบ้อม. “การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

อัญชลี กองแก้ว. “การพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาล ตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

(๓) บทความ:

สมบุรณ์ ขาวชายโขง และธวัชชัย กุณวงศ์. “คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”. ใน **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔ (มีนาคม-เมษายน, ๒๕๕๕): ๕.

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. “Competency: เครื่องมือการบริหารที่ปฏิเสธไม่ได้”. **Productivity**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๕๓ (พฤศจิกายน – ธันวาคม, ๒๕๕๗): ๔๘.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่:

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๗

สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบางคนที. **ฐานข้อมูลสถิติพระภิกษุจำพรรษา ประจำปี ๒๕๖๐**. สมุทรสงคราม: สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบางคนที. ๒๕๖๐. หน้า ๑. เอกสารเย็บเล่ม.

_____. **ฐานข้อมูลสถิติพระสอนศีลธรรมและพระสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษา ประจำปี ๒๕๖๐**. สมุทรสงคราม: สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบางคนที. ๒๕๖๐. หน้า ๑. เอกสารเย็บเล่ม.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

ดร.สรฤทธิ จันสุข. **องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/314886> [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑].

ศูนย์บริการข้อมูลวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **อำเภอบางคนที**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอบางคนที> [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

บรรณานุกรม (ต่อ)

ศูนย์บริการข้อมูลสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสมุทรสงคราม. **ประวัติอำเภอบางคนที**. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: http://pr.prd.go.th/samutsongkhram/ewt_news.php?nid=40&File name=index [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ. **อำเภอบางคนที**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.amphoe.com/menu.php?am=646&pv=59&mid=1> [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.krupra.net/new/index.php?url=krupra> [๖ มกราคม ๒๕๖๑].

(๖) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทน์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสุธี เทียมสมบัติ. ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร. ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายวิระ อาจเอื้อม. ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายศรัณย์ อัสตถพฤกษ์. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิณโณ). เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิติสโร). เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ฌมวโร). เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโ). เจ้าอาวาสวัดไทร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ จานวโร). เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิวัฒน์ (วิศักดิ์ ฌมมโร). เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวงโณ. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร. เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คเวสโก. เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทน์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนตสีโล, ดร. เจ้าคณะตำบลบางคนที, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรบดินทร์ ฌมมสรโณ. เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปรางมัย, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๒. ภาษาอังกฤษ

2. Secondary Sources:

(I) Book:

P. Robbins Stephen and M. Coulte. **Management**. 7^{ed.}. New Jersey: Prentice Hall: International Lnc., 2002.

World Commission on Environment and Development. **Our Common Future**. New Your Oxford University: Great Britain R. Clay Ltd., 1987.

ภาคผนวก

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน	วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	โทร. ๐๘๑-๐๑๔-๓๙๔๖
ที่	ศธ.๖๑๖๑/ว.๕๖	วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๑
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์	

เรียน พระปิฎกโกศล, ดร.

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปกสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิตหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคน จังหวัด สมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมา พร้อมแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ในโอกาสที่
พระปิฎกโกศล
๑๕ ต.ค. ๖๑

.

(พระเทพญาณมงคล,รศ.(พิเศษ))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน	วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	โทร. ๐๘๑-๐๑๔-๓๘๔๖
ที่	ศธ.๖๑๖๑/ว.๕๖	วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๑
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์	

เรียน พระมหากษัตริย์ จีระมโน, ดร.

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปภสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิตหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคน จังหวัด สมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมา พร้อมแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ทราบดี
๑๓ ก.ย. ๖๑
๙๕ ต.ต. ๖๑

(พระเทพญาณมงคล,รศ.(พิเศษ))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปภสฺสโร

โทรติดต่อกับ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน	วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	โทร. ๐๘๑-๐๑๔-๓๙๔๖
ที่	ศธ.๖๑๖๑/ว.๕๖	วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๑
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์	

เรียน พระครูวิสุทธิธรรมาภิชาต, ดร.

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปกสฺสโร รัชสประจําตัวนิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิตหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคน จังหวัด สมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมา พร้อมแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระเทพญาณมงคล,รศ.(พิเศษ))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

พระครูวิสุทธิธรรมาภิชาต
(พระครูวิสุทธิธรรมาภิชาต)
๑๖ ต.ค. ๖๑

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปกสฺสโร

โทรติดต่อก่อน ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

โทร. ๐๘๑-๐๑๔-๓๙๕๖

ที่ ศธ.๖๑๖๑/ว.๕๖

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน พระครูวาทีวรวัฒน์, ดร.

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปกสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิตหลักสูตร พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคน จังหวัด สมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมา พร้อมแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระเทพญาณมงคล,รศ.(พิเศษ))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ดร.กมลเกียรติ ธีระชัย

ศาสตราจารย์กิตติคุณ

(ศาสตราจารย์กิตติคุณ, ดร.)

๑๖ ต.ค. ๖๑

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปกสฺสโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

บันทึกข้อความ

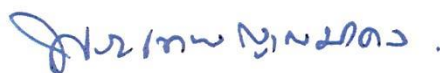
ส่วนงาน	วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	โทร. ๐๘๑-๐๑๔-๓๙๔๖
ที่	ศธ.๖๑๖๑/ว.๕๖	วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๑
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์	

เจริญพร ดร.ปิ่นนร เอียรชัยพฤษ

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปภสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิตหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคน จังหวัด สมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมา พร้อมแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระเทพญาณมงคล,รศ.(พิเศษ))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ทรงพระประชวร ๒๕๖๑

๑๕๖๕ ๑๕๖๕ ๑๕๖๕

๑๗ ม.๓ ๒๕๖๑

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปภสฺสโร

โทรติดต่อก่อน ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

รายชื่อผู้ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑๘ รูป/คน ประกอบด้วยรายชื่อต่อไปนี้

๑. พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ ฐานวโร) เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว
๒. พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโท) เจ้าอาวาสวัดไทร
๓. พระอธิการวรวิมลทินทร์ ธมมสรโณ เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่
๔. พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิณโณ) เจ้าคณะตำบลกระดังงา
๕. พระครูอาทรวิรัต (วีรศักดิ์ ธมมธีโร) เจ้าอาวาสวัดบางกล้วย
๖. พระครูสมุทรคุณาธาร (สายชล นิติสโร) เจ้าอาวาสวัดบางน้อย
๗. พระปลัดเจริญ คเวสโก เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา
๘. พระมหานพพล กนตสีโล, ดร. เจ้าคณะตำบลบางคนที่
๙. พระปัญญา อรุโณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ
๑๐. พระใบฎีกาสมภพ โชติวณโณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม
๑๑. พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ธมมวโร) เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม
๑๒. พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร. เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที่
๑๓. ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปรางโมทย์
๑๔. นางกาญจนา อาทยะกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทร์
๑๕. นายพรสมบัติ ภู่อสุนทร ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ
๑๖. นายวชิระ อาจเอื้อม ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ
๑๗. นายศรัณย์ อัสตพฤกษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม
๑๘. นางสาวทิพย์ เทียมสมบัติ ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสละสิทธิ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เรียน พระครูสุนทรสมุทรคุณ เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุทรประมวณ ฉายา ปกสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความเคารพ

พระครูสมุทรประมวณ
เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

พระครูสุนทรสมุทรคุณ
เจ้าอาวาส วัดเกาะแก้ว

๕/พ.ย./๖๑

พระปิฎกโกศล

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุทรประมวณ ฉายา ปกสฺสโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดิศรธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเคราะหส์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดไทร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุทรประมวณ ฉายา ปภสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ในนามของนิสิต
น.ส. จ๊ะ

พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์
พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์
10/10/2561
๕/พ.ย./๖๑

เรียนมาด้วยความเคารพ

พระปิฎกโกศล

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุทรประมวณ ฉายา ปภสฺสโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๕๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพ่งพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เรียน พระอธิการวชิรดินทร์ ธมฺมสโร เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความเคารพ

๑๙/๑๐/๒๕๖๑
ขอทำการวิจัย
พระอธิการ วชิรดินทร์ ธมฺมสโร
เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่
๑๑/พ.ย./๖๑

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภสฺสโร

โทรศัพท์ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเคราะหส์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน พระครูสถิตกมลธรรม เจ้าอาวาสวัดปากง่าม เจ้าคณะตำบลกระดังงา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปภสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความเคารพ

อ.สุชาติ สัมภาษณ์
ลงชื่อ: พระครูสถิตกมลธรรม
พระครูสถิตกมลธรรม
เจ้าอาวาสวัดปากง่าม
เจ้าคณะตำบลกระดังงา
๑๐/๑๐/๒๕๖๑
๕/๑๐/๒๕๖๑

พระปิฎกโกศล
(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปภสฺสโร

โทรศัพท์ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพะพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน พระครูอาทรวิจิตร เจ้าอาวาสวัดบางกล้วย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ในสัณนิษฐานเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

พระครูอาทรวิจิตร

เจ้าอาวาสวัดบางกล้วย

๑/พ.ย.๖๑

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภสฺสโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพ่งพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตประชาสัมพันธ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เรียน พระครูสมุทรคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดบางน้อย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุทรประมวล ฉายา ปกสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความเคารพ

พระครูสมุทรคุณาธาร

เจ้าอาวาสวัดบางน้อย

(พระครูสมุทรประมวล)

๑/พ.ย.๒๕๖๑

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุทรประมวล ฉายา ปกสฺสโร

โทรศัพท์ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพะพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเคราะหส์ัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เรียน พระปลัดเจริญ คุเวสโก เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ในสัณ ภาษณ์ เพื่อบัณข้อมูล การวิจัย

พระปลัดเจริญ คุเวสโก

เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา
๗ / ๗.๕ / ๖๑

เรียนมาด้วยความเคารพ

พระปิฎกโกศล

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภสฺสโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๕๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพะพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เรียน พระมหานพพล กนต์สิโล,ดร. เจ้าคณะตำบลบางคนที
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปกสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความเคารพ

พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปกสฺสโร
พระมหานพพล กนต์สิโล
ดร. กนต์สิโล
๒/พ.ย./๖๑

พระปิฎกโกศล
(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปกสฺสโร
โทรศัพท์ ๐๘-๓๘๘๐-๕๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพ่งพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัณนิษฐานเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เรียน พระปัญญา อรุโณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์+เจริญ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปภสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนุศาสกสมิถาภรณ์
พระปัญญา อรุโณ
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์+เจริญ
๓/พ.ย./๖๑

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระปัญญาโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปภสฺสโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพ่งพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน พระครูสมุทรโพธิคุณ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุทรประมวณ ฉายา ปกสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความเคารพ

ที่ส่งมาเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
พระครูสมุทรโพธิคุณ
ดร.กฤษณ์โพธิคุณ
ดร.วิภา โพธิ์งาม
พ.ย.๖๑

พระปิฎกโกศล
(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุทรประมวณ ฉายา ปกสฺสโร

โทรศัพท์ ๐๘-๓๘๘๐-๕๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ้อสตรกรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมนาเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เรียน พระปิฎกโกศล ชินวโร,ดร. เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ได้สัมนาพร้อมทั้งเก็บข้อมูลการวิจัย
พระปิฎกโกศล ชินวโร,ดร.
กษ.๑๐.๖๐๑๓๓
๑๔ พ.ย. ๖๑

เรียนมาด้วยความเคารพ

พระปิฎกโกศล
(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภสฺสโร
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อ
การวิจัย ในพระนิพนธ์พระสอนศีลธรรม

ว่าที่ ร.ต. อ. อ.
(อำนาจ อินทรสุนทร)
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์
๕ พ.ย. ๖๑

เจริญพร

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภสฺสโร
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๕๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร นางกาญจนา อาทยะกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภัสสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราหมเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ไว้ด้วยตามสมควรเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

(นางกาญจนา อาทยะกุล)
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทร์
๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เจริญพร

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปภัสสโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้สัมภาษณ์เพื่อกเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร นายพรสมบัติ ภูสุนทร ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปกสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ให้สัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

(นางสาวสุวิมล ชัยมงคล)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑

เจริญพร

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปกสฺสโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพ่งพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร นายวชิระ อัจฉริยะ ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสุเมธีประมวณ ฉายา ปกสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ให้สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

๑. อ. อัจฉริยะ

(นายวชิระ อัจฉริยะ)

ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ

๖/พ.ย./๖๑

เจริญพร

พระปิฎกโกศล

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสุเมธีประมวณ ฉายา ปกสฺสโร

โทรศัพท์ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร ศรีณย์ อัสตลพฤกษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปภสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ในนามมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศรีณย์

(นายศรีณย์ อัสตลพฤกษ์)
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม (ผอ.สอ.ราชบุรี)

๐ ๖ พ.ย. ๒๕๖๑

เจริญพร

พระปิฎกโกศล

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวล ฉายา ปภสฺสโร
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๔๕๖๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพะพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัณเฑาะฐ์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร นางสุทิ เทียมสมบัติ ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปกสฺสโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๓๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ให้สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

(นางสุทิ เทียมสมบัติ)

ครุฑ-๓ วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒๖ พ.ย. ๖๑

เจริญพร

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์ประมวณ ฉายา ปกสฺสโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๓๘๘๐-๕๕๖๔

ภาคผนวก ค

เรื่อง: การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” โดยการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ซึ่งประกอบด้วยประเด็นคำถามดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์.....ในอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัย

บันทึกข้อมูล ผู้วิจัย (จดบันทึก/บันทึกเสียง)

วันสัมภาษณ์ .....

สถานที่ .....

ส่วนที่ ๒ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ด้วยกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่พระสอนศีลธรรมในอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

ศักยภาพ หมายถึง ชีตความสามารถ ในทักษะ ความรู้ ทศนคติ ค่านิยม คุณลักษณะส่วนบุคคล และแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน เป็นที่พึงประสงค์ ทำให้มีประสิทธิภาพหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ของพระสอนศีลธรรมในอำเภอบางคนที ที่ทำให้ผู้อื่นได้เห็นได้รับรู้เป็นที่ประจักษ์

พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระภิกษุที่ได้ผ่านการอบรมตามกระบวนการ ขั้นตอนการคัดสรรตามหลักเกณฑ์ และทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนในอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพหรือคุณสมบัติของพระภิกษุที่ได้รับมอบหมายให้เข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ในอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ๔ ด้าน คือ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ ๓ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์.

๑. ท่านมีความคิดว่า สภาพทั่วไป ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ใน ปัจจุบันเป็นอย่างไร

๒. ท่านมีความคิดว่า ปัญหาอุปสรรค ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ใน ปัจจุบันเป็นอย่างไร

๓. ท่านมีความคิดว่า การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรเป็น อย่างไร

๔. ท่านมีความคิดว่า สภาพทั่วไป ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ของพระ สอนศีลธรรม ในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไรบ้าง

๕. ท่านมีความคิดว่า ปัญหาอุปสรรค ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ของ พระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไรบ้าง

๖. ท่านมีความคิดว่า การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงครามด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ควรเป็นอย่างไร

๗. ท่านมีความคิดว่า สภาพทั่วไป ด้านการเป็นผู้สอบทบทวนวิชาธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน ของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไรบ้าง

๘. ท่านมีความคิดว่า ปัญหาอุปสรรค ด้านการเป็นผู้สอบทบทวนวิชาธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน ของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไรบ้าง

๙. ท่านมีความคิดว่า การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการเป็นผู้สอบทบทวนวิชาธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน ควรเป็นอย่างไร

๑๐. ท่านมีความคิดว่า สภาพทั่วไป ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้า กับชีวิตประจำวัน ของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็น อย่อย่างไรบ้าง

๑๑. ท่านมีความคิดว่า ปัญหาอุปสรรค ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ เข้ากับชีวิตประจำวัน ของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็น อย่อย่างไรบ้าง

๑๒. ท่านมีความคิดว่า การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ควรเป็น อย่อย่างไร

ภาคผนวก ง

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

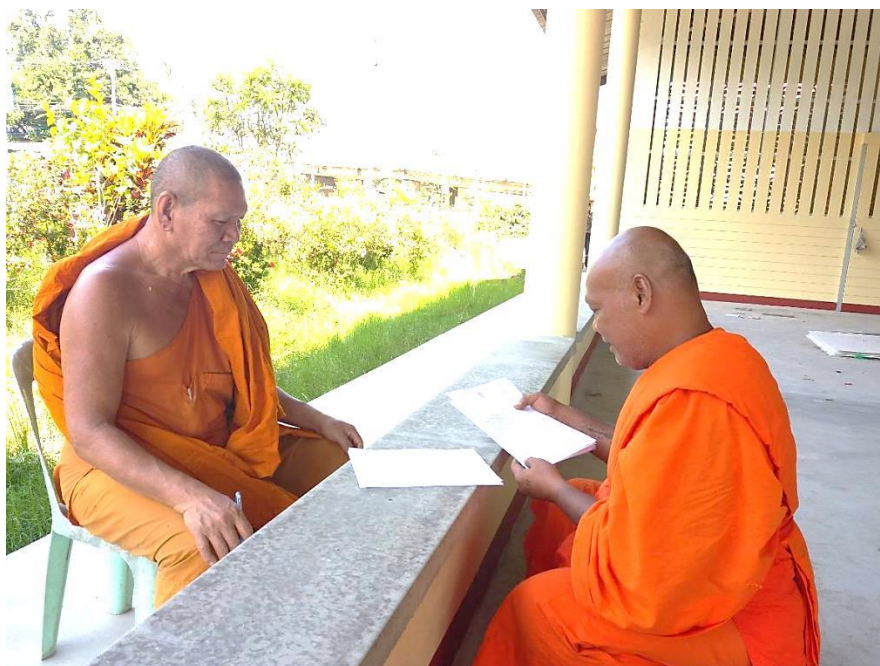
สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ(วิสิทธิ์ ฐานวโร) เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสมุทรสิทธิวัฒน์ (ปฐวี จิตนนโท) เจ้าอาวาสวัดไทร, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระอธิการวิชรปดินทร์ ฌมมสรโณ เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม (กมล รวิณโณ) เจ้าคณะตำบลกระดังงา, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูอาทรวิรัต (วีรศักดิ์ มณีโร) เจ้าอาวาสบางกล้วย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณธาร (สายชล นิติสโร) เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คเวสโก เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนรา, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหานพพล กนตสีโล, ดร. เจ้าคณะตำบลบางคนที, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแก่นจันทร์เจริญ, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมภพ โชติวัฒนโธ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากง่าม, ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสมุทรโพธิคุณ (นครชัย ฌมมวโร) เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสรชัย ชินวโร, ดร. เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบางคนที,
๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.อำนาจ อินทรสุนทร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปราโมทย์, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางกาญจนา อาทยะกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก่นจันทน์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพรสมบัติ ภูสุนทร ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองตาจำ, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายวิชนะ อาจเอี่ยม ผู้อำนวยการโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายศรัณย์ อัสตพฤกษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากง่าม, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสุธี เทียมสมบัติ ครูพี่เลี้ยงโรงเรียนสกลวิสุทธิ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูสมุห์ประมวล ปภสฺสโร (นาคะเวช)
- เกิด : วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๔
- สถานที่เกิด : ๑๑๐/๒ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาชะอัง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
- การศึกษา : ประถมศึกษาชั้นปีที่ ๗ โรงเรียนวัดชุมขนนาชะอัง (๒๕๑๘)
- : มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๓) กศน. บ้านพรุใหญ่ (๒๕๔๒)
- : นักรธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) ณ สำนักเรียนวัดกาลพัฒนาราม
จังหวัดชุมพร (๒๕๕๒)
- : หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๗)
- : ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ. สาขาการจัดการเชิงพุทธ)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๖๑)
- อุปสมบท : วันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ณ วัดสามัคคีชัย จังหวัดชุมพร
- ตำแหน่ง/หน้าที่ : พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดสมุทรสงคราม
- เข้าศึกษา : พ.ศ. ๒๕๖๐
- สำเร็จการศึกษา : ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดปราโมทย์ ตำบลบ้านปราโมทย์ อำเภอบางคนที
จังหวัดสมุทรสงคราม ๗๕๑๒๐
- โทรศัพท์ : ๐๘๓-๘๘๐-๔๕๖๔